

RIK

raamatukogu

4/1996

Baltimaade raamatukogudest,

Eesti, Läti, Leedu raamatukogude
automatiseerimise konsortsiumist,

vestlus Enn Soosaarega
inglisekeelsest kirjandusest jm.

Eesti Rahvusraamatukogu
Eesti Raamatukoguhoidjate
Ühing

4/1996

Toimetuse kolleegium: A. Nuut, R. Olevsoo, E. Rannap, K. Tammaru, U. Tõnnov, T. Valm, A. Valmas

Tegevtoimetaja/Editor **Ene Riet**
Toimetaja **Maire Liivamets**
Keeletoimetaja **Tiina Vilberg**
Tehniline toimetaja **Tiiu Tali**
Kaanefoto: **Teet Malsroos**
Fotol: Eesti, Läti, Leedu rahvusraamatukogu töötajad LiLaEsti seminarlaagris Bernatis selle aasta juunis.

Address/Address:
EE 0100 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
"Raamatukogu" toimetus
tel. 6 307 128
faks 372+6/311410
elektronpost: enerk.@venus.nlib.ee

Tervitusi kolleegilt!

Suvi on läinud ja aeg kokku saada. Omavahel, "RK" lehekülgedel ning ka kaugemate tuttavate-kolleegidega. Meie tehtud ja tegemata teod vajavad aeg-ajalt ühist ja rahulikku läbivaatamist ja hindamist.

Mis sest, et aja hõlma on paisatud Balti keti varasügis ja paljud teisedki koosmõtlemist eeldanud päevad, me, Balti rahvad, oleme ja elame siiski endiselt üksteise kõrval. Aga paratamatult ometigi omaette. Sellest meie omaette olemisest ja edasiminemisest on kõneldud-kirjutatud enamgi kui koostegemise rõõmudest. Olgu üldistavas mõttes Baltimaade suhted ükskõik kui kirjud, seekordne "RK" number üritab tõestada, et raamatukoguhoidjate läbisaamine ja töised kontaktid on olnud läbi aastakümnete head, erialaselt vajalikud ja pole tänaseks kuhugi kadunud. Tõsi, heade suhete tagamiseks tuleb kõigepealt ise vaeva näha. Ja seda vaeva pole meist kolmest keegi põlanud. Kui vahel ka sidemete sõlmimine ei lähe nõnda hõlpsasti kui soovime, et tähenda see veel, et meil pole üksteisele midagi öelda. 21.-22. oktoobrini peetakse Tallinnas Balti riikide raamatukoguhoidjate V kongress, kus saame nii ametlike ettekannete kui vahetute jutuajamistega enamuse muredest ehk ära rääkida. Suvine LiLaEst üle mitme aasta oli samuti meie suhete kinnistus. Taoliste ühiste kokkusaamiste tulemused kajastuvad tegelikus elus ja töös tihtipeale alles tüki aja pärast, aga üksteiselt õppimist, eriti meil, viie aasta eest taasisesisvunud väikeriikidel, ei tuleks häbeneda. Kas nõustute, kui lisan, et sageli ei taha me kuulata lähemat naabrimeest, aga laia ilma juttu võtame kulla pähe? Ja kui meil peaks tõesti olema midagi sisukamalt ja paremini tehtud kui teistel, siis pakkugem seda lahke mõistlikkusega, ning sama arukalt olgem valmis kuulama ka teisi.

Selleks edu ja jõudu soovides

Avaveerg	Anne Valmas	4
BALTIMAADE RAAMATUKOGUD KONGRESSI EEL		
Ülevaade Leedu raamatukogude tööst	Vytautas Antanas Gudaitis	5
Rahvaraamatukogud tänapäeva Lätis	Dzidra Šmita	8
Eesti raamatukogud eile, täna, homme	Tiiu Valm	10
Eesti Rahvusraamatukogu andmebaas <i>LITTERA</i>		12
Eesti, Läti ja Leedu konsortsiumi aruanne raamatukogude automatiseerimise arengust Balti regioonis	Mihkel Reial	13
Koostööst Eesti, Läti ja Leedu teaduste akadeemia raamatukogu vahel	Mare Horma, Joosep Kari, Militsa Starovoitova	15
30-aastane BIBLIOPOLIS	Aita Kraut	17
LiLaEst eile, täna, homme	Silvija Linina	18
* * *		
Ülevaade Eesti raamatutoodangust 1995. aastal: statistika		21
Eesti eriala- ja teadusraamatukogud 1995. aastal: statistika		22
Eesti rahva-, eriala ja teadusraamatukogud 1995. aastal: statistika		27
RAAMATULUGU		
ETARi baltikaosakonna raamatuid: Inglanna 19. sajandi Eestimaal	Kyra Robert	28
HABENT SUA FATA LIBELLI		
Luukamber II	Juhan Tõrdu	29
JUTUTUBA		
Ajaviitekirjandust ostes tuleb valida väärtuslikuma ja vähemväärtusliku vahel: vestlus Enn Soosaarega	Maire Liivamets	30
ARVUTIHARIDUS		
Otsimisvõimalustest Internetis	Mai Põldaas	33
Lugeja arvab: Vallaelanikele jagab informatsiooni raamatukogu teabetuba	Aime Kinnep	34
SÕNUMID		
Õnnitleme: Arda-Maria Kirsell - 70	Aurika Kruus, Aili Normak	35
BOBCATSSSi viies sümposium Budapestis		37
Mälestame: Uno Roman Oja		39
Meenutame: Nikolai Päts		39
PE3IOME		
SUMMARY		
		40
		42

MEID ÜHENDAB RAAMAT

Viie iseseisvusaasta jooksul on raamatukogude elu muutunud palju enam, kui arvata oskaksime. Eestil on veidi paremini läinud kui Lättil ja Leedul - meil pole rahapuuduse tõttu ühtegi raamatukogu suletud. Kuid raha mõistlik kasutamine on suur kunst, mida ka meil piisavalt ei vallata. Jõukad riigid elavad kokkuhoidlikult. Meie oma vaesuses elame poole sajandi jooksul võõra võimu poolt pealesunnitud pillava elulaadiga edasi. Kui riigijuhid kõikjal luksust armastavad, ei näe ka rahvas kokkuhoiupoliitika vajadust, kui küsimus riigi rahas. Ometi on see meie oma riik ja raha.

Nii on ka raamatukogunduses. Kindlasti saaksime oma töös rohkem kokku leppida, tööd paremini korraldada, ilma et selleks iga kord raha juurde peaks küsima.

Käsumajandus on lõppenud, enam ei ütle keegi Moskvast ega Tallinnast, mida tegema peab, kuid ise otsustada ei oska ega julgegi. Mõtlemine on eriti raske töö siis, kui sellega pole harjutud.

Hea raamatukogu aluseks on asjatundlik kirjanduse muretsemine. Avanenud ühiskond on meie jaoks avanud kogu maailma raamatuvaramud ja neis orienteerumine pole kuigi lihtne. Napi rahaga tuleb leida raamatukogule kõige olulisem ja siin saab targalt toimida ainult omavahel tegevust kooskõlastades, peab suutma üle olla soovist kõike enesele hankida. Teadusraamatukogude komplekteerijatelt nõuab see arukust ja head informeeritust. Rahvaraamatukogudesse oma käe peal kirjandust ostes tuleb

mõelda nii lugeja soovidele kui raamatukogu harivale rollile, sest praegune kõrgendatud huvi ajaviitekirjanduse vastu on mööduv nähtus ja õige pea otsivad lugejad, osa juba praegu, raamatukogust hoopis tõsisemat lugemisvara kui pakkuda suudame. Selleks aga, et osata valida, peab raamatukoguhoidja end ise harima.

Arvutimaailm jõuab kõikjale. Ka raamatukogud ei saa ilma hakkama. Arvuteid vajame tehnoloogia uuendamiseks, arvutivõrkude abil on võimalik tunduvalt kiiremini ja hõlpsamini kätte saada infot kogu maailmast. Kuid mõte arvutimaailma kõikvõimsusest ei ole arenenud maades enam eriti aktuaalne. Arvuti on kõikjal tubli abivahend, ka raamatukogus, kuid ei enam. "Tiigrihüpe infoühiskonda" ei kaota raamatuid ega raamatukogusid. Elektrooniliste väljaannete säilivus ja kättesaadavus ei ole praeguses maailmas, kus ligi pool elanikkonnast ei ole kasutanud isegi telefoni, millelagi tagatud. Praeguseks liigub Internetis liiga üldine, sageli ärimaiguline info, millest tõsisemaks tööks ei piisa. Ja kas kõike tahetaksegi tervele maailmale Interneti kaudu kuulutada? Trükkis ja temas sisalduv info on oma auväärse koha läbi aastatuhandete säilitanud ja seda ei saa praegugi alahinnata.

Raamatukogud peavad kaasaegse infotehnoloogia abil muutuma tänapäevasemaks, kuid eelkõige peab selleks valmis olema raamatukoguhoidja ise. Ta peab oskama kasutada arvutit, valdama keeli ning loomulikult tundma kultuuri ja kirjandust.

Hiljutikuuldud mõte - inimene, kes ei õpi, on vaimselt surnud - paneb sügavalt mõtlema. Kui palju on neid meie hulgas, kes pärast kooli lõpetamist ei ole eneseharimiseks midagi ette võtnud?

Palju räägime siirdumisest infoühiskonda, teadvustamata, et infoühiskonnas elame juba ammu, kuid lihtsalt ei oska olemasolevat teavet kasutada ega vahendada. Raamatukogude kõrvale hakkavad tekkima teabekeskused, mis annavad infot edasi arvutite kaudu. Kahjuks meenutab olukord omaaegseid infoinstituuute ja -büroosid, mis kirjandust omamata pidid andma igakülgset infot. Kui praegu ei suudeta teabekeskusi ühendada raamatukogudega, võib olukord kujuneda üsna sarnaseks endisega.

Raamatukogud on eksisteerinud sama kaua kui kirjandus. Raamatukoguhoidja auväärne amet on maailma vanimate hulgas. Ühiskonna elu mõjutaja osa on biblioteekaartidel alati olnud, kuigi mitte iga kord otseselt tunnetatav. Praegune keerukas maailm seab meie ette ülesandeid, mis arenevad riike vaimse pagasiga varustada aitab. Kuidas seda paremini teha, kuidas üksteist abistades koos tugevaks saada, peaks arutama Baltimaade raamatukoguhoidjate kongress, sest maailm tunneb meid siiski eelkõige koos arenevate Balti riikidena.

Sel aastal saavad Baltimaade raamatukoguhoidjad kokku oma kongressil viiendat korda. Esimest korda kohtuti Riias 1930, seejärel Tallinnas 1935 ja Vilniuses 1938. Pärast pikemat vaheaega peeti kongress Riias uue iseseisvusaaja hakul alles 1991. Ja nüüd on kord jälle meie käes.

Lootkem, et kongress kujuneb huvitavaks.

ERÜ esinaine

Anne Nalms

ÜLEVAADE LEEDU RAAMATUKOGUDE TÖÖST

VYTAUTAS ANTANAS GUDAITIS

Leedu Kultuuriministeeriumi raamatukogude inspektor

Raske on leida rahvast, kelle ajaloos on raamat olnud nii tähtis, kui leedulased. Meenutame ladina tähestikuga raamatute trükkimise keelustamist aastail 1884-1904 ja salajaste raamatukogude ajalugu ning üle piiri Preisimaalt raamatute toojate ("raamatukandja") kangelaslikkust, keda võidi seadusevastase tegevuse eest panna vangi, saata Siberisse või sunniti pagema kodumaalt pikkadeks aastateks. Leedulased on alati raamatut austanud ja hoidnud neid nagu ikoone.

Leedu taasiseseisvumine on mõjutanud ka raamatukogusid, võib isegi öelda, et raamatukogud andsid oma, küllaltki suure panuse, valmistades ühiskonda selleks protsessiks ette - Leedu raamatukogud avasid esimestena Nõukogude impeeriumis oma erifondid ja lubasid kõigil tutvuda neis leiduva, emigreerunud leedulaste loodud teaduse ja kultuuri rikkustega. Poliitilise tsensuuri kaotamine lõi raamatukogudes tingimused tänapäeva maailma mitmepalgelise kirjanduse kogumiseks. Välismaa raamatukogude, eri rahvusvaheliste organisatsioonide, eriti leedu pagulasorganisatsioonide ja eraisikute abiga on Leedus praeguseks olemas kõik leedulaste poolt välismaal 19. sajandi algusest tänapäevani välja antud trükised, samuti palju hinnalisi info- ja teadusväljaandeid, mille komplekteerimisest varem ei tohtinud unistadagi.

Valitsuse määrus näeb ette registreerida alates 1997. aasta jaanuarist kõik kultuuriasutused. Praegu tegutseb Leedus mittetäielikel andmeil 4068 raamatukogu, mille kogudes on umbes 60 miljonit väljaannet.

Meie maa raske majanduslik olukord, ebatäiuslikud ja sageli muutuvad seadused, alaline ressurside puudus, paljude raamatukoguhoidjate oskamatus reformidega kaasa minna, on pannud paljud raamatukogud raskesse olukorda. Omamata mingisugustki juriidilist kaitset, said raamatukogud tunda erinevate ebakompetentsete ministrite, ametkondade ja omavalitsuste omavoli. Sageli viidi reform ellu lihtsalt reformi enda pärast, püüti hoida kokku raamatukogude arvelt, ja saabunud tagasi mõnelt välisvisiidilt, nõuti raamatukogude töös koheselt välismaal nähtu põhjal suurte muudatuste tegemist arvestamata, et selleks puudusid meil vajalikud tingimused. Kõige selle tõttu kannatasid eriti külaraamatukogud: 1990.-1995. aastal suleti neist 200, peaaegu samapalju ühendati kooliraamatukogudega. Negatiivsed tagajärjed olid ka mõningail seadustel, eriti halvasti mõjusid katoliku kiriku restitutsiooniseadus, ühismajandite laialisaatmise (erastamise), kinnisvara õigusjärgsetele omanikele tagastamise ja omavalitsuste seadus. Raamatukogud olid sunnitud vahetama asukohta, sageli kolima halvematesse ruumidesse, mõnele ei leitudki kohta. Rahapuudus sundis kokku hoidma ja paljud raamatukogud loobusid telefonist, möödunud talvel ei kõetud 19 % külaraamatukogudest.

Taasiseseisvumise esimestel päevadel alustati raamatukoguseaduse väljatöötamist - 1936. aasta seadus oli vananenud, pealegi käsitles see vaid rahvaraamatukogude tööd. Pärast pikki vaidlusi sai seaduse projekt valmis ja 1993. aastal anti arutamiseks üle Seimile. Kahjuks

kinnitati seadus alles 1995. aasta juunis. Raamatukogudel ja raamatukoguhoidjail on seadusele palju etteheita, mille tõttu tuleb hiljem sisse viia hulgaliselt parandusi ja täiendusi. Kuid kõige tähtsam on siiski, et raamatukogud said oma seaduse. Praegu ettevalmistatavad seaduse rakendamist käsitlevad aktid täpsustavad ja selgitavad seaduse raskesti arusaadavaid punkte.

Seadus määratleb Leedu raamatukogude süsteemi, raamatukogudevahelised suhted, kogude koostise ja kaitse, komplekteerimise korra, finantseerimise ja juhtimise. Meie seaduse järgi töötavad kõik Leedu raamatukogud sõltumata alluvusest Kultuuriministeeriumi poolt kinnitatud printsiipide alusel. Printsiibid kiidab heaks Raamatukogude Nõukogu, mille põhikirja kinnitab Leedu valitsus. Seaduse järgi ei tohi ühtegi raamatukogu sulgeda ega reorganiseerida Kultuuriministeeriumi loata. Nagu juba mainitud, käib praegu intensiivne töö seaduse rakendusaktide väljatöötamisel. Juba on kinnitatud mõned tähtsad dokumendid: omavalitsusele alluva rahvaraamatukogu ja üldhariduskooli raamatukogu tüüpõhimäärused; RVLi, kogude ja laenutuste-külastuste (teenindamise) arvestusühikute ning raamatukogustatistika standardid, osaliselt ka terminoloogistandardid. Välja on töötatud Leedu raamatukogude ning eraldi nende kogude koostise kohta käivad määrused. Ilmunud on UDK tabelid väikesetele raamatukogudele. Teadusraamatukogude tabelitega käib intensiivne töö, osa liikide tabelid on juba ilmunud.

BALTIMAADE RAAMATUKOGUD KONGRESSI EEL

Suurem osa Leedu raamatukogudest töötab stabiilselt, kuigi neil on paljut vajaka. Muudatused töös on seotud tehnoloogia uuendamise ja lugejate keerulisemate päringute lahendamisega. Raamatukogude külastatavus pole seejuures oluliselt kasvanud, kuna kogud ei vasta nõudlusele. Kõige rohkem on muutunud rahvaraamatukogud, mis nõukogude ajal polnud tõeliselt rahva raamatukogud. 1989. aastast alates on rahvaraamatukogude töötulemuste arvnäitajad aasta-aastalt halvenenud: 1993. aastaks on 1989. aastaga võrreldes lugejate arv vähenenud 22,8 % võrra, laenutuste arv 15,4 % võrra. Arvnäitajate halvenemine on mõneti tinglik, kuna nõukogude ajal olid statistika alused teised, ka korraldavad kohalikud võimuorganid erinevaid eksperimente. Alles 1994. aastal hakkasid arvnäitajad veidi paranema. 1995. aastal teenindas 53 rahvaraamatukogu oma 1453 harukoguga 17,5 % Leedu elanikest.

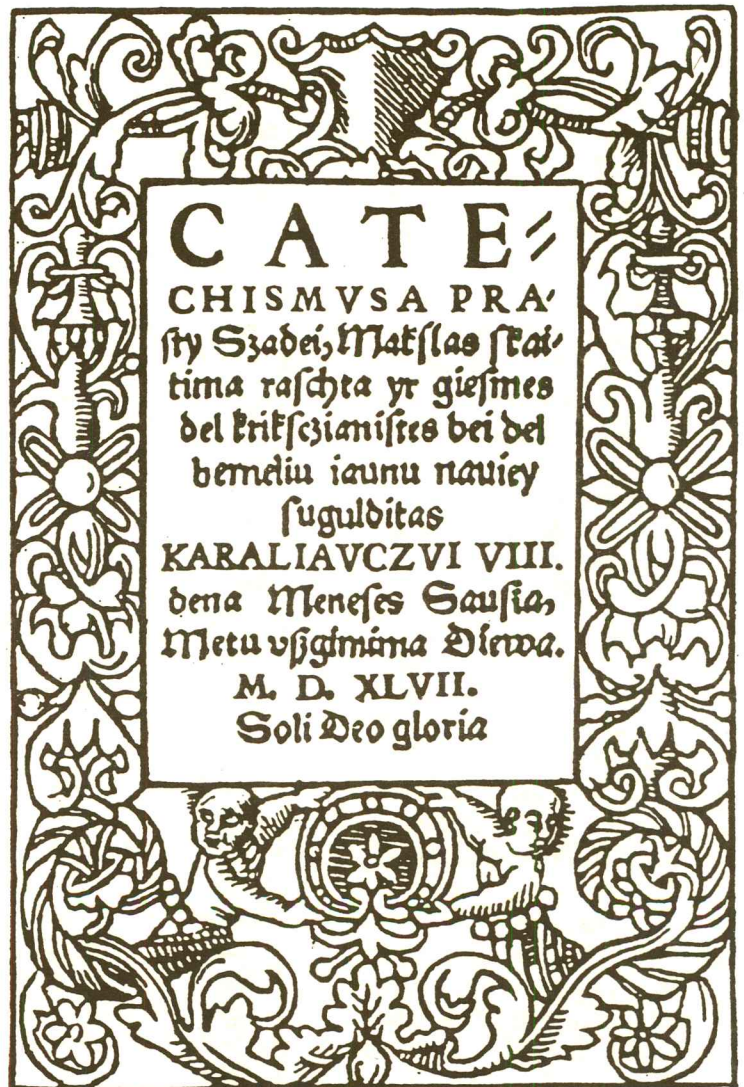
Olukorra mõningasele paranemisele vaatamata on Leedu raamatukogudel rahapuudus. Isegi ülikooliraamatukogud ei saa muretseda vajalikku kirjandust. Katastroofilises olukorras on kooliraamatukogud, kelle kogudesse uued raamatud peaaegu ei jõuagi. Kingitused ja annetused välismaalt, samuti kohalikest kirjastajatelt ei tule alati raamatukogule kasuks: sageli jõuab sel teel raamatukokku kirjandus, mis pole ammu enam kellegi vajalik. Raamatud on kiiresti kallinenud ja kui raamatukogud suudavadki neid hankida, siis piiratud arvul. Sama käib perioodika kohta, kuigi nõudmine selle järele on kasvanud. Rahvaraamatukogude olukord on veidi parem, sest neile eraldatakse komplekteerimiseks raha ka riigieelarvest Kultuuriministeeriumi kaudu: 1995. aastal said rahvaraamatukogud kokku 1,235 miljonit litti (308 750 \$), 1996. aastal 2,125 milj. litti (532 200 \$). Kahjuks pole ka see raha küllaldane, mõned külaraamatukogud saavad neile antava raha eest osta aastas vaid 30-50 uut raamatut.

Jääb vaid loota, et riigijuhtidele ei tule kunagi tõestada raamatukogude tähtsat osa kaasaegse ühiskonna ülesehitamisel. Kindel aga on, et raamatukogud ei saa kunagi piisavalt palju raha. Seepärast otsivad nad agaralt sponsoreid ja juurutavad uusi töömeetodeid. Raamatukogud laiendavad pakutavate teenuste, eriti info-teenuste valikut. Võib tuua isegi mõned näited koostööst tööborsidega. Briti Nõukogu ja Avatud Leedu Fondi (*Open Society Fund - Lithuania*) abiga avatakse võõrkeelse kirjanduse lugemissaale, ostetakse arvuti- ja muid võõrkeelte õpetamise prog-

ramme, laieneb koostöö teiste riikide raamatukogudega. Avatud Leedu Fond toetab sel aastal rahaliselt raamatukogude programmi "Raamatukogu kui kultuuriasutus". Valminud on projekt Leedu integreeritud ja automatiseeritud raamatukogusüsteemi LIBIS käivitamiseks. Praegu on see esitatud valitsusele kinnitamiseks.

On täiesti selge, et raamatukogud peavad uute töövormide rakendamise kaudu laiendama oma mõju ühiskonnas ja saama ühiskonnale asendamatuks.

Vene k. tlk. Ene Riet

Martynas Mažvydase katekismuse tiitelleht

LEEDU RAAMAT 450 AASTANE

1997. aastal möödub 450 aastat esimese leedukeelse trükise ilmumisest. 16. sajandi Leedu õpetlane ja pastor, kogu maailmas tuntud humanist **MARTYNAS MAŽVYDAS** (lad. Martinus Masvidius või Mosvidius) tõlkis leedu keelde evangeelse luterliku katekismuse, mis ilmus 1547. aastal.

Suurel Leedu feodaalriigil oli juba 13.-15. sajandil oma kirjaliku kultuuri traditsioon ja kirjavara kogud: ladina-, saksa-, ruteeni- (*Poolas elavad valgevenelased - toim.*) ja poolakeelne riigiarhiiv, meetrikaraamatud, riigi põhiseadus, aastaraamatud, liturgikaraamatud jm. leedukeelsed käsikirjad. Oma esimese trükitud raamatu said nad aga alles sajand pärast trükikunsti leiutamist. Raamatu trükkis ilmumise eelduseks oli reformatsiooniliikumine, humanistlike ideede levik ja kristlik liberalism, mis lähendas Leedut Lääne-Euroopale ning mille tõttu suurenes leedu intelligentside ja ka leedukeelsete käsikirjade arv. Seda märkas naaberriigi Preisimaa hertsog Albrecht von Brandenburg. Pidades silmas nii Leedu kui ka oma neljarahvuselise riigi (Preisimaal elasid preislased, leedulased, sakslased ja poolakad) usulisi vajadusi, lasi hertsog pealinnas Königsbergis trükkida katekismused - 1524. aastal ilmus saksa-, 1543. aastal poola-, 1545. aastal preiskeelne. Planeeritud oli ka leedukeelse katekismuse välja-

andmine, kuid selle tõlkijad õpetlased Abraomas Kulvietis (lad. Abraham Culvensis) ja Stanislovas Rapolionis (lad. Stanislaus Rapagelanus) surid mõlemad 1545. aastal ja tuli otsida uus tõlkija. Hertsogi valik langes Martynas Mažvydasele, kellest sai 1. augustil 1546. aastal esimene leedu rahvusest üliõpilane Königsbergi ülikoolis. Hertsogi stipendiumi toel lõpetas Mažvydas ülikooli pooleteise aasta pärast teoloogia bakalaureusena, kuid tema põhitegevus ei olnud õppimine, vaid katekismuse tõlkimine leedu keelde. *Katekizmo prasti žodžiai, mokslas skaitymo rašto ir giesmes ...* ('Katekismuse lihtsad sõnad, lugemise, kirja ja laulude õpetus ...'), kuuest iseseisvast osast koosnev, ilma saksakeelse paralleeltekstita katekismus trükiti 1547. aastal. Raamatu ilmumine oli orgaaniline ja loomulik sarnastes tingimustes elavate rahvaste kultuuriliste saavutuste seas: esimene valgevenekeelne raamat ilmus 1522., läti keelne 1525., jidišikeelne 1530., soomekeelne 1543., uelsi- ehk kõmri- (*Walesis elavad keldid - toim.*) keelne 1546., venekeelne 1553., sorbi- (*lääneslaavi vähemusrahvus Saksamaal - toim.*) keelne 1574. aastal. Leedukeelsest katekismusest on tänapäevani säilinud teadaolevalt kaks eksemplari: üht neist hoitakse Vilniuse Ülikooli Raamatukogus, teist, Preisimaa kunin-

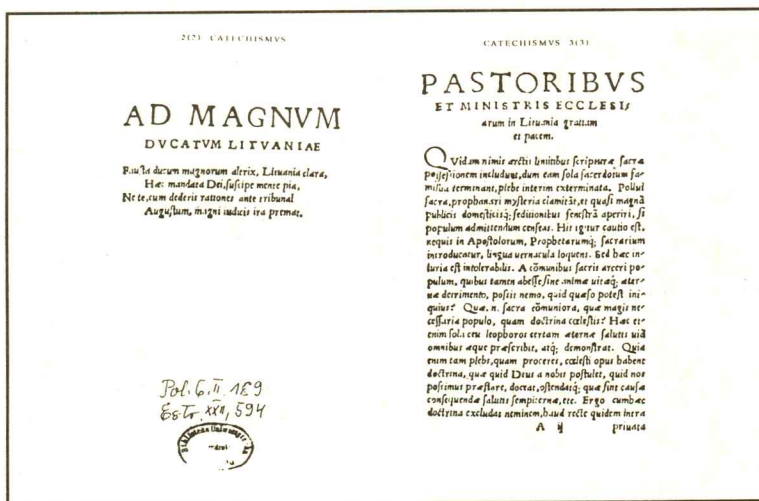
gale Friedrich Wilhelmile kuulunud eksemplari Toruni Ülikooli Raamatukogus. Viimase kahe sajandi jooksul on katekismust mõned korrad Saksa maal, USAs ja Leedus uuesti välja antud.

Pariisis 1995. aastal peetud UNESCO 28. kongress võttis leedu raamatu 450. aastapäeva oma 1997. aasta tähtsündmuste kalendrisse. Esimese leedu raamatu ilmumise tähistamine võimaldas rääkida eraldi ka Leedu ja Saksa-maa kultuurisuhetest ning teaduskoostööst, mida käsitleti Läänemereakadeemia (*Ostsee-Akademie*) korraldatud konverentsil "450 aastat saksa-leedu raamatuseostest" 12.-17. juunini 1996. aastal Lüübekis.

Leedus valmistatakse sündmuse pidulikuks tähistamiseks juba ammu. Üritused on kavandatud leedu teadlaste, kunstnike jt. intelligentide ettepanekuid arvestades. Programmi kiitsid heaks Seim ja valitsus.

Tähtsamad üritused on: konverentsid; teaduslike juubelitrükkide, faksimileväljaannete, kunstialbumite jm. avaldamine; Justinas Marcinkeviciuse kirjutatud tähtpäevadrama lavastamine Leedu Teatris; ausamba ja mälestustahvli avamine M. Mažvydasele Nemanis (end. Ragnit), mälestussamba avamine Klaipedas, bareljeefi avamine Vilniuses Martynas Mažvydase nimelises Leedu Rahvusraamatukogus, juubelimündi verimimine, margiseeria käibelelaskmine; eri hoiutingimuste loomine esimesele leedukeelsele raamatule ja teistele eriti väärtuslikele 16.-17. sajandi leedu raamatutele Vilniuse Ülikooli Raamatukogus; Martynas Mažvydase nimelise preemia andmine parimale leedu vana kirjasõna käsitlevale teadustöölle ja Martynas Mažvydase nimelise stipendiumi ja preemia väljaandmine parimale üliõpilasest raamatu-uurijale; rahvusvahelise raamatukunsti triennaali korraldamine jmt.

Väljaandest "Programm der Veranstaltungen zum 450. Jahrestag der Herausgabe des ersten litauischen Buches von Martynas Mažvydas" refereerinud Ene Riet.

Leedu esimese raamatu 2. ja 3. lehekülj

RAHVARAAMATUKOGUD TÄNAPÄEVA LÄTIS

DZIDRA ŠMITA

Läti Rahvaraamatukogu raamatukogundusliku nõustamisteenistuse juhataja

Kui peaksime iseloomustama tänapäeva Lätit, ütleksime, et siin toimuvad pidevad muutused. Sama tuleks öelda ka Läti raamatukogusüsteemi kohta. Muutused on osa dünaamilisest protsessist, mis on käivitunud põhjalike, Läti kõiki ühiskonnatasandeid puudutavate poliitiliste, majanduslike ja sotsiaalsete muutuste tagajärjel. Neid protsesse tuleb arvestada rahvaraamatukoguvõrgu, eriti selle administratiivse ja erialase juhtimise, aga ka töötajaja lugejaskonna vaatlemisel.

Lätis elab 2,5 miljonit inimest, keda teenindab 2000 raamatukogu. Neist 969 on rahvaraamatukogud, mida finantseeritakse munitsipaleelarvest. Läti rahvaraamatukoguvõrk vastab riigi administratiivsele jaotusele, st. igas 26st rajoonist on oma linna- ja külaraamatukogude võrk ning seitsmes linnas oma keskraamatukogu harukogudega. *Per capita* tuleb iga raamatukogu kohta 2700 elanikku. See suhtarv on piisavalt suur, kuigi majandusliku kitsikuse tõttu on kohalikud omavalitsused raamatukogusid sulgenud (1992. aastal oli Lätis 1026, 1993. aastal 990, 1994. aastal 975 ja 1995. aastal 969 rahvaraamatukogu).

Samas ei saa öelda, et raamatukogusid on suletud ainult majanduslikel põhjustel. Teatavasti arendati nõukogude perioodil raamatukoguvõrke, nagu kõi-

ke Nõukogude Liidus, väga laialdaselt ning nüüd tuleb tõepoolest teha mõningaid ratsionaalseid ümberkorraldusi.

Lugejaid oli 1995. aastal rahvaraamatukogudes kokku 471 300, mis on 5200 lugejat vähem kui 1994. aastal.

Tuleb aga märkida, et raamatukogude külastatavus pidevalt suureneb. 1995. aastal külastati rahvaraamatukogusid kokku 4 268 600 korral, mis on 211 500 külastuse võrra rohkem kui 1994. aastal.

Ka raamatukogude kogude juurdekasv ja laenutuste arv suurenevad. Järelikult töötavad meie rahvaraamatukogud üha efektiivsemalt.

Läti rahvaraamatukoguvõrk loodi nõukogude perioodil riiklikult finantseeritava propandaeesmärke täitva institutsioonina. Kuigi raamatukogud pakkusid üldiselt kõiki tüüpilisi raamatukoguteenuseid, toimusid nad ideoloogilistes raamidest. See piiras seda, mis informatsiooni ja raamatuid kogud sisaldasid ning milliseid võimalusi lugejatele pakuti. Meie tänane põhiülesanne on jätkata olemasoleva hästistruktureeritud süsteemi kasutamist, kuid lugejatele tuleb pakkuda tõsiseltvõetavat kirjandus- ja informatsioonivalikut. Loomulikult tähendab see, et rahvaraamatukogud võivad nüüd teha oma tööd vabana ideoloogilise tsensuuri ja poliitiliste repressioonide hirmust. Siiski ei

tohi me lasta uuesti tekkida informatsioonile juurdepääsu piiranguid, mis nüüd tekiksid majanduslikel põhjustel.

Mida tähendab olla tänapäeval raamatukoguhoidja? Kui möödanikus seostus raamatukogutöö suure osas rahu ja vaikuse ning isegi rutiiniga, siis praegu saavad raamatukogus töötada ainult inimesed, kes on valmis muutma oma töökeskkonda, suhteid lugejatega, aga eelkõige oma mõtteviisi. Et luua lugejatele orienteeritud raamatukogu, milles oleks arvestatud rahvaraamatukogu põhiülesandeid - nimelt harida, informeerida ja meelt lahutada, peavad raamatukogu töötajad suutma rakendada end aja jooksul õigustanud traditsioonilisi töömeetodeid, neid pidevalt kaasajastades.

Poliitilised ja majanduslikud muutused peegelduvad täpselt ka raamatukogusüsteemis. Siiski ei ole raamatukoguhoidjad seda alati valmis nentima. Südanlõhestav näide on raamatukogude loomine.

Nõukogude ajal iseloomustas raamatukogude kollektsoonide kujundamist kaks küllaltki uskumatut tegurit - peaaegu piiramatu rahaline toetus riigi poolt, mis võimaldas ühe raamatu mitmeeksemplarilist komplekteerimist, ja teiselt poolt totaalne riiklik kontroll kogu kirjastustegevuse üle, ka selle üle, mida avaldati ja millises mahus. Ühesõnaga, kes maksab, tellib muusika.

Välismaal avaldatud raamatuid ei saanud tol ajal rahvaraamatukogude kaudu kätte. Täna on raamatuturg igat tüüpi raamatutele avatud, ka välisriikidele. Ja tsensuur on lõppenud. Kõik on raamatukoguhoidjate endi teha, kuigi rahvaraamatukogud on muidugi kohalike võimuorganite hallata ja finantseerida.

Selline olukord tekitab mõnedel raamatukoguhoidjatel ebarealistlikke ootusi - nõukogude stiilis rahaline toetus koos vabadusega teha raamatukollektsioonidega, mis vaid pähe tuleb. Siiski on enamuse raamatukoguhoidjaid omandanud paindliku ostmisviisi, näiteks ostavad raamatuid otse kirjastajatelt või raamatulaatadelt.

Läti vanimad raamatud Liepaja raamatukogus.

BALTIMAADE RAAMATUKOGUD KONGRESSI EEL

Et luua korralik kogu, on meie raamatukoguhoidjad alati asetanud rõhu koduloo uurimisele. Nõukogude ajal oli põhieesmärk säilitada oma identiteet ja astuda vastu pealetungivale võõrideoloogiale.

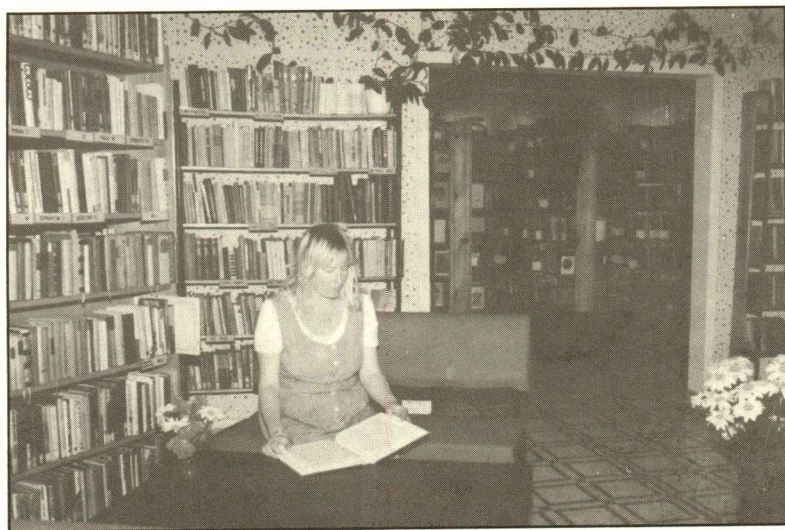
Nüüd katsuvad raamatukogud koduloo uurimise abil täita lünki, mis on tulenenud kitsast lähenemisest kogude arendamisele.

Teine oluline tegevussuund, mis tagab meie kogude vastavuse kõrgeimaile standarditele, on kogude puhastamine. Meie rahvaraamatukogude kollektsioonid meenutasid veel paar aastat tagasi pigem ladusid kui hõlpsasti ligipääsetavaid kogusid. Puhastada, puhastada ja veelkord puhastada. See on meie raamatukogude olulisimaid tegevussuundi.

Meie kogude olukorra kriitiline hindamine on kahtlemata oluline, kuid aeganõudev protsess. Raamatuid kõr-

valdatakse kogust mitmesugustel põhjustel. Nad võivad olla aegunud (enamik meie raamatukogudes ettetulevatest kõrvaldamisjuhtudest), füüsiliselt halvasti seisukorras või lihtsalt harva kasutatavad. Viimasel juhul võivad raamatukoguhoidjad jääda süüdlase ossa - mis siis, kui keegi tellib kõrvaldatud raamatu. Nii raamatukoguhoidjad tavaliselt väidavad ning tõsiasi, et seda raamatut saab kätte RVLi teel, ei muuda nende suhtumist. Muidugi tuleb mängu läti rahvuslik mentaliteet. Väga raske on midagi, eriti raamatuid, ära visata. Kõigele vaatamata on kogusid palju puhastatud ning juurdepääs neile paranenud. Siiski tuleb veel palju ära teha.

Võib öelda, et 1996. aasta on Läti rahvaraamatukogude arengus oluline. Käesoleva aasta 10. jaanuaril kirjutasid Läti Kultuuriministerium ja läti erafirma ALISE alla lepingule, mis käsit-

Fotodel: lugejateenindus Tukumsi Keskraamatukogus

leb automatiseeritud rahvaraamatukogusüsteemi juurutamist. Vajadus selle järele on küpsenud ning on aeg teha midagi ratsionaalset ja süstemaatilist, enne kui iga kohalik spetsialist hakkab ise automatiseerima, mis tooks munitsipaalvalitsustele suuri lisakulutusi.

Keskmise raamatukoguhoidja jaoks tähendab automatiseerimine täiesti uut tegevussuunda, mis nõuab nn. arvuti-foobia ületamist.

On täheldatud, et automatiseerimine annab raamatukoguhoidjale vabad käed keskendumaks oma kõige olulisemale ülesandele - tööle lugejatega. Mõõndakse, et väikeste raamatukogude lugejad on rikutud ja ülepoputatud: sageli on raamatukoguhoidja ka psühhoterapeut, kuna paljud inimesed ei lähe raamatukokku ainult raamatuid laenama, vaid ka oma muredest rääkima. Suurtes raamatukogudes aga on raamatukoguhoidjate ja teenindatavate vahel märgatav distants. Raamatukoguhoidjatele tuleb meelde tuletada, et raamatukogu on lugejate, mitte raamatukoguhoidjate jaoks. Raamatukoguhoidjad töötavad peamiselt inimeste, mitte raamatutega. Raamatukoguhoidjate (töötajaskonna) vahelised suhted on nüüdseks vabamad ja demokraatlikumad. Samal ajal oodatakse ja nõutakse neilt kõrgemakvaliteedilist tööd.

Lugesdes üle 1995. aasta aastaaruandeid, näeme, et meie raamatukoguhoidjad on valmis töötama igasugustes tingimustes, kuna nad tunnevad, et neid on vaja, ja seda pole sugugi vähe.

Läti rahvaraamatukogud on üleminekuperioodil, nagu kogu Läti ühiskondki. Parim osa väljaarendatust säilitatakse, samas tunnetame vajadust ühendada oma jõud, et kaasajastada oma rahvaraamatukogusüsteem. Majandusliku ja poliitilise süsteemi toimimiseks on tänapäeva maailmas tähtis informatsioon ja juurdepääs sellele. Kommunistlikus süsteemis teenis informatsioon ideoloogilisi eesmärke. Nüüd peab see teenima demokraatiat ja üksikisiku individuaalset arengut, mitte riiki. Hästikorraldatud rahvaraamatukogud on nende eesmärkide saavutamise tähtis element. Proovime Lätis oma piiratud ressursside raames teha raamatukogudest Läti edasise kultuurilise, ühiskondliku ja poliitilise arengu nurgakivi.

Ingl. k. tlk. Tiina Vilberg.

EESTI RAAMATUKOGUD EILE, TÄNA, HOMME

TIIU VALM

KMi raamatukogude nõunik

Iga raamatukogu eksisteerib ajas ja ruumis, suhetes ümbritsevaga, olles just selline nagu ühiskond teda kujundab. Veel enne Eesti Vabariigi taasiseseisvumist hakkasid raamatukoguhoidjad koostama "Eesti raamatukogude arengukontseptsiooni" (1990), kus vaagisid ligi viiekümne aasta jooksul kujunenud olukorda ja kavandasid tulevikuperspektiive.

Raamatukogude põhifunktsioonide elluviimisel leiti terve rida vastuolusid:

- vastuolu kehtiva valitsemisüsteemi taotluste ja raamatukogu põhifunktsioonide vahel;

- vastuolu kultuuri aineliste vajaduste ja nende finantseerimise vahel jääkpõhimõttel;

- vastuolu raamatukogu põhifunktsioonide vahel;

- vastuolu nõukogude raamatukogundusteooria rõhuasetuste ja raamatukogunduse praktika vahel;

- vastuolu dokumentide kvalitatiivse kasvu ja kättesaadavuse kvaliteedi vahel;

- vastuolu kirjastustegevuse ja nõudluse vahel.

Raamatukogude tegevuse eesmärgiks seati IFLA ühe põhiprogrammi "Väljaannete universaalne kättesaadavus (UAP)" põhipostulaat: väljaannete täielik kättesaadavus kõigile potentsiaalsetele kasutajatele, kus ja milal ka ei tekiks nende järele vajadus.

Kuigi noore riigi arenemise tähtis eeldus on majanduslike, sotsiaalsete ja poliitiliste struktuuride kindlustatus ammendava, täpse ja hõlpsasti kättesaadava informatsiooniga, mille tähtsaimad allikad on raamatukogud, pole keerulises majandussituatsioonis ja puuduliku seadusandluse tõttu senini olnud piisavalt tagatise raamatukogunduse kaasajastamiseks. Paratamatult tuleb rääkida uutest süvenevatest vastuoludest infovajaduse ja selle rahuldamise võimaluste vahel, mis sunnivad raamatukogusid taas otsima oma kohta ühiskonnas.

Tihenevad suhted Eesti ja teiste riikide vahel ning kavandatav Eesti liitumine Euroopa Liiduga tingib kasvava huvi Eesti ja eesti rahvuskultuuri vastu, mistõttu meie raamatukogude infotehnoloogia areng peab tagama Eesti kultuuriväärtuste tutvustamise kogu maailmas.

Raamatukogusid külastab praegu üle 50 % Eesti elanikkonnast (1990. aastal 35 %). Seega suurenevad ühiskonnas vajadused infoteenuste järele, mille rahuldamise garantii on raamatukogude riikliku infosüsteemi väljaarendamine kindlal seaduslikul ja finantsmajanduslikul alusel.

Pärast Eesti taasiseseisvumist on meie raamatukogud asunud küllalt kiirete muudatuste teele - eelkõige avanemise, mitmekesisustumise, aga ka süveneva eneseteadvustamise suunas.

RAAMATUKOGUDE VÕRK

Oluliselt on muutunud raamatukogude võrk - 1992. aastal liitusid Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu ja Vabariiklik Tehnikaraamatukogu, loodi iseseisvad Eesti Patendiraamatukogu ja Eesti Standardiraamatukogu. Likvideeritud Eesti Pedagoogikaraamatukogu kogud ja ülesanded võttis üle Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu.

1995. aastal asutati Eesti Hoiuraamatukogu. Erastamise ja tööstuse reorganiseerimise tõttu on sajakonna võrra vähenenud asutuste ja ettevõtete eriala- ja ametiühinguraamatukogude arv.

Suhteliselt stabiilsena on püsinud rahvaraamatukogude võrk. Uusi üldkasutatavaid rahvaraamatukogusid on ajavahemikul 1990-1995 avatud 11, neist 10 külaraamatukogu.

Mitmesugused ühendused, seltsid, kirikud, vanglad jt. organisatsioonid ning asutused on pidanud põhjendatuks alustada või legaliseerida oma raamatukogu tegevust.

Kaasaja infotehnoloogia tiptasemel ja lugejasõbraliku keskkonnaga raa-

matukogud on tekkinud saatkondade ja erakõrgkoolide juurde.

Kahtlemata jätkub raamatukogude võrgu korrastamine edaspidigi. Raamatukogude põhjendamatu sulgemisi on õnneks suudetud vältida.

ÕIGUSLIK JA NORMATIIVNE ALUS

Oma tegevuses tuginevad raamatukogud järgmistele dokumentidele:

- eesti rahvaraamatukogude seadus 1992, täiendused 1993;

- Eesti Rahvusraamatukogu seadus 1994

- Kooliraamatukogude põhimäärus 1995;

- rahvusvahelise õiguslikud aktid;

- rahvusvahelised ja riiklikud standardid;

- EV Valitsuse ja ministeeriumide määrused ja teised õigusaktid.

Rahvustrükise kogumise ja säilimise tagamiseks on kõige lähemal ajal kavas kehtestada sundeksemplari seadus.

Suurimaks puuduseks tuleb pidada raamatukogude vähest kajastamist või üldse eiramist üldistes õigusaktides, nagu maksude, tolli- jt. seadused. Raamatukogudele ei ole kehtestatud eritingimusi ja maksusoodustusi. Uuendatud on raamatukogunduse töökorralduslike dokumente, mis käsitlevad raamatukogutöö statistikat eri tüüpi raamatukogudes, raamatukogu tööprotsesside arvestus (kogud, teenindus, bibliograafia- ja infotöö jne.) on viidud vastavusse rahvusvaheliste standarditega. Lõpetatakse universaalse kümnendliigituse (UDK) eestikeelse väljaande koostamist, mille rahvaraamatukogude variant on juba trükivalgust näinud.

Võrdväärsetel töömahukas on olnud üldise märksõnatesauruse koostamine, mis peaks kasutajateni jõudma 1997. aastal.

Jätkuvalt on tegeldud raamatukogu terminoloogia korrastamisega.

RAAMATUKOGUDE AUTOMATISEERITUD INFOSÜSTEEMI väljaarendamine algas 1992. aastal, kui töötati välja Eesti raamatukogude infosüsteemi juurutamise kava. Kahjuks pole selle projekti realiseerimine vaegfinantseerimise tõttu kulgenud kavakohaselt. Lootuse leida projektile reaalselt rahalist katet välisabi korras ning tegelda süsteemselt Eesti raamatukogude infosüsteemi projekteerimise, juurutamise ja arendamisega moodustati 1996. aastal Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortium (ELNET Konsortium).

Ühtse integreeritud tarbijasõbraliku, kogu Eestit haarava infosüsteemi loomine, mis võimaldab kõigi raamatukogude inforessursse teha kättesaadavaks, on praegu üldriikliku tähtsusega küsimus, mille eiramine võib anda tõsise tagasilöögi riigi majanduselule ja poliitikale. Olukorra lahendamiseks võib kaasneda meie raamatukogude ligipääsematus rahvusvahelistele andmebaasidele.

Vaatamata eelpoolnimetatud mahajäämusele integreeritud infosüsteemi rakendamisel on meie suuremates teadusraamatukogudes olemasolevate nappide vahenditega alustatud elektronkataloogi loomist. Käsitsi bibliografeerimist ja kartoteegipidamist asendab järjest enam bibliograafiaandmete elektrooniline salvestamine ja andmebaaside raamatukogusisene võrkkasutus. Infoteeninduse pakett- ja valikteadistuse tagamiseks genereeritakse lokaalseid andmebaase ja hangitakse CD-ROM andmebaase. 1995. aasta lõpus võis suuremates raamatukogudes teha otsinguid kokku 99 andmebaasis. Lugejatel on võimalik INTERNETi kaudu kasutada tähtsaimaid elektroonilisi andmebaase. Infotehnoloogia juurutamisel on olnud edukamad Eesti Rahvusraamatukogu, Teaduste Akadeemia Raamatukogu, Tartu Ülikooli jt. kõrgkoolide raamatukogud.

Regionaaltasandil, so. maakonna ja linna keskraamatukogude seas, astus esimesena otsustava sammu Võru Maakonna Keskraamatukogu, kes 1995. aastal alustas raamatukogu infosüsteemi Kirjasto 3000 juuruta-

mist. Pöördeline on rahvaraamatukogudele käesolev, 1996. aasta, kui 19 maakonna ja linna keskraamatukogus rakendatakse Avatud Eesti Fondi toetusel hangitud ühtne raamatukogu infosüsteem. Süsteemi üks väärtusi on ühtse riist- ja tarkvaralahenduste ning ühtsete andmestruktuuride kasutamine kõigi raamatukogude lokaalsüsteemides, mis tagab nende võimalikult täieliku ühildatavuse andmevahetuseks ning süsteemi kohandamise, arendamise, hoolduse ja koolituse unifitseerimise.

RAHVARAAMATUKOGU KUI REGIONAALSE INFOKESKUSE

väljaarendamisel on toimunud mitmeid positiivseid muutusi, kuigi ka siin on vaegfinantseerimise tõttu probleemne kogude täiendamine uute teavikutega ning raamatukogutööprotsesside mehhaniseerituse ja automatiseerituse taseme tõstmine.

Rahvaraamatukogud, olles peaaegu ainsad kultuuriasutused ja meelelahutuse pakkujad maal ning säilitades seejuures tasuta teabe- ja kultuurivahendaja rolli, on omandanud kindla koha kohalike omavalitsuste arengukavadest.

Kuni 1990. aastani küllaltki vähepopulaarsete rahvaraamatukogude kasutajaskond on kasvanud, eriti maal (võrreldes 1990. aastaga on lugejaid 14 % võrra rohkem).

Veelgi enam on tõusnud kasutamise intensiivsus. Võrreldes 1990. aastaga on laenutusi 35 %, maal 49 % võrra rohkem; külastuste arv on suurenenud 38 %, maal 49 % võrra. 1995. aastal laenutas üks lugeja keskmiselt 34 teavikut (1990. aastal 21,4 teavikut).

Raamatukogude tähtsuse suurenemise tõttu on omavalitsused astunud tõsiseid samme raamatukogude olukorra parandamiseks. Viimastel aastatel on uued sobivamad ruumid saanud sajad raamatukogud. 1995.-1997. aasta jooksul viiakse 21 keskraamatukogust kohandatud hoonetesse 12, neist 8 seoses endise hoone omanikule tagastamisega. Kohalike omavalitsuste, erastamise reservfondi ja riigieelarve rahaga püütakse teha pa-

rim, mis vastaks raamatukogundusteendinduse nõuetele. See on võrreldes eelnenud ajajärgu ainusaavutuse Narva Keskraamatukogu ehituse ja Tartu Linna Keskraamatukogu ligi 20 aastat kestnud kapitaalremondiga siiski oluline muutus paremuse poole rahvaraamatukogude kujundamisel kohalikeks infokeskusteks.

Koostöös sotsiaalministeeriumiga on alustatud puuetega inimeste raamatukoguteendinduse korraldamist, kuid eelnenud vaikerajandi tõttu (nagu siis poleks puuetega inimesi olnudki!?) on siin veel väga palju ära teha.

Eesmärk on muuta piirkondlikud raamatukogud sellisteks infokeskusteks (täidaksid ka teabetoofunktsioone), mis võimaldaksid oma teenuste kaudu üksikisikute ja rühmade enesearendamist, harrastustegevust, meelelahutust, infovajaduse ja kultuurihuvide rahuldamist ning toimetulekut. Selliste raamatukogude ülesanne on genereerida regionaalset teavet sisaldavaid andmebaase, teha need üldkasutatavateks ja luua kohalikele infovajajatele kaugotsingu võimalused laivõrkude kaudu.

KAADER JA KOOLITUS

Raamatukogude riikliku infosüsteemi tulemuslikuks funktsioneerimiseks on raamatukoguhoidjate ettevalmistamisel erialaharidust andvates õppeasutustes (Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond ja Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateeder) tehtud olulisi ümberkorraldusi täiend- ja ümberõppe süsteemis. Õppeasutuste õppekavu on hakatud viima vastavusse Euroopa raamatukogu- ja infoalase hariduse standarditele ja Eesti raamatukogude vajadustele.

Väljakujunemisel on raamatukogutöötajate täienduskoolituskeskused:

- Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond;
- Tallinna Pedagoogikaülikooli infotöö õppekeskus;
- Rahvakultuuri Arenduskeskus;
- Eesti Rahvusraamatukogu;
- Eesti Lasteraamatukogu;
- maakonna/linna keskraamatukogud;
- teaduslikud keskraamatukogud.

Raamatukoguhoidjate erialase ettevalmistuse, täienduskoolituse koordineerimise ja normdokumentide väljatöötamisega tegeleb Raamatukoguhoidjate Koolitusnõukogu. Välja on töötatud raamatukoguhoidja ametikoha haridusnõuded ning raamatukoguhoidjate kutseõuded. Raamatukogunduslikku haridust mitteomavatele töötajatele on kehtestatud kutseeksami kord.

Probleeme tekitab raamatukogutöö madal väärtustamine, mis sunnib lahkuma väärt spetsialiste ja sageli ei võimalda valida kõrgema kvalifikatsiooniga töötajaid. Ilmneb ka raamatukogukaadri vananemise tendents. Kui noori spetsialiste juurde ei tule, võib sellest lähitulevikus kujuneda probleem.

KOOSTÖÖ JA VÄLISSUHTLUS

Hästi toimiv teabevisüsteem on realiseeritav vaid kollektiivselt. Maksimaalse infovarustatuse saavutamiseks olemasolevaid ressursse säästlikumalt kasutades, on alustatud teaduslike keskraamatukogude raamatukoguressursside ühiskasutuse programmi. Esmaseks meetmeks on raamatukogudevaheline tööjaotus seostatuna tegeliku infovajadusega ning kooperatiivne komplekteerimisplaan.

Rahvuskultuuri jäädvustamiseks on ühistöö hindamatu tulemus koostatav rahvusbibliograafia, hävimisohus eesti vanatrükise mikrofilmimine jpm.

Olulist rolli koostöö organiseerimisel täidab Rahvusraamatukogu, kes on mitme projekti koordinaator, kuid vajalik on kõigi raamatukogude osalus.

Osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide ja ühisprojektide töös on andnud meie raamatukogudele juba praegu võimaluse kasutada vähemasti osagi maailma infomassiivist ja teha see kättesaadavaks Eesti tarbijale.

Möödunu on olnud raamatukogudele ränkaskas heitlus finantsprobleemidega, kuid julgen väita, et niipalju uut ja lootustandvat paremuse suunas küllaltki lühikese aja jooksul ei ole varem sündinud. Muutunud on raamatukogu ning selle kasutajad, raamatukoguhoidja isiksus (kui ei, siis see on küll ainult meie omast tahtmusest!). See annab kindlust optimismiks, sest ainult nii saab muutuda ka ühiskonna suhtumine raamatukogusse.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU ANDMEBAAS LITTERA

1991. aastal jäi Keele ja Kirjanduse Instituudis pooleli Osvald Kivi poolt 40 aastat koostatud ilukirjanduse ja kirjanduse erialabibliograafia, mille masinakirjaeksemplarid on olemas Eesti suuremates raamatukogudes. O. Kivi bibliograafial on olnud läbi aegade küllalt märkimisväärne kasutajaskond ning vajadus selle töö järele on pidev. Rahvusraamatukogus on peaaegu sama kaua peetud kirjanduse kartoteeki, läbiivaadatud allikate arv oli aga väiksem kui O. Kivi bibliograafial (ainult ajakirjad ja keskajalehed). Nõnda tekkis vajadus suurendada bibliografeeritavate väljaannete arvu ja kogu töö ümber korraldada. 1995. aastast alates koostataksegi Rahvusraamatukogu teatme ja infoanalüüsi keskuses programmis *Procite* ilukirjanduse, kirjandusteaduse ja rahvaluule bibliograafilist andmebaasi *Littera*, milles registreeritakse Eesti trükisõnas ilmuv ilukirjandus ja rahvaluule ning selle käsitlused: raamatud, artiklid, retsensioonid, intervjuud, sõnumid jmt. Ka kogumike sisu on avatud. Läbi vaadatakse enamasti Eestis ilmuva ajalehti, ajakirju ja raamatuid. Andmebaasis ei ole registreeritud laulukirjad (need leiduvad noodibibliograafias), õpikutes leiduv ilukirjandus (va. antoloogialaadsed kirjanduslugemikud) ja vähemalt esialgu ka *estonica*, mille lisamine on võimalik hiljem, trükitud rahvusbibliograafia põhjal.

Otsingut saab andmebaasis teha kirje väljade järgi, so. autori, pealkirja, ilmumisaegade, bibliografeeritud allika laadi, žanri, personaalia, seeria, sisu ja märksõnade järgi. Nende tunnuste põhjal saab teha ka kombineeritud otsingut, näiteks 1995. a. septembri ajalehtedes ilmunud eesti lühiproosa (soovi korral välja jättes lastekirjanduse, följetonid, vested ja humoreskid), või Jaan Kaplinski luuletuste kohta ajakirjades "Vikerkaar" ja "Looming" 1995. a. avaldatud retsensioonid, või ajaloolised romaanid jne.

Võimalik on otsida ka kogutekstist kõiki sõnu, mis andmebaasis on sisestatud. Andmebaasist välja otsitud osast saab teha väljatrüki, soovi korral koostada mitmesuguseid registreid jne.

Andmebaasi genereerimisel on arvestatud, et sellest oleks võimalik täielikku väljatrüki teha (süsteemiline ülesehitus, registrid) ja et kirjed oleksid kooskõlas bibliokirje reeglitega.

Andmebaasi *Littera* levitatakse bibliograafiaprogrammi *Procite* andmebaasina ja vajadusel ka andmebaasi väljatrükina.

Andmebaasi juurde kuulub märksõnastik, žanrite sõnastik ja bibliografeeritud perioodiliste väljaannete loetelu.

Aasta maht on umbes 7000 kirjet.

Tellimused ja lähem informatsioon:

Krõõt Liivak

**Eesti Rahvusraamatukogu
teatme ja infoanalüüsi keskus
tel. 6307 103**

EESTI, LÄTI JA LEEDU KONSORTSIUMI ARUANNE RAAMATUKOGUDE AUTOMATISEERIMISE ARENGUST BALTI REGIOONIS

MIHKEL REIAL

RRi tehnoloogiadirektor

Pärast taasiseseisvumist on Balti riigid pidevalt otsinud võimalusi endise N Liidu käsusüsteemi ümberkujundamiseks, järgides demokraatliku ülesehituse printsiipe ja arvestades inimkonna säästliku arengu vajadust. Infotehnoloogia arendamine on üks olulisemaid samme sel teel. Taasiseseisvumise hetkel oli Balti riikide infotehnoloogiline tase alla maailmataseme. Samas olime võrdlemisi hästi ettevalmistatud muutusteks, kuna meil oli suur hulk hea tasemega arvutitundjaid ja -teadlasi. Viimaste aastate progress infoalal on Balti riikides olnud muljet avaldav. Loodud on suur hulk kohtarvutivõrke, klient-server süsteeme, Internet on saavutanud väga suure populaarsuse. Raamatukogude roll kaasajaga riigi infosüsteemi osana on teinud läbi suure muutuse. Raamatukogud on üha rohkem muutumas infokeskusteks, infovahendajateks, kelle ülesanne on tagada juurdepääs mitte ainult kogudele, vaid telekommunikatsioonivahendite abil kõigile maailma inforessurssidele. Selle rolli täitmise olulised eeldused on raamatukogu tehnoloogiliste protsesside automatiseerimine, kataloogide, kartoteekide ja ka oluliste täistekstide viimine masinloetavale kujule, andmebaaside kättesaadavaks tegemine andmesidevõrkude kaudu jne.

Tehes kõik andmed võrdses mahus kättesaadavaks nii valitsusele, riigiasutustele, meediale, ettevõtetele kui üksikisikutele, tagavad raamatukogud ühiskonna demokraatliku arengu.

Raamatukoguprotsesside automatiseerimisega on Balti riikide raamatukogudes tegeldud juba hulk aastaid. Põhiprobleemiks on olnud sobiva riistvara puudumine. Personaalarvutite tulek turule on võimaldanud alustada konkreetsete ülesannete lahendamist mitmes suuremas Balti raamatukogus. Arengut on tulnud tagada pidevas ressurside nappuses. See on sundinud raamatukogusid otsima ratsionaalsemaid lahendusi teistega koostöös.

80ndatel ja 90ndate aastate alguses lahendati Balti regiooni teadusraamatukogudes arvutitel arvukalt üksikülesandeid ja loodi üksikuid arvutitöökohti. Bibliikirje formaadina kasutati MEKOFi, raamatukogudesse võeti tööle arvutispetsialiste. Üksikutes kohtades tehti kaugotsingut modemi ja telefoniliinide kaudu. Personaalarvutite tulekul kasutati reeglina üksikarvuteid (*stand-alone Pc*). Puudusid ressursid integreeritud infosüsteemide loomiseks oma jõududega või valmistoote ostmiseks välismaalt. Tekkis vajadus oskusteavet vahetada ja ühendada oma ressursse ratsionaalsema tulemuse saavutamiseks.

Eestis tihenes koostöö automatiseerimise vallas 1992. aastal. Raamatukoguhoidjate Ühingu juures loodi raamatukogude automatiseerimise töögrupp, kuhu kuulusid viie suurema teadusraamatukogu vastava ala peaspetsialistid. Kahe esimese aasta jooksul töötati välja Eesti raamatukogude infosüsteemi põhinõuded, määratleti olulisemad rahvusvahelised standardid, vormingud ja kooskõlastusprotokollid ühtse süsteemi loomiseks. Alustati UDK tabelite tõlkimist eesti keelde ja eesti tesauruse loomist.

1994. aastal valmis projekt "Eesti raamatukogude infosüsteem. Juurutamise plaan aastateks 1994-1997", mis on tänaseks kogu infotehnoloogilise arendustegevuse aluseks Eesti raamatukogudes.

14. septembril 1995. aastal kirjutasid seitse Eesti suuremat teadusraamatukogu alla lepingule Eesti raamatukoguvõrgu konsortsiumi loomiseks. Konsortsiumi kuuluvad Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu, Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu, Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu ja Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu. Konsortsiumi eesmärk on raamatukogude infosüsteemi projekteerimise, juurutamise, arendamise ja finantseerimise

organiseerimine ja koordineerimine.

1994.-1995. aasta jooksul tehti konsortsiumi liikmesraamatukogudes järgmisi töid vastavalt infosüsteemi arendusprojektile:

- loodi minimaalne baaseskkond integreeritud raamatukogusüsteemi juurutamiseks;

- loodi kohtvõrgud, mis ühendatud Internetiga, ning võeti kasutusele Interneti teenused;

- alustati kataloogimist olemasoleva tarkvara ja tehnikaga;

- loodi eestikeelne terminoloogia;

- koolitati raamatukogude personali ja juhtspetsialiste;

- alustati integreeritud raamatukogutarkvara hindamist, katsetamist ja valikut.

1996. aastal on kavas integreeritud raamatukogusüsteemi lõplik valik ja ettevalmistuste tegemine selle juurutamiseks. Valiku tegemine algas 1995. aastal. Enam kui 30le firmale-infosüsteemide tootjale saadeti kutsed osaleda konkursil ning esitati nõuded Eesti süsteemile (66 nõuet süsteemile). Detailselt vastas 9 süsteemi pakkujat. Pärast vastuste analüüsi (põhiliselt funktsionaalsete omaduste analüüsi) jäi konkursil osalema 6 süsteemi: VTLS, ALEPH, OLIB, HORIZON, GEAC PLUS ja INNOPAC.

Teisel etapil võrdlesime täiendavat infot süsteemide, firmade ja süsteemide kasutajate - raamatukogude - kohta. Firmad demonstreerisid täiendavalt oma toodangut, konsortsiumi liikmed külastasid süsteeme kasutavaid raamatukogusid. Lõplik valik tehti 2 süsteemi vahel: INNOPAC (*Innovative Interface*, USA) ja ALEPH (*Exlibris*, Israel). Konkursi võitis INNOPAC. Tehakse ettevalmistusi süsteemi juurutamiseks.

Jätkuvad läbirääkimised tootjafirmade esindajatega. Kuna kogu projekti finantseerimine on puudulik, on Eesti raamatukogude infosüsteemi juurutamise ajakava muudetud. See kavatakse lõpetada 1999. aastal.

BALTIMAADE RAAMATUKOGUD KONGRESSI EEL

Lätis on raamatukogude infosüsteemide arendustegevus olnud sarnane Eestiga. Mitmes Läti teadusraamatukogus on jõutud komplekslahenduste juurutamisel Eesti omadest kaugemalegi.

Läti Ülikoolis on loodud infosüsteem ALISE, mis on kasutusel kaheksas Läti raamatukogus. Läti Teaduste Akadeemia Raamatukogus on juurutatud Prantsuse integreeritud infosüsteem LIBER, Läti Rahvusraamatukogus on alustatud süsteemi VTLS juurutamist.

1995. aastal loodi Lätis teadusraamatukogude konsortsium, kuhu kuulub kaheksa raamatukogu: Läti Rahvusraamatukogu, Läti Teaduste Akadeemia Raamatukogu, Läti Ülikooli Raamatukogu, Läti Tehnikaülikooli Raamatukogu, Läti Meditsiiniakadeemia Raamatukogu, Läti Põllumajandusülikooli Raamatukogu, Läti Teaduslik Meditsiini raamatukogu ning Läti Patendi ja Tehnoloogia Raamatukogu.

Väljatöötamisel on raamatukoguvõrgu projekt valitsuse investeerimisprogrammi raames ning taotluste dokumentatsioon välisfondidele. On koostatud põhimõtteline leping ühtse automatiseeritud infosüsteemi ja standardiseerimise taseme kohta. Iga raamatukogu on esitanud oma automatiseerimise plaani. Välja on töötatud ühtsed nõuded, mida valitav raamatukogusüsteem peab täitma. Praegu analüüsitakse ja võrreldakse süsteeme ALEPH ja VTLS. Mõlema süsteemi tootjafirma esindajad on külastanud Riijat ja demonstreerinud oma toodangut. Läti raamatukogude esindajad külastavad Poola, Tšehhi ja Soome raamatukogusid.

Leedus on 90ndatel aastatel raamatukogude automatiseerimiseks palju tehtud. Leedu Rahvusraamatukogus kataloogitakse trükiseid UNIMARC-vormingus omaloodud süsteemi abil. Vilniuse Ülikooli Raamatukogus kasutatakse Norra süsteemi BIBLIO, mitmes teises Läti süsteemi ALISE.

1993. aastal moodustati Leedus raamatukogude konsortsium ja töötati välja projekt Leedu integreeritud infosüsteemi LIBIS loomiseks. Konsortsium püstitas projektile järgmised eesmärgid:

- tagada juurdepääs raamatukogude kataloogidele, failidele ja algdokumentidele;

- edendada koostööd ja tööjaotust Leedu ja välisraamatukogude vahel;

- koordineerida tööjaotust;

- taotleda uut tehnoloogiat dokumendikollektsiooni säilitamiseks.

Töötati välja nõuded raamatukogusüsteemile. See peab olema avatud, toetuma rahvusvahelistele normdokumentidele (UNIMARC, ISBD, ISOICCL jne.), kasutama rahvusvahelist kommunikatiivformaati kirjade impordiks ja ekspordiks, tagama juurdepääsu infressurssidele arvutivõrkude ja standardse telefoniliini kaudu.

1996. aastal kuulutati välja konkurs süsteemi riist- ja tarkvara pakumiseks. Vastuse saatsid 11 firmat, nende seas VTLS, ALEPH, Hewlett-Packard, ja Motorola.

Miks tekkis vajadus teha koostööd raamatukogude automatiseerimisel? Ühelt poolt nõudis seda raamatukogude erinev tehnoloogiline oskusteave. Infosüsteemide eksperdid raamatukogudes vajasisid kooskõlastamist paljudes tehnilistes küsimustes:

- terminoloogia;

- standardid ja normdokumendid;

- koolitus (arvuti ja Interneti kasutamise);

- süsteemne oskusteave (kooditabelid, sideprotokollid jm.);

Teiselt poolt oli raamatukogude tippjuhtidel vaja välja töötada raamatukogude automatiseerimise ühtne strateegia:

- lülitumine rahvuslikku informaatika arenguprogrammi;

- koostööd rahvusvaheliste organisatsioonide ja fondidega;

- raamatukoguvahelise telekommunikatsioonivõrgu arendamine;

- ühtsete põhimõtete ja nõuete väljatöötamine riikliku integreeritud infosüsteemi loomiseks.

Algselt tekkisidki raamatukogudevahelised automatiseerimise töögrupid tehniliste küsimuste lahendamiseks. Aja jooksul muutusid need konsortsiumideks, mis töötasid välja arengustrateegia.

1995. aastaks oli Balti riikides jõutud olukorrani, kus enamikes raamatukogudes on loodud kohtvõrgud ja ühendus Internetiga, kataloogitakse MARC-vormingus. Välja on töötatud projektid riiklike infosüsteemide loomiseks, mis võimaldaksid tagada ühtse juurdepääsu kõigi raamatukogude kataloogidele. 1995. aasta 2. märtsil kirjutasid kolme Balti riigi raamatukogude esindajad alla kavatsuste protokollile, mille eesmärk on luua ühtne strateegia infotehnoloogia arendamiseks Balti regiooni raamatukogudes.

Ühtne arengustrateegia põhineb koostööl ja tegevuse koordineerimisel, mis peavad tagama süsteemide avatuse ja võrdse juurdepääsu andmetele võrgu kaudu.

Et tagada püstitatud ülesannete lahendamine, peab võrk vastama järgmistele nõuetele:

- olema avatud kõigile kasutajaile;

- pakutavad teenused peavad põhinema rahvusvahelistel standarditel ja protokollidel;

- kirjade vahetus peab põhinema UNIMARC vahetusformaadil;

Ka lugejate arvutiharimine on oluline.

- võrku peab pääsema nii standardse telefonivõrgu kui Interneti kaudu;
- kättesaadavad peavad olema kõigi osalevate raamatukogude *on-line* kataloogid;
- kättesaadavad peavad olema kõigi Balti riikide koondkataloogid.

Koostööprojekti üks eesmärke on Balti riikide rahvusbibliograafia andmebaaside kättesaadavaks tegemine *on-line* ja hiljem välja anda ühine CD-ROM.

Seni on koostöö toiminud eelkõige infovahetuse tasemel. On vahetatud dokumente arengukavade ja töötulemustega. Ühiselt on osaletud koostööprojekti NORDINFOga, eelkõige korraldatud ühiseminare ja koolitust.

Praegusel etapil on Balti riikide põhieesmärk sobiva integreeritud raamatukogusüsteemi väljavalimine ja selle ostmiseks ja installeerimiseks vajaliku raha leidmine. Mis tasemel vajame kooskõlastamist valiku tegemisel, et tagada juurdepääs kõigile regiooni raamatukogudele? Jätaksin praegu arutlusest välja füüsilisel kõrgekvaliteediliste sideliinide probleemi, millela igasugune juurdepääs teiste raamatukogude andmebaasidele on võimatu. Võtmesõnaks on standardid. Suurem osa neist on omavahel kooskõlastatud. Tooksin välja olulisemad:

UNIMARC - kirjete vahetamiseks;

UNICODE - diakriitika erinevuste võimaldamiseks;

SR/Z 39.50 - *on-line* juurdepääsu tagamiseks teise süsteemi OPACilt;

ILL protokoll - raamatukogudevahelise laenutuse tagamiseks.

Enamiku kaasaegsete raamatukogusüsteemide uutes versioonides on tagatud andmete automaatne reformaatimine, eksport-import, OPAC-mooduli klient-serveri lahendus üle Z 39.50 protokoll. Süsteemi valimisel on oluline määratleda selle avatus rahvusvaheliste standarditele vastavuse kaudu ning tagada nende moodulite kasutamine oma süsteemis.

See nõuab ilmselt abi välisriikide ekspertidelt - meie projektide analüüsi näol just avatuse ja omavahelise koostöö kvaliteedi seisukohalt.

Täiendavalt tuleb konsortsiumidel välja töötada Balti riikide dokumentide vahetamise (*document delivery*) süsteem, mis võimaldaks juurdepääsu ka digitaalsetele dokumentidele.

KOOSTÖÖST EESTI, LÄTI JA LEEDU TEADUSTE AKADEEMIA RAAMATUKOGU VAHEL

Kolme Balti riigi TA teadusraamatukogu koostöö seeme pandi idanema juba kuuekümnendate aastate lõpus. Alljärgnevalt pöngus ülevaade nende töökontaktidest. Usume, et senised, nüüd juba aastakümneid kestnud koostöösidemed on tugevad ja tulev aeg helde nende hoidmiseks.

TÖÖTULEMUSTE VÕRDLEMISEST 70.-80NDATEL AASTATEL

70ndate aastate algul, mil nn. sotsialistlikku võistlemist harrastati üha hoogsamalt, püüti ka Eesti TA Raamatukogus tulemuslikuma töö huvides ja aja nõuete kohaselt korraldada osakondadevahelist võistlust. Eri osakondade töö iseärasused ei võimaldanud aga ühistel alustel kokkuvõtteid teha. Tekkis mõte võrrelda raamatukogutööd tervikuna ja profiililt sarnaste osakondadega Baltimaade kõigis kolmes akadeemiaraamatukogus.

Võistluse eesmärk oli võimalikult tihe töökogemuste vahetamine, raamatukogu tööprotsesside täiustamine ja teadusliku töö koordineerimine. 1974. aastal töötati ühiselt välja juhend ning võistluse läbiviimiseks moodustati kolme raamatukogu esindajaist komisjon, kuhu kuulusid administratsiooni ja ühiskondlike organisatsioonide esindajad.

Esmakordselt tehti kokkuvõtteid 1975. aastal. Lisaks põhinäitajatele (kogud, lugejad, laenutused) arvestati päringule vastamiseks kuluvat keskmist aega, kirjanduse töötlemiseks kulutatud aega ja trükikaardi jõudmist kataloogi, samuti erialaste konverentside ettekannete ja teaduslike erialapublikatsioonide arvu, töötajate haridustaset, raamatukogu tööd reglementeerivate seaduste ja juhendite olemasolu, erialast ühiskondlikku tööd.

Kokkuvõtteid tegi komisjon kord aastas. Tavaliselt esitati siis ka ette-

panekuid võistluse paremaks korraldamiseks, lisati näitajaid uute tööloikude kohta või kõrvaldati need, mis erineva arvepidamise tõttu polnud võrreldavad.

1985. aastal, mil anti ühiselt oma tööle hinnang, selgus, et Eesti TA Raamatukogu oli eelnevate aastate jooksul küllaltki edukas - viiel korral saavutati esikoht, neljal korral teine ja üks kord kolmas koht. Kuigi nn. sotsialistlik võistlus oli raamatukogude vahel erinevate töötingimuste ja erineva töökorralduse tõttu üsna formaalne, sundis taoline võrdlemine end siiski rohkem pingutama ja mõtlema, kuidas teha oma tööd paremini.

Aastate jooksul selgusid raamatukogude töös nõrgad ja tugevad küljed. Ühtlasi oli võimalus õppida kolleegidelt ja vahendada oma kogemusi, näha Balti vabariike, sest kaugemale maailma õnnestus pääseda vähestel.

1986. aastal sõlmiti uus koostöökokkulepe viieks aastaks. Senisest enam hakati rõhku panema üksikutele töökorraldusküsimustele ja noorte aktiveerimisele. Eesti TA Raamatukogus oli selleks ajaks, 1984. aasta oktoobris loodud noorte spetsialistide nõukogu, kes juba järgmisel aastal korraldas koos läti ja leedu noortega konkursi "Parim noor raamatukoguhoidja". Järgnevatel aastatel suunati noortöötajaid vastastikku stažeerima.

Lisaks nn. sotsialistlusele TA keskraamatukogude vahel käivitus see 1978. aastal lätlaste ettepanekul ka Eesti, Läti ja Leedu TA raamatukoguvõrgu vahel. Meie arvates erinesid Balti vabariikide raamatukoguvõrgud üksteisest liialt, et neid omavahel võrrelda. Ometi seda tehti.

Kuigi koondnäitajate võrdlemine erilisi tulemusi ei andnud, võimaldas võistluskokkuvõtete tegemine silmast silma tutvuda naabermaade väga meeldivate kolleegidega, arutada nõustamise-juhendamise probleeme,

saada häid nõuandeid seminaride korraldamiseks, vahetada metoodikaväljaandeid ja sõlmida kokkuleppeid võrgu raamatukogutöötajate vastastikusteks külaskäikudeks.

1983. aastal sõitsid Eesti TA raamatukoguvõrgu 12 töötajat Vilniusesse ja Kaunasesse. Vastuvõtjate koostatud programm võimaldas tutvuda kõigi meile sarnaste eriraamatukogudega. Sõlmiti kokkulepped instituutide väljaannete komplekteerimiseks ja võõrkeelse valuuta eest ostetava perioodika lühiajaliseks vastastikuseks laenutamiseks (Eesti-Läti-Leedu TA keskraamatukogusse tellitud välisajakirjade vahetus algas juba 1977. aastal). Nii saadeti Lätist ja Leedust osa ajakirju otse, ilma TARi vahendusega meie instituutide raamatukogudesse ja lugejad said kiiremini kätte. Leedu ja Läti teadlased olid omakorda tänulikud meilt lähetatud ajakirjade eest.

1984. aastal tulid Leedu TA raamatukoguvõrgu töötajad nädalasele vastukülaskäigule. Nende vastuvõttus osalesid kõik meie TA instituutide raamatukogud. Koos korraldati ühisseminar-nõupidamine. Läti teadusasutuste raamatukogusid külastati Läti ja meie instituutide raamatukogude omavahelisel kokkuleppel.

Sotsialistlikust võistlusest tehti kokkuvõtteid vaheldumisi Tallinnas, Riias ja Vilniuses ning üritus sisaldas alati ka kultuuriprogrammi. Iga raamatukogu püüdis pakkuda kolleegidele midagi oma rahvust ja kultuuri tutvustavat - käidi teatris, muuseumides, näitustel.

80ndate aastate lõpupoole lõppes Baltimaade akadeemiaramatukogude vaheline regulaarne töötlemuste võrdlemine ja analüüs. Seoses suurte muutustega kolme vabariigi elus sündisid uued ideed ja võimalused ühisteks ettevõtmisteks, rakendati uusi koostöövorme.

Mare Horma
Joosep Kari

Fotol: Eesti, Läti, ja Leedu TA raamatukogu mehed Bibliopolise lipu heiskamiseks ettevalmistusi tegemas 1995. aasta suve hakul Otepää lähistel Madsal.

ÜHISNÄITUSTEST

1990. aasta suursündmuseks meie raamatukogu näitustegevuses kujunes Eesti, Leedu ja Läti TA raamatukogu ühisnäitus "1918-1940. a. Balti Vabariikides ilmunud vastastikused kirjandustõlked".

Näituse korraldamise idee tekkis meie raamatukogul pärast Balti ketti 23. augustil 1989 ja leidis toetust ka Leedu ja Läti TA raamatukogus. Näitust eksponeeriti kolmes vabariigis keti põhimõttel: 13.-23. märtsini Vilniuses, 28. märtsist 11. aprillini Riias ja 17.-30. aprillini Tallinnas.

Väljapanekule eelnes igas vabariigis tõlgete kataloogi koostamine. Nii oli igal näituse avamisel võimalik osta kolme erinevat kataloogi.

Eestis valiti kirjandust Eesti TA Kirjandusmuuseumi arhiiviraamatukogu ja bibliograafiaosakonna, Eesti TA Raamatukogu ja Eesti Rahvusraamatukogu kartoteekide ja kataloogide põhjal. Andmete täpsustamiseks kasutati bibliograafianimestikke, allikaid kontrolliti *de visu*. Materjal jaotati kaheks: läti keelest eesti keelde ja leedu keelest eesti keelde tõlgitud teosed kokku (138 kirjet).

Läti kataloogis olid vastavalt kirjandustõlked eesti ja leedu keelest läti keelde (218 kirjet); leedu kataloogis eesti ja läti keelest leedu keelde (551 kirjet).

Näitused leidsid kõikjal sooja vastuvõtu. Nende kohta ilmus infot Tallinna, Riia ja Vilniuse ajakirjanduses, raadios ja TVs. Tallinnas viibisid näituse avamisel Eestis tegutsevate Läti ja Leedu kultuuriseltsi esimehed, Eesti Kirjanike Liidu esindaja ja kõigi kolme vabariigi TA raamatukogu juhtkonna esindajad.

Teine kolme vabariigi ühisnäitus, samuti keti põhimõttel, meie raamatukogu

algatusel ja koordineerimisel, toimus kaks aastat hiljem, 1992. aasta novembris-detsembris Riias-Vilniuses-Tallinnas üldnimetuse all "Eesti, Läti ja Leedu ajakirju 1918-1940". Igas vabariigis ilmus rahvuskeelne ühisnäituse kataloog.

Näitusele valiti 3x100 nimetust teaduslikke, populaarteaduslikke, ühiskondlik-poliitilisi, religiooniteemalisi ning kirjanduse- ja kunstiajakirju Eesti, Läti ja Leedu TA raamatukogu kataloogide põhjal.

Eestikeelses kataloogis oli materjal jaotatud kolmeks: Eestis, Lätis ja Leedus ilmunud ajakirjad. Läti ja Leedu ajakirjade nimetused olid toodud algkeelses ja eestikeelse tõlkega.

Ka see näitus leidis kõigis kolmes linnas hea vastuvõtu. Eriti pidulik oli näituse avamine Riias. Kohal oli Läti kultuuriminister, Eesti saadik Lätis, Eesti ja Leedu kultuuriseltsi esimehes Lätis jt. asjaomased isikud.

Kokkuvõtteks võib öelda, et näituste korraldamine ja koordineerimine ning kataloogide koostamine oli vaevanõudev, aga huvitav töö. Selle käigus tekkisid uued töösidemed, mis ei ole senini katkenud.

Aeg oli nimetatud näituste jaoks sobiv: kõigi kolme riigi iseseisvumise algus, erihoiukogude avamine ja üldsuse suur huvi oma lähiajaloo vastu - kõik see lisas innustust.

Kahjuks ei näe me praegu teemat, mis võiks olla kolmandale kettinäitusele aluseks, kuigi teise näituse avamisel Riias sai poolnaljatades lubatud, et viie aasta pärast pakub meie raamatukogu jälle välja uue teema, et siis näidata, kuhu oleme jõudnud demokraatia ja vabaduse tingimustes ning mis meid veel ühendab. Ilmselt on viis aastat siiski liiga lühike aeg.

Militsa Starovoitova

30-AASTANE BIBLIOPOLIS

1966. aasta sügisel, kui Tallinnas peeti üleliidulist teaduste akadeemia raamatukogude direktorite nõupidamist, tekkis **Aita Karjatsel Eesti TA Raamatukogust idee** korraldada Balti riikide akadeemiaramatukogu töötajate nõupidamisi, mis toimuksid vabas õhus enne jaanipäeva ja kordamööda igas vabariigis, esimene Eestis. Mõte leidis toetajaid, A. Karjatse eestvedamisel hakati seda ellu viima. Nimekonkursi võitis Voldemar Miller, kelle ettepanekul kannavad nõupidamised õnnestunud nimega BIBLIOPOLIS (raamatulinn, -riik).

Esimene BIBLIOPOLIS peeti 12.-18. juunini 1967. aastal Viitina järve keskel asuval väikesel saarel. Hommikupoolikud pühendati vaimutööle - kuulati ettekandeid, peale lõunat käidi ekskursioonil, millele järgnesid vabariikide isetegevusõhtud. Juba esimesel korral leidsime kolleegide hulgast sõpru. Lahkumise kurbust leevendas teadmine, et aasta pärast kohtutakse Lätimaal.

Teine BIBLIOPOLIS peeti 1968. aastal Lielvärdes ja kolmas 1969. aastal Leedumaal Šilases. Seejärel otsustati neid korraldada kahe aasta tagant.

Kümnenda, juubeli-BIBLIOPOLISE eel korraldati ülebaltimealised lipu- ja hümnikonkursid. Leedu TA Raamatukogust laekus parim lipukavand, mille järgi valmistas lipu A. Karjatse. Parimaks hümnisõnade autoriks osutus Tiit Reimo, BIBLIOPOLISE põhikirja koostas Antti Oviir. 1983. aastal Saaremaal peetud kümnendast BIBLIOPOLISEST väntasid filmi Ülo Keedus ja Jüri Varus.

1997. aastal täitub 30 aastat esimest Baltimaade akadeemiaramatukogu töötajate ühisest töö- ja kultuurinädalast. Kokku on alati saadud aasta ilusaimal ajal Eesti, Läti või Leedu looduskaunimates paikades: Lätis Burtiekis, Murjanis, Ogres ja Igates, Leedumaal Trakais, Nemencines, Palušes ja Pankretuonés. Eestimaal oleme kolleegide vastu võtnud Kloogarannas, Ojaäärse, Mändjalas, Kablis ja Madsal. Tuleval suvel kohtume lätlaste-leedulastega Lätimaa BIBLIOPOLISES, mis kannab järjekorranumbrit 17.

Senini korraldatud kuuteistkümnel BIBLIOPOLISEL on ettekandeid peetud kokku 169, neist Eesti poolt 61, lätlastelt 56 ja leedulastelt 52. Eesti TA töötajast on kõige rohkem esinenud Lia Borovkova, Maive Dobkevits (Triipan), Arda Kirsell, Voldemar Miller, Dora Pitkäaho, Reet Raude, Kyra Robert ja Militsa Starovoitova. Oma uurimistöö tulemusi on tutvustanud või kogemusi vahendanud paljud, kokku peaaegu poolsada Eesti TA Raamatukogu töötajat.

Konverentsi üldteemaatika otsustab iga kord korraldajad raamatukogu. Küll aga on mõnigi kord arutatud üheskoos, mida järgmisel kokkusaamisel tõsisemalt käsitleda. Palju on puudutatud kogude komplekteerimist ja kasutamist, kataloogide ja bibliograferimisega seonduvat, samuti akadeemiaramatukogude osa lugejate teenindamisel oma maa raamatukogusüsteemis, eriti teadustöötajate raamatukogulik-informatsioonilist teenindamist. Tähelepanuta pole jäänud raamatukogude ja raamatu ajalugu, sest ka neil teemadel uurimistöö tegijaid leidub kõigis kolmes raamatukogus.

Sõltuvalt muutustest meie ümber ja meie raamatukogudes tekivad uued probleemid. Uus aeg toob meie ette lahendamiseks keerulisi ülesandeid, pakub uusi võimalusi ja vahendeid raamatukogutöö edendamiseks. Kõik see peegeldub ka meie BIBLIOPOLISES. Mõned aastad tagasi kõhklusime - kas suudame (just majanduslikult, sest vaim polenud väsinud!) ilusat ühist traditsiooni jätkata? Aga raskustest hoolimata jaksame jälle kokku tulla, koos tööd teha ja lustida.

Nii nagu aeg on muutnud meie igapäevatööd, on uued inimesed uuendanud ka BIBLIOPOLISE korraldust. Tõsi, "kolm kohustuslikku elementi" - konverents, ekskursioonid, isetegevus - on jäänud, aga pea igas BIBLIOPOLISES on nende modifikatsioonid. Eelmisel korral näiteks otsustati traditsioonilise konverentsi asemel teha tööd probleemgruppides, et kõik osalejad saaksid maksimaalselt arvamust avaldada, võimalikke eriarvamusi põhjendada ja seisukohti tekkivates aruteludes või vaidlustes kaitsta. Kokku moodustati 9 probleemgrupp, valiti teemajuhid ja koostati ajakava nii, et iga huviline võis osaleda mitmes probleemgrupis. See Eesti-poolne algatus õigustas end igati, otsustati, et järgmise BIBLIOPOLISE korraldajad tegutsevad analoogselt.

Kindlasti on igal BIBLIOPOLISEL osalejad kas Tallinnasse, Riiga või Vilniusse tagasi jõudes mõnegi tarkuse, kogemuse, elamuse, rõõmu või ilusa mälestuse võrra rikkamad. Et aga seda rikkust oleks ja kõigile jagada jätkuks, on eelnevalt vaeva näinud väga paljud kolme riigi teaduste akadeemia raamatukogu töötajad.

Aita Kraut

Vt. ka Aita Karjatse. "Bibliopolise" saamisloost // Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu 50 : Ülevaateid ja mälestusi. Tln., 1996. Lk. 136-137.

Fotol: Rivi bibliopolislasi Eesti TA Raamatukogust kuulamas Leedu TA Raamatukogu direktori hr. Juozas Marcinkeviciuse lahkumiskõnet tšupseremoonial Madsal.

LILAEST EILE, TÄNA, HOMME

Ettekanne 25. LiLaEstil Lätis Bernatis 18. juunil 1996

SILVIJA LININA

Läti RRI terminoloog

LiLaEst on raskesti defineeritav mõiste. Püüan siin edasi anda oma mõtisklusi, avada seda mitmekihilist, meile omal ajal (minu arvates ka praegu) olulist osa Eesti, Läti ja Leedu rahvusraamatukogu elust.

Ajalooline ülevaade

Idee. Eesti raamatukoguhoidjate seminar-laagrisse Rakvere rajooni Viitnale oli 1967. aastal kutsutud kolm Läti raamatukoguhoidjat, nende hulgas ka mina. Tagasi jõudnult jutustasin kolleegidele vaimustunult nähtust-kuuldust. Siis sähvatas mõte organiseerida Baltimaade riiklike raamatukogude töötajatele seminar just nimelt sellises mitteformaalses laagri vormis.

Läti initsiatiivi toetasid nii Eesti kui Leedu kolleegid. 1968. aastal kogunetigi telklaagrisse Jurmalas. Laagri nõõriga ümbritsetud territooriumile majutati kolm delegatsiooni, siinsamas peeti loenguid ja ettekandeid, korraldati kontserte ja peoõhtuid. Idee oli muutunud tegelikkuseks, meeldis kõigile ja raamatukogude direktorite ühisotsus oli: taolisi seminare hakatakse korraldama igal aastal kolmes vabariigis kordamööda.

Seminari nimetus LiLaEst saadi konkursi tulemusena, autoriks Olga Puce Lätist. Regaale oli tol ajal veel vähe. LiLaEsti lipp heisati esmakordselt 1969. aastal. Hiljem lisandusid seminari embleemid. Seminar-laagri osaleja "kujundamise" eeskujuks sai Eesti delegatsioon, kes juba esimesele seminarile saabus tagasihoidlikus, kuid meeldivas vormis. Edaspidi võisteldi seminaril osalejate huvitava sportliku riietuse kujundamises. Ületamatud olid eestlased ja leedulased. Mäletan Leedu delegatsiooni elegantset vormi *a la* stjuardess ning eestlaste sportlikke kostüüme. Lätlastest on siinjuures parem vaikida - nende riietuseks oli tavaliselt hübriid vangide ja pioneerijuhtide košmarsetest unenägudest.

Seminari avamise traditsioon sündis kohapeal: marss, osalejate kogunemine, LiLaEsti lipu heiskamine ja itaalia meloodiale kirjutatud LiLaEsti hümnid laulmine. Hümnid autorid on lätlased ja esimest korda lauldi seda 1968. aastal Lätis.

Traditsioonid säilisid läbi aastate, kuid suhtumine neisse muutus aegade jooksul. Kui 60.-70ndate aastate lilaestlased nägid seminar-laagris 20.-30ndate aastate skautide ja gaidide nostalgilist meenutamist, siis uus põlvkond vaatas kõigele pioneerilaagrites marssinute pilguga ja neile see ei meeldinud. Kõigest hoolimata on enamik traditsioone säilinud tänani.

Seminari peaesmärk on kõnelda erialastel teemadel, tutvuda rahvusraamatukogude uute ettevõtmistega, diskuteerida raskete ja tähtsate probleemide üle, tungida professioni sügavustesse.

Sellest aspektist LiLaEst õigustas end. Mõni seminar käsitles raamatukogunduse üldküsümusi, suurem osa aga olid temaatilised, näiteks: teadustöö tendentsid, tsentraliseerimine, meetodiline töö, rahvusraamatukogude põhierinevused, rahvusbiblio-

graafia, koduloobibliograafia, töö planeerimine ja koordineerimine, raamatukogunduse ja bibliograafia eri sfääride teoreetilised ja terminoloogilised aspektid, soovitusbibliograafia, bibliograafiaväljaannete süsteem, kogude koostise analüüs, lugemise uurimine, *estonica*, *lituanistica* ja *letonica* kogud, raamatukogude ajalugu jpm. Eraldi tuleks osundada raamatuteadust ja raamatuasjanduse ajalugu, mida käsitleti mitmel seminaril. Tavaliselt oli see unikaalne informatsioon.

Iseseisvuse taasväljakuulutamise järel ilmusid seminaride päevakorda varem keelatud teemad:

- rahvusraamatukogude tegevuse uued suunad;
- uus arusaam meetodilisest tööst;
- kogude koostis;
- emigratsioonis avaldatud väljaannete omandamine ja bibliografeerimine;
- raamatukogude ajaloo "valged laigud";
- rahvuslike kultuuriväärtuste traagiline saatus - raamatute hävitamine ja erikogud.

Just LiLaEst oli diskuteerima õppimise kohaks. Eesti ettevõtmisel viidi läbi isegi diskussioonide konkurs - kes oskab paremini argumenteerida ja oma vaatepunkti sõnastada. Rõhkem kui kord korraldati ümarlaud.

Ajaga muutusid seminaride teemad. Esimesel aastakümnel algasid need sõltumata käsitletavaist probleemidest väljenditega "... riiklike raamatukogude ülesanded ... otsuste valguses" või "... pühendatud sellele või sellele juubelile ...". Enamasti oli see tingitud LiLaEsti ärakeelamise kartusest. Ometi käsitleti mitmel korral ka ametlikult tunnustamata või mahavaikitud teemasid. Selle parimaks näiteks oli Eestis Elbis 1979. aastal peetud laager "Rahvusraamatukogude põhi-funktsioonid sotsialistlikus ühiskonnas". Nagu teada, oli Nõukogudemaal vaid üks rahvusraamatukogu - Lenini-

Bernatis LiLaEsti peakorraldajad Silvija Linina ja Andris Vilks Läti RRIst.

raamatukogu Moskvas. Ka terminit "rahvusbibliograafia" kasutati nõukogude spetsialistide poolt vaid esinemistel välismaal - IFLA-l või mujal. Tavaliselt oli nimetatud tähenduses kasutusel termin "riiklik bibliograafia". Elbis arutati esmakordselt nõukogude ajal rahvusraamatukogude probleeme. Eriti terav oli Kalju Oja ettekanne "Vabariigi rahvusraamatukogu roll ja funktsioonid". Seminaril osalesid ka Natalja Tjulina ja Laine Peep.

Enam "rahvuslik" oli seminar-laager Leedus Pankretuones 1984. aastal: "Koduloolised aspektid vabariigi riikliku raamatukogu tegevuses". Kõik oli väga väljapeetud alates kolleegide vastuvõtmisest rahvariietes, folklooriansambli osalemisest kultuuriprogrammis kuni seminari rahvusliku teemani, mis oli kui lonks allikavett ja nuste.

LiLaEst sai kohaks, kus võis täiesti vabalt öelda välja oma arvamusi, kohtuda mõttekaaslastega, leida koostööpartnereid ja sõpru.

LiLaEst sai populaarseks. Kes sõidab LiLaEsti? - see küsimus esitati ammu enne järgmist seminari. Kuidas õnnestus seda kõike korraldada kitsastes majanduslikes ja rasketes poliitilistes tingimustes, ületamata ametlikult lubatu piire, kuid ometi oma eesmärgi saavutades? Kahtlemata tänu innustunud inimeste entusiasmile.

LiLaEsti personaalia

LiLaEsti entusiaste on palju. Nende hulgas on kindlasti rahvusraamatukogude direktorid, sest kui direktor ei taha, ei tehta midagi.

Eriti tahaksin meenutada esimesi entusiaste:

Vitautas Jurgaitis, Pavilas Kizis, Stasis Tomonis, Stasis Skrodenis, Stefa Kubliene, Vanda Urbaniene, Vitautas Rimša, Vladas Lapukas, Brona Staikuniene, Elana Košinskiene, Jozas Baltušis, Vladas Bulavas, Jozas Tumelis, Birute Mituziene, Algis Ploplis Leedust;

Kalju Oja, Elli Lipstok, Laine Pärloja, Ivi Tingre, Ivi Eenmaa, Kalju Tammaru, Mihkel Reial, Rein Koppelmann, Olev Kõll, Anne Valmas Eestist;

Olga Puce, Aina Deglava, Alma Saleniece, Edvins Balodis, Janis Viška, Ilga Griezne, Velta Raipala, Grieta Pakalna, Andris Vilks, Aldis Abele, Inara Klekere, Edgars Timbra, Lidija Strelca, Zina Eglite, Silvija Dumina Lätist.

LiLaEsti kultuuriprogramm

Seminari korraldajad püüdsid näidata külalistele piirkonnale iseloomulikku. Ekskursioonidel külastati muuseume, tutvuti arhitektuuri- ja kunstimälestusmärkide, looduse jm. vaatamisväärsustega. Õhtustel kontsertidel esinesid rahvakunstiansamblid.

Selle kõrval eksisteeris aga üks omaette žanr - "LiLaEsti kunst". Kahel esimesel seminaril esineti nõ. stiihiliselt - talendid kerkisid esile ise, kostüümid valmistati kohalikust materjalist, mängiti juhuslikel pillidel - see kõik oli huvitav ja naljakas. Kuid alates kolmandast seminarist, kui Eestis Saaremaal kanti ette eestlaste näidend "Must kapten" ja leedulaste keeruline näidend raamatu ajaloo ja lugemise teemal, ilmusid juba draamakunsti keerulisemad vormid. Tormiliselt arenesid erinevad žanrid - ooper, operett, draama, revüü, pantomiim. Iga vabariigi esinemised olid oma karakteriga. Unustamatu mälestuse jättis Leedu "varjude teater" - tõepoolest omanäoline ja esteetiline esinemisvorm. Raske on määratleda baari "La mamba", mida võiks pidada nii estraadiks kui revüüks. Eestlased paistisid teiste hulgas silma oma hiiglaslike draamadega, milles kõlas terav poliitiline sarkasm ja ironia. Aastatega muutusid need üha julgemaks ja kord, see oli juba 80ndate lõpul, esitatud suure riigi vanakestest koosneva senati tööst rääkiva näidendi ettekandmise ajal sosistas mulle kolleeg: "Küllap on ešelonid meie jaoks juba valmis...". Meelde jäi Ivi Eenmaa osatäitmine pleiboilikus etenduses, millega, võib öelda, tuli etendustesse "suur seks". Lätlastele olid iseloomulikud muusikalisk-koreograafilised kavad raamatukogunduse ja LiLaEsti teemadel, kuid kasutati ka ooperi, opereti, revüü ja seriaali vormi. Kord etendati poliitiline draama "Richard III".

LiLaEsti laval sündisid ja kasvasid dramaturgid ja režissöörid, ballett ja kordeballett, solistid ja koor, klounid ja instrumentalistid, tähed ja supertähed. Laia amplituudiga supertähed olid Olga Puce, Kalju Oja, Ivi Eenmaa, Algis Ploplis jt.

Etendusi oli igasuguseid, sürrealistlikest sümbolistlikeni, romantilistest sentimentaalseteni. Iga etendus oli põnevusega oodatud. Ehkki kavade ettevalmistamine oli esinejaile pingutav, lähendas see neid üksteisele, ja kui etendus vaatajaile meeldis, oli enesetunne imehea.

Kalle Mälbergi draama "Tagasihoidlik raamatukogutöötaja" Malpilsil laval 1983.a. Osades: Ivi Eenmaa, Ene Riet, Kalle Mälberg ja Kalju Oja.

LiLaEsti traditsioonid

Igal maal on oma traditsioonid, kuid on ka ühiseid: lipp, hümn, seminari avamine ja lõpetamine; järgmisele korraldajale LiLaEsti lipu üleandmine. Täiesti omanäoliseks on igal keskkööl sõpruse vaimu, valgust ja ilu sümboliseeriva põleva küünla üleandmine järgmise laagripäeva peremeestele.

Leedulaste eesõiguseks on uute lilaestlaste ristimine, mis sai alguse kolmandal LiLaEstil Saaremaal. Ma ei unusta kunagi kuupaistel merest väljuvat Ristija Johannest ristiga käes või Pankretuones lähenemas teda paadiga mööda jõge saadetuna suurte põlevate küünaldega ingleist.

LiLaEsti geograafia

Leedus Pankretuone, Palanga, Kelme, Eestis Saaremaa, Elva, Kanaküla, Annimatsi, Tallinn, Lätis Jurmala, Taurene, Malpils, Gaizinš, Sieksate, Bernati. Selles suhtes on kadestamisväärt Leedu, kelle rahvusraamatukogul on Pankretuones väikese jõe ääres, kahe järve vahel ümbritsetuna metsast vanas veskis oma puhkebaas - romantikat kui palju!

Kliima

Baltimaadele iseloomulik kesksuvi. Kuid aeg-ajalt avaldub ka looduse stiilia. Kanakülas sadas viis päeva järjest ja vesi jões tõusis kaks meetrit, telgid ja magamiskotid olid nii märjad, et paljud otsustasid üldse mitte magada. Päike tuli välja just lõputseremooniaks.

Ebatavalised loodusnähtused

1985. aastal Annimatsil Valgamaal nägi kuus täie tervise ja mõistuse juures olevat kainet lilaestlast UFOt lausa laagri kohal. Nähtavasti tõmbab LiLaEst ka planeetidevahelisi vaatlejaid.

Mida see kõik meile andis?

Tugevdas "suurest vennast" sõltumatuse tunnet, ühtekuuluvustunnet, kinnistas raamatukogudevahelisi suhteid. Andis meile sõpru, sageli kogu eluks, võimalust kohtuda ja koos rõõmu tunda. Ühes naljanäidendis leidsid kaks kosmoselaeva "Alfa Biblio" astronauti-uurijat Maal huvitava fenomeni - väikeriigi, kus kõik elanikud alates valitsusest ja lõpetades vastsündinutega, olid raamatukoguhoidjad. Teises, LiLaEstankino televisioonikeskuse saates, oli intervjuu LiLaEsti ÜROsse vastuvõtmise kolmanda aastapäeva puhul - milline ettenägelikkus!

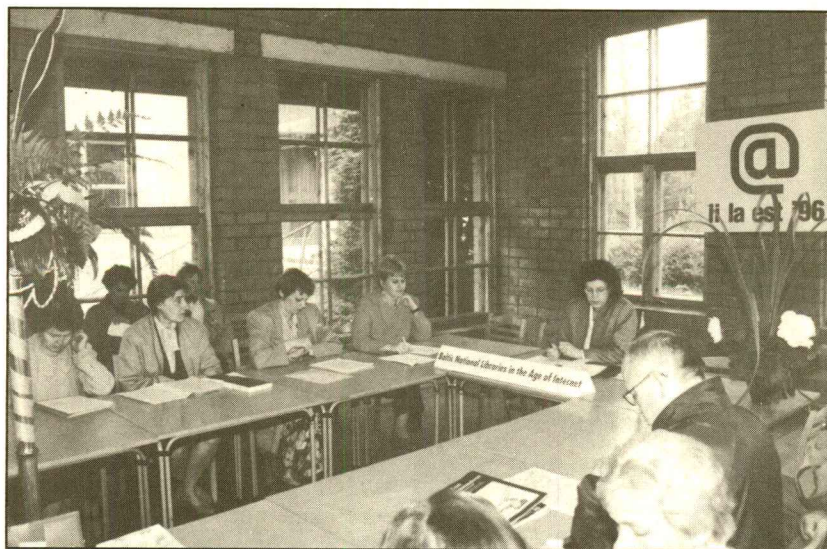
Kuidas edasi?

Kas hakkame istuma igaüks oma arvuti ees, hankima informatsiooni üksteise kohta vaid infotehnoloogia vahendusel? Kas tõesti asendab see inimsuhted, südamesoojuse, külalislahkuse?

Minu soov on, et LiLaEst areneks veelgi ilusamaks ja huvitavamaks. Ärgem unustagem vanasõna: "Kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta!". Ma ei unusta kunagi Leedu ja Eesti kolleegide külalislahkust. Minu jaoks on LiLaEst eriline valgus elus, pidupäev, mis on alati minuga.

LiLaEst, Eesti, Läti ja Leedu rahvusraamatukogu järjekorras kahekümneviies seminar-laager toimus seekord pärast kaheaastast vaheaega 18.- 20. juunini Lätis, Liepaja lähistel kaunis suvituskohas Bernatis, seminari teema "Balti rahvusraamatukogud Interneti ajastul". Põhiettekanded Eesti, Läti ja Leedu rahvusraamatukogu probleemidest ja perspektiividest viimasel kolmel aastal olid kavas nende raamatukogude direktoritelt. Kahjuks aga ei saanud kiire töö või tähtsa välisreisi tõttu seminaril osaleda koguni kaks neist - Ivi Eenmaa ja Vladas Bulavas, ja nii esinesid Läti RRI direktori **Andris Vilksi** kõrval asetäitjad - Eestist **Mihkel Reial** ja Leedust **Regina Varniene**. Kõigi kolme juttu läbis sama motiiv - uus raamatukoguhuone, Eestis juba avatud, kuid uut katust ja lugejateeninduse uuendamise tõttu tehnilisi muudatusi vajav, Leedus valmiv juurdeehitus ning Lätis alles projekteeritav. Probleeme on kõigil, halvimas majanduslikus olukorras tundus aga olevat Läti, kus palkagi makstakse vaid 80% ulatuses ettenähtust. Meie mõlemad naabrid on vähendanud raamatuvahetust (liiga kallisl!) ja raamatuannetuste vastuvõtmist (annetatud raamatute sorteerimine ja töötlemine maksab!). Diskussioonil rahvusraamatukogude probleemidest kerkisid päevakorda ka küsimused, keda (millist lugejagruppi) teenindada, kas lugejapilet peaks olema tasuta, millist statistikat koguda, kuidas vältida raamatute vargust, kas lubada Internetile vaba lähenemist või ainult teenindaja kaudu, kas muuta rahvusbibliograafia kui ainult sellele rahvusraamatukogule kuuluva andmebaasi kasutamine tasuta jms. Ühisele seisukohale ei jõutud.

Teisel päeval kolmes sektsioonis - info hankimine (sektsiooni tööd juhatas Eesti RRI asedirektor Kalju Tammaru), info töötlemine (Leedu RRI asedirektor Regina Varniene) ja

Fotol: LiLaEstil Bernatis

info kasutamine (Läti RRI parlamendiinfo osakonna juhataja Ieva Ciela-va) - peetud 17 ettekannet olid kitsalt spetsiifilised, Läti ja Leedu poolt enamasti rahvusbibliograafia kogumise ja säilitamise probleemidega seotud.

Meeldejäävalt emotsionaalne ja samas faktiderikas oli Läti RRI terminoloogi, Läti Raamatukoguhoidjate Ühingu esinase, kõigil 25-l LiLaEstil osalenud **Silvija Linina** ettekanne LiLaEsti minevikust, olevikust ja tulevikust. Ühiselt leiti, et kuigi laagri töökeeleks võib edaspidi kujuneda senise vene keele asemel inglise keel ning muutuda ka laagri töökorraldus, on selline seminar-laager väga vajalik töösuhete arendamiseks ja peaks seetõttu edaspidi toimuma igal aastal.

E.R.

90 raamatut anti välja autori kulu ja kirjadega. Autori kirjastatuna ilmus 1995. aastal kõige rohkem luulet, mälestusraamatuid, elulugusid ja tarbekirjandust. Neljakümne kolmest ilukirjanduslikust teosest pooled on ilmunud Eesti väikelinnades ja asulates.

Riiklikult doteeriti 1995. aastal 38 raamatu väljaandmist. Orienteeruv summa raamatute kirjastamise toetamiseks oleks pidanud olema 2,3 miljonit krooni, taotluste summa küündis 5,9 miljoni kroonini. Eesti Kultuurikapitali kirjanduse sihtkapital toetas ligi 60 ilukirjandusliku teose väljaandmist, iga teost toetati ligikaudu 20 000 krooniga, taastati eesti kirjanduse aastapreemia.

1995. aastal trükiti eesti raamatuid 11 välisriigis, neist enam Soomes, Leedus, Taanis, Rootsis ja Venemaal. Eestis trükiti raamatuid 36 haldusüksuse 83 trükikojas. 64%

ÜLEVADE EESTI RAAMATUTOODANGUST

Ülevaade Eesti raamatu toodangust 1995. aastal on koostatud Eesti Rahvusraamatukokku saabunud trükiste sundeksemplari põhjal.

On kujunemas traditsiooniks, et mitmed trükikojad täidavad sundeksemplari määrust hiline misega. Ligikaudu 24 % Eestis ilmunud raamatutest jõuab RRI alles järgmisel aastal. 26. aprilliks 1996 oli RRI kogutud 2500 1995. aastal ilmunud raamatut ja brošüüri, mille kogutiraaž oli 7,5 miljonit eksemplari. Esitrikid moodustasid 87 % raamatutoodangust. Raamatu keskmine trüki-

arv, mis oli 1993. aastal 6400 eksemplari ja 1994. aastal 3600 eksemplari, on vähenenud 3000 eksemplari ni aastal. Raamatu keskmine hind oli 1995. aastal 40,87 krooni. Vastavad arvud 1993. ja 1994. aastal olid 21 ja 25 krooni (ilma käibemaksuta).

Kirjastajaid oli 1995. aastal 533. 382-lt väljaandjalt ilmus 1-2 raamatut, vähemalt 10 nimetust ilmus 44lt kirjastuselt. Raamatuid kirjastati Eestis 53 haldusüksuses. 80 % trükistest ilmus Tallinnas. Nimetuste arvu ja kogutiraaži järgi on kirjastustest esikohal järgmised:

Kirjastus	Nimetuste arv	Kogutiraaž (tuh. eks.)
Koolibri	212	2 021 000
Tartu Ülikooli Kirjastus	127	70 000
Eesti Raamat	89	248 000
Kuldsulg	60	129 000
Tallinna Tehnikaülikooli Kirjastus	57	26 000
Kupar	56	110 000
Perioodika	56	163 000
Thekla-V	56	29 000
Teaduste Akadeemia Kirjastus	50	31 000
Avita	50	265 000

nimetuste arvust on trükitud Tallinnas, järgnevad Tartu, Pärnu, Viljandi ja Kohtla-Järve trükikojad. Nimetuste arvu poolest oli esikohal Tallinna Raamatutrükikoda, Ühiselu, Greif, Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda ja Printall. Tallinna Raamatutrükikojas trükiti 14 % eesti raamatutest.

1995. aastal ilmus kõige enam ilu- ja õppekirjandust, ametlikke väljaandeid ja tarbekirjandust. Täiskasvanutele mõeldud ilukirjandus 481 nimetusega moodustab 20 % kogu raamatutoodangust. Esikohal on proosažanr, luulekogusid ilmus 53, draamateoseid 6 ja eri žanri kogumikke 5 nimetust. Lasteraamatuid ilmus 141 nimetust, 93 nimetusega on esikohal proosaraamatud, luulekogusid ilmus 8. Algupärane lastekirjan-

dus moodustas 1/3 lasteraamatutest. Lisaks Egmont Estoniale olid suuremad lasteraamatute kirjastajad Tiritamm ja Eesti Raamat. Eestikeelseid raamatuid ilmus 2159 nimetust, mis moodustab 86 % trükitust. 12 võõrkeeles ilmus 213 raamatut, inglise keeles 143 nimetust ja vene keeles 28 nimetust. Võõrkeeltes avaldati enam teadus- ja õppekirjandust ning ametlikke väljaandeid.

Tõlkekirjandus moodustas 29 % raamatunimetuste arvust. Eesti keelde tõlgiti raamatuid 22 võõrkeelest, inglise keelest 372, saksa keelest 82, soome keelest 51 ja prantsuse keelest 41 nimetust. Eesti keeltes teistesse keeltesse tõlgiti 78 raamatut.

Ilukirjanduse tõlkimist eesti keelde aastail 1991-1995 illustreerib järgnev tabel:

tõlkekeel	1991	1992	1993	1994	1995
inglise	41	70	108	171	344
nimetuste arv					
tiraaž	1 813 000	855 000	113 000	1 015 000	937 000
prantsuse	8	15	23	25	38
nimetuste arv					
tiraaž	208 000	256 000	163 000	106 000	115 000
saksa	8	17	34	27	35
nimetuste arv					
tiraaž	306 000	333 000	284 000	93 000	98 000
rootsi	6	3	11	18	18
nimetuste arv					
tiraaž	136 000	55 000	68 000	86 000	86 000
soome	3	6	11	24	14
nimetuste arv					
tiraaž	18 000	58 000	73 000	104 000	40 000
vene	8	6	17	8	13
nimetuste arv					
tiraaž	171 000	132 000	154 000	33 000	31 000

Eesti Rahvusraamatukogu komplekteerimisosakond loodab jätkata koostööd trükikodade ja kirjastajatega sundeksemplari saamisel. Tagab ju sundeksemplar kultuuripärandi säilimise ning annab adekvaatse pildi Eesti trükitoodangust.

Mall Valdmees, RRI komplekteerimisosakond

EESTI RAHVA-, ERIALA- JA TEADUSRAAMATUKOGUD 1995. AASTAL

	Rk-de arv	Teenin- duspunk- tide arv	RAAMATUKOGU TÖÖTAJAD		
			Kokku ametis 31.12.	Raamatukoguhoidjaid	
				Ametis 31.12.	% töötajatest
Rahvaraamatukogud					
1. Tallinn	27	30	179	131	73.2
2. Kohtla-Järve	13	20	72	48	66.7
3. Narva	5	6	66	42	63.6
4. Pärnu	6	9	51	39	76.5
5. Sillamäe	2	3	16	13	81.3
6. Tartu	6	18	126	92	73.0
7. Harjumaa	62	68	126	94	74.6
8. Hiiumaa	10	13	22	19	86.4
9. Ida-Virumaa	35	39	69	53	76.8
10. Jõgevamaa	31	37	61	54	88.5
11. Järvamaa	36	42	66	55	83.3
12. Läänemaa	24	29	55	44	80.0
13. Lääne-Virumaa	43	61	79	69	87.3
14. Põlvamaa	33	39	57	49	86.0
15. Pärnumaa	45	56	74	63	85.1
16. Raplamaa	35	41	68	56	82.4
17. Saaremaa	31	44	52	49	94.2
18. Tartumaa	50	64	75	64	85.3
19. Valgamaa	27	39	57	46	80.7
20. Viljandimaa	42	58	95	73	76.8
21. Võrumaa	41	58	75	64	85.3
Rahvaraamatukogud kokku	604	774	1541	1217	
Rahvaraamatukogude keskmine		1.3	2.6	2.0	79.0
Eriala- ja teadusraamatukogud					
Rahvusraamatukogu	1	2	615	447	72.7
* Universaalraamatukogud	2	2	199	158	79.4
** Olikooliraamatukogud	6	20	560	464	82.9
Muud kõrgkooliraamatukogud	13	15	30	30	100.0
*** Teaduslikud erialaraamatukogud	4	5	76	54	71.1
Muud erialaraamatukogud	115	122	172	149	86.6
Eriala- ja teadusraamatukogud kokku	141	166	1652	1302	
Eriala- ja teadusraamatukogude keskmine		1.2	11.7	9.2	78.8
Eesti rahva-, eriala- ja teadusrk-d kokku	745	940	3193	2519	
Eesti rahva-, eriala- ja teadusrk-de keskmine		1.3	4.3	3.4	78.9

* Eesti TA Rk., Kirjandusmuuseumi Arhiivrk.

** TÜ Rk., TTÜ Rk., TPÜ Rk., EPÜ Rk., EMA Rk., TKO Rk.

*** Eesti Meditsiini raamatukogu, Eesti Patendiraamatukogu, Eesti Standardiraamatukogu, Eesti Lasteraamatukogu

Hariduse järgi								
Olikooliharidus			Rakenduskõrgharidus			Keskkharidus		
Kokku	Rkogundusharidus		Kokku	Rkogundusharidus		Kokku	Rkogundusharidus	
	Kokku	% rk. hoidjatest		Kokku	% rk. hoidjatest		Kokku	% rk. hoidjatest
79	65	49.6	9	9	6.9	43	23	17.6
16	13	27.1	2	2	4.2	29	22	45.8
22	22	52.4	0	0	0.0	20	19	45.2
21	21	53.8	2	2	5.1	16	9	23.1
8	8	61.5	0	0	0.0	5	4	30.8
59	36	39.1	2	2	2.2	31	17	18.5
35	23	24.5	0	0	0.0	55	23	24.5
5	5	26.3	0	0	0.0	12	6	31.6
11	10	18.9	2	1	1.9	40	20	37.7
14	8	14.8	1	1	1.9	38	28	51.9
19	16	29.1	1	1	1.8	35	22	40.0
14	8	18.2	0	0	0.0	28	7	15.9
19	15	21.7	0	0	0.0	50	32	46.4
9	4	8.2	1	1	2.0	37	21	42.9
20	19	30.2	0	0	0.0	43	19	30.2
16	13	23.2	1	1	1.8	38	21	37.5
15	13	26.5	0	0	0.0	32	26	53.1
19	15	23.4	1	1	1.6	43	26	40.6
8	4	8.7	1	1	2.2	37	20	43.5
18	14	19.2	1	0	0.0	54	35	47.9
19	18	28.1	0	0	0.0	45	23	35.9
446	350		24	22		731	423	
0.7	0.6	28.8	0.0	0.0	1.8	1.2	0.7	34.8
342	163	36.5	4	4	0.9	101	10	2.2
123	98	62.0	13	2	1.3	22	0	0.0
324	102	22.0	32	19	4.1	108	7	1.5
17	17	56.7	2	1	3.3	11	8	26.7
42	29	53.7	1	1	1.9	11	5	9.3
101	47	31.5	4	1	0.7	42	8	5.4
949	456		56	28		295	38	
6.7	3.2	35.0	0.4	0.2	2.2	2.1	0.3	2.9
1395	806		80	50		1026	461	
1.9	1.1	32.0	0.1	0.1	2.0	1.4	0.6	18.3

BALTIC

Iugejaid/users

750500

989700

1422600

külastusi/visits

8966300

7289800

9610800

laenutusi/loans

20204300

25276800

30305200

raamatukoguhoidjaid/librarians

3154

3180

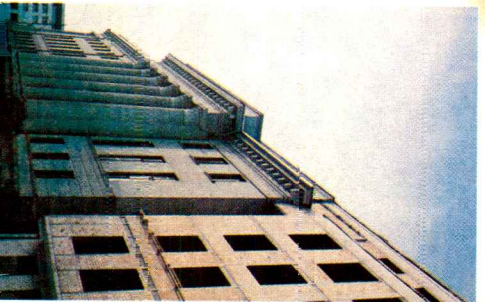
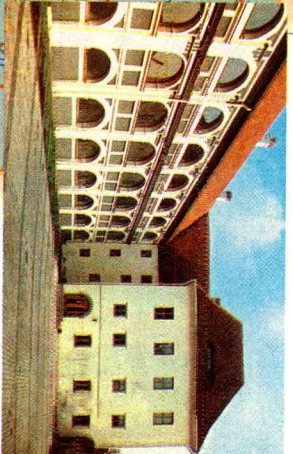
4980

3ALTI RIIKIDE RAAMATUKOGUHOIDAJATE
V KONGRESS 21.-22. OKTOOBRIIL 1996.
TALLINNAS

5th CONGRESS OF BALTIC LIBRARIANS
INDEPENDENCE AND LIBRARIES "
TALLINN, 21-22th OCTOBER 1996.

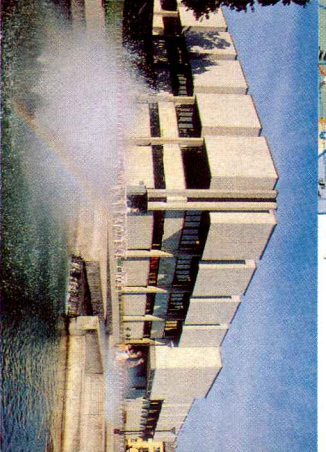
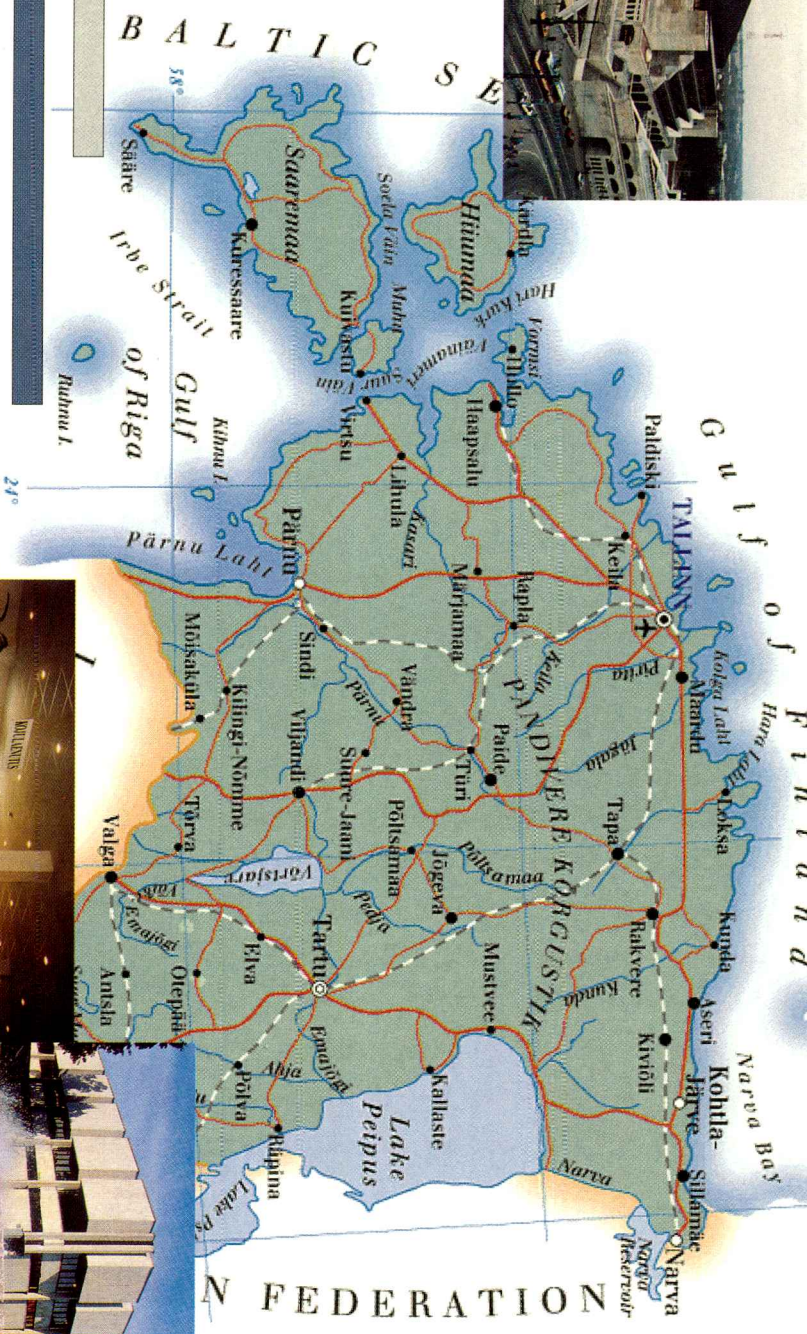
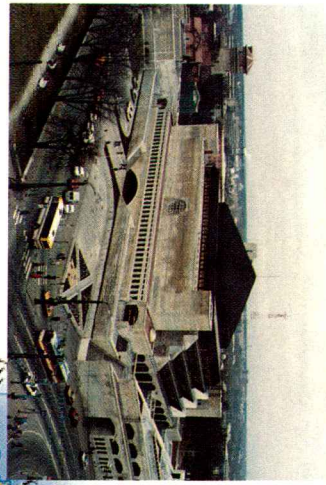
statistika 1995 (s.h. koolliraamatukogude kohta
1997/95 statistika)

RAAMMATAJUKOGUD

LIBRARIES OF THE BALTIC STATES

pindala /area

45125

64589

65200

elanikke/population

1500000

2700000

3800000

kogud / collections

51322000

67906000

87349000

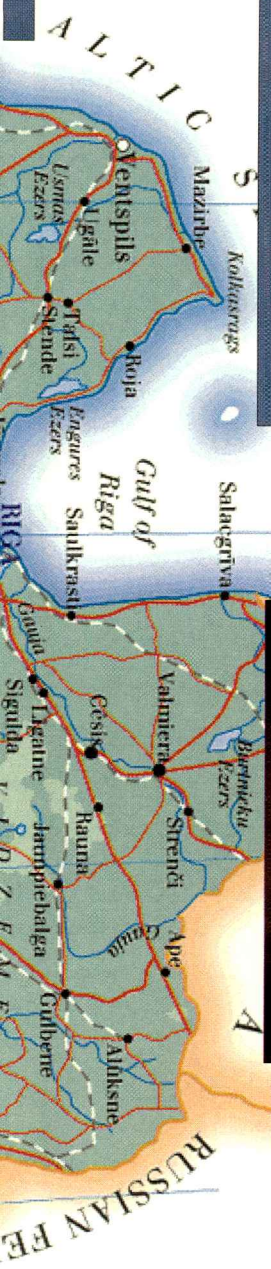
ark-de arv/libraries

1284

2192

3914

MAADE

EESTI RAHVA-, ERIALA- JA TEADUSRAAMATUKOGUD 1995. AASTAL

	TULUD JA KULUD (tuhandetes kroonides)				
	Tulud				
	Kokku	Riigilt	Oma- valit- suselt	Komplekteerimiseks	
Kokku				Oma- lisuselt	
Rahvaraamatukogud					
1. Tallinn	9057.6	2758.4	6260.0	3338.4	586.7
2. Kohtla-Järve	2389.5	579.6	1809.9	895.7	316.1
3. Narva	2188.5	664.0	1456.0	882.0	214.6
4. Pärnu	2640.0	429.6	2210.4	588.7	187.5
5. Sillamäe	576.0	161.2	414.8	261.0	100.0
6. Tartu	5145.4	782.1	4289.1	1242.1	480.0
7. Harjumaa	4952.2	1118.0	3823.3	1486.4	619.7
8. Hiiumaa	1680.0	102.0	1578.0	308.0	239.0
9. Ida-Virumaa	2677.7	545.8	2127.0	942.4	566.9
10. Jõgevamaa	2984.9	519.1	2465.8	813.1	459.8
11. Järvamaa	3940.7	1735.1	2195.9	923.8	541.2
12. Läänemaa	2189.7	782.2	1385.5	546.3	280.5
13. Lääne-Virumaa	3883.1	796.1	3078.0	1270.9	638.3
14. Pölvamaa	4340.5	2462.1	1878.3	762.3	470.7
15. Pärnumaa	2648.0	530.0	2118.0	843.0	484.0
16. Raplamaa	11114.0	5998.0	5115.0	701.0	361.0
17. Saaremaa	2080.3	487.6	1571.8	599.9	264.0
18. Tartumaa	2689.8	533.4	2099.4	926.7	520.6
19. Valgamaa	2450.2	736.4	1647.5	749.4	425.7
20. Viljandimaa	4376.7	808.8	3246.9	1311.0	629.0
21. Võrumaa	4281.8	1632.0	2640.1	1001.7	632.3
Rahvaraamatukogud kokku	78286.6	24161.5	53410.7	20393.8	9017.6
Rahvaraamatukogude keskmine	129.6	40.0	88.4	33.8	14.9
Eriala- ja teadusraamatukogud					
Rahvusraamatukogu	31444.2	28655.0	200.0	4526.0	0.0
* Universaalraamatukogud	16571.1	16510.5	0.0	7678.0	0.0
** Olikooliraamatukogud	25666.7	25120.7	0.0	13300.0	0.0
Muud kõrgkooliraamatukogud	1356.7	1216.0	6.0	434.6	0.0
*** Teaduslikud erialaraamatukogud	5492.9	5454.1	0.0	1946.6	0.0
Muud erialaraamatukogud	5114.8	3685.3	222.0	943.5	0.0
Eriala- ja teadusraamatukogud kokku	85646.4	80641.6	428.0	28828.7	0.0
Eriala- ja teadusraamatukogude keskmine	607.4	571.9	3.0	204.5	0.0
Eesti rahva-, eriala- ja teadusrk-d kokku	163933.0	104803.1	53838.7	49222.5	9017.6
Eesti rahva-, eriala- ja teadusrk-de keskmine	220.0	140.7	72.3	66.1	12.1

Erinevalt 1994. aasta Eesti rahva-, eriala- ja teadusraamatukogude tabelist (ilmunud "Raamatukogus" 1995 Nr. 4) pole 1995. aasta tabelis "Investeeringud põhivarasse" summeeritud veerus kulud kokku. 1995. a. on investeeringutest põhivarasse toodud esile summad ehituseks ja remondiks.

Kulud									
Kokku	Tööjõukulud		Komplekteerimiskulud				Investeeringud põhivarasse		
	Kokku	% kuludest	Kokku	% kuludest	Ajakirjanduse tellim.		Kokku	Ehitused, remont	
					Kokku	% kompl.		Kokku	invest-st
8950.8	4279.1	47.8	3338.4	37.3	966.3	28.9	106.7	106.7	100.0
2577.2	798.2	31.0	988.0	38.3	440.7	44.6	206.2	100.0	48.5
2178.3	1108.3	50.9	882.0	40.5	164.0	18.6	31.4	0.0	0.0
2640.0	666.0	25.2	592.1	22.4	135.2	22.8	853.3	740.0	86.7
576.0	237.0	41.1	261.0	45.3	68.4	26.2	0.0	0.0	0.0
5132.5	2906.3	56.6	1245.1	24.3	225.8	18.1	1044.3	340.4	32.6
4587.9	1980.6	43.2	1533.8	33.4	373.3	24.3	364.3	238.8	65.6
977.0	454.0	46.5	327.0	33.5	101.2	30.9	849.0	744.0	87.6
2598.0	1236.9	47.6	908.6	35.0	282.2	31.1	118.1	61.8	52.3
2231.1	1224.6	54.9	813.1	36.4	194.2	23.9	753.8	633.3	84.0
2409.3	1251.1	51.9	912.7	37.9	223.0	24.4	1430.2	1413.6	98.8
2132.1	980.7	46.0	537.7	25.2	139.1	25.9	433.2	1.7	0.4
3522.7	1797.8	51.0	1337.2	38.0	266.5	19.9	356.8	304.4	85.3
2168.3	1098.5	50.7	772.3	35.6	187.2	24.2	2172.1	2084.8	96.0
2548.0	1381.0	54.2	894.0	35.1	230.0	25.7	99.0	55.0	55.6
2382.0	1277.0	53.6	701.0	29.4	150.0	21.4	8732.0	8718.0	99.8
1965.7	1074.4	54.7	593.2	30.2	151.8	25.6	178.2	82.5	46.3
2646.6	1428.5	54.0	904.6	34.2	283.5	31.3	207.6	137.0	66.0
2074.0	1135.3	54.7	741.0	35.7	180.2	24.3	294.9	221.8	75.2
3932.2	1891.9	48.1	1375.5	35.0	273.1	19.9	171.6	136.1	79.3
3189.4	1503.0	47.1	1051.1	33.0	230.2	21.9	1089.2	583.1	53.5
61419.1	29710.2		20709.4		5265.9		19491.9	16703.0	
101.7	49.2	48.4	34.3	33.7	8.7	25.4	32.3	27.7	85.7
30193.9	15964.9	52.9	4526.0	15.0	0.0	0.0	1250.2	0.0	0.0
16170.9	3692.8	22.8	7678.0	47.5	5538.0	72.1	470.7	0.0	0.0
25247.1	11474.4	45.4	13482.7	53.4	8754.0	64.9	560.6	77.0	13.7
1356.7	726.7	53.6	564.2	41.6	143.1	25.4	0.0	0.0	0.0
5112.1	2327.7	45.5	1892.5	37.0	544.5	28.8	240.3	140.1	58.3
5126.0	2557.1	49.9	1578.2	30.8	719.1	45.6	478.9	326.0	68.1
83206.7	36743.6		29721.6		15698.7		3000.7	543.1	
590.1	260.6	44.2	210.8	35.7	111.3	52.8	21.3	3.9	18.1
144625.8	66453.8		50431.0		20964.6		22492.6	17246.1	
194.1	89.2	45.9	67.7	34.9	28.1	41.6	30.2	23.1	76.7

EESTI RAHVA-, ERIALA- JA TEADUSRAAMATUKOGUD 1995. AASTAL

	RAAMATUKOGU KASUTAMINE			TEAVIKUD aasta lõpul		
	Registree- ritud lukejaid	Külastusi	Laenutusi	Kokku	Raamatud	
					Kokku	%teavikutest
Rahvaraamatukogud						
1. Tallinn	52315	617974	1913890	1327095	1312351	98.9
2. Kohtla-Järve	15198	163142	589797	452725	444504	98.2
3. Narva	19309	188192	553694	338101	333483	98.6
4. Pärnu	16023	171293	563118	355128	350367	98.7
5. Sillamäe	5706	57851	134039	94070	93764	99.7
6. Tartu	37916	404421	1455552	976980	910456	93.2
7. Harjumaa	24147	272966	758979	784222	775445	98.9
8. Hiiumaa	4264	53745	152794	102543	100039	97.6
9. Ida-Virumaa	13191	137102	395228	474072	469084	98.9
10. Jõgevamaa	13396	171930	468410	396996	389622	98.1
11. Järvamaa	13940	162110	507506	431023	424218	98.4
12. Läänemaa	8895	85124	251321	328449	323294	98.4
13. Lääne-Virumaa	20277	250435	711864	611129	600489	98.3
14. Põlvamaa	12044	133235	372039	351730	344849	98.0
15. Pärnumaa	13738	158241	477699	505257	499886	98.9
16. Raplamaa	12619	136736	379696	402535	396924	98.6
17. Saaremaa	12133	135020	330037	318805	313988	98.5
18. Tartumaa	14700	154544	461937	624150	619576	99.3
19. Valgamaa	11077	151738	436638	341692	335984	98.3
20. Viljandimaa	21138	238100	735029	632223	625278	98.9
21. Võrumaa	15456	161344	509479	526621	518585	98.5
Rahvaraamatukogud kokku	357487	4005243	12158746	10375546	10182186	98.1
Rahvaraamatukogude keskmine	591.9	6631.2	20130.4	17178.1	16857.9	
Eriala- ja teadusraamatukogud						
Rahvusraamatukogu	79337	538700	541681	3384519	1913686	56.5
* Universaalraamatukogud	16346	93267	566615	3556877	2489964	70.0
** Olikooliraamatukogud	55384	1210391	2016090	5979037	4147656	69.4
Muud kõrgkooliraamatukogud	8066	205691	135704	573912	546836	95.3
*** Teadusliikud erialaraamatukogud	13420	72503	800228	19252799	382403	2.0
Muud erialaraamatukogud	29091	222788	573017	2393179	1749374	73.1
Eriala- ja teadusraamatukogud kokku	201644	2343340	4633335	35140323	11229919	
Eriala- ja teadusraamatukogude keskmine	1430.1	16619.4	32860.5	249222.1	79644.8	32.0
Eesti rahva-, eriala- ja teadusk-d kokku	559126	6348583	16792081	45515869	21412105	
Eesti rahva-, eriala- ja teadusk-d keskmine	750.5	8521.6	22539.7	61095.1	28741.1	47.0

EESTI ERIALA- JA TEADUSRAAMATUKOGUD 1995. AASTAL

	Rk-de arv	Teavikud 01. 01. 1995	Registreeritud lugejaid	Laenuksi	Külastusi	Raamatukogu- hoidjaid
1. Rahvusraamatukogu	1	3384519	79337	541681	538700	447
* 2. Universaalraamatukogud	2	3556877	6346	566615	93267	158
** 3. Ülikooliraamatukogud	6	5979037	55384	2016090	1210391	464
4. Muud kõrgkooliraamatukogud	13	573912	8066	135704	205691	30
*** 5. Teaduslikud erialaraamatukogud	4	19252799	13420	800228	72503	54
6. Muud erialaraamatukogud kokku	115	2393179	29091	573017	222788	149
6.1. Teadus- ja arendusasutuste rk-d	36	584605	5029	241580	83873	42
6.2. Arhiivide raamatukogud	3	246682	936	23157	2560	6
6.3. Haridusasutuste raamatukogud	5	30856	2244	32351	17870	4
6.4. Kultuuriasutuste raamatukogud	18	431778	1272	22202	10367	24
6.4.1. Teatri raamatukogud	1	8505	153	386	772	1
6.4.2. Muuseumi raamatukogud	17	423273	1119	21816	9595	23
6.5. Meditsiiniastutuste raamatukogud	15	131105	9384	87846	35110	16
6.6. Tootmisasutuste raamatukogud	33	545038	9572	149914	64973	33
6.7. Riigorganite raamatukogud	4	25330	639	15892	8012	5
6.8. Eesti Hoiuraamatukogu	1	397785	15	75	23	19
EESTI ERIALA- JA TEADUSRAA- MATUKOGUD KOKKU	141	35149323	201644	633335	2343340	1302

* - Eesti TA Rk, Kirjandusmuuseumi arhiivrk.

** - TÜ Rk., TTÜ Rk., TPÜ Rk., EPÜ Rk., EMA Rk., TKÜ Rk.

*** - Eesti Meditsiini raamatukogu, Eesti Patendiraamatukogu, Eesti Standardiraamatukogu, Eesti Lasteraamatukogu

Andmed pole täielikud, sest 23 eriala- ja teadusraamatukogu lugejad, külastused ja laenutused olid esitatud puuduikult. 1995. aastast arvestatakse Eesti Lasteraamatukogu teadusliku erialaraamatukoguna.

TEADUSTE AKADEEMIA RAAMATUKOGU BALTIKAOSAKONNA RAAMATUID

Inglanna 19. sajandi Eestimaal

KYRA ROBERT

Sajandite vältel on Eestimaad külastanud palju võõraid nii idast kui läänest. Mitmed neist on hiljem oma muljeid ja tähelepanekuid jäädvustanud trükis avaldatud reisikirjades, mille seas leidub nii üld- kui vähetuntuid. Viimaste hulgas väärib esiletõstmist 1841. aastal Londonis ilmunud kaheosaline *A Residence on the Shores of the Baltic*, millele meie maa mineviku uurijad on seni teenimatult vähe tähelepanu pööranud. Inglismaal osutus teos aga sedavõrd mennekaks, et esitrukile järgnes kohe järgmisel, 1842. aastal teine väljaanne pealkirjaga *Letters from the Shores of the Baltic*. Mõned aastad hiljem, 1846, ilmus sellest Tallinna Gümnaasiumi õpetaja E. Meyeri saksakeelne tõlge tiitliga *Baltische Briefe*. Kuigi kõik nimetatud väljaanded ilmusid anonüümselt, on autor siiski teada - see on tuntud inglise naiskirjanik **ELISABETH RIGBY**, pärastine leedi Eastlake.

Elisabeth Rigby (1809-1893) õde Gertrude abiellus 1831. aastal Eestimaa Rüütelkonna sekretäri ja meeskohtunik Gottlieb Reinhold Wilhelm Roseniga. Aasta varem, 1830 oli üks Elisabethi sugulasi (võibolla õde?) Maria Justina Rigby abiellunud mainitud Roseni venna Robert Hans Ottoga. Mõlemad noorikud asusid elama Eestisse, kus Rosenite suguvõsale kuulus mitu mõisa ja maja Tallinnas Toompeal. 1839. aastal tuli Elisabeth Rigby pikemale külaskäigule Eestisse sugulaste juurde, sõites selleks

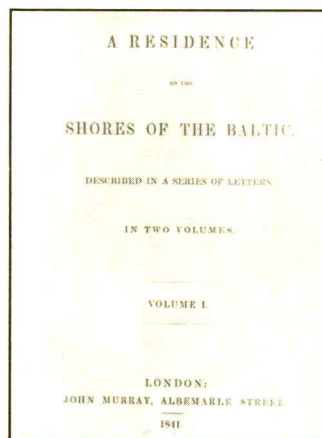
meritsi Peterburi ja sealt maad mööda Tallinna. Eestis viibis Elisabeth Rigby peaaegu aasta, saabudes 1839. aasta talvel ja lahkudes 1840. aasta septembris. Osa aega elas ta Tallinnas, osa maal mõisates. 1840. aasta andmetel omas Elisabeth Rigby ise ka Eestimaal Malla mõisa. Millal ja mis asjaoludel ta selle omandas, vajab veel selgitamist. Pike-matel ringsõitudel tutvus Elisabeth Lääne-Eestis Kolovere, Haapsalu ja Riisiperega, käis Padisel ja Paldiskis ning külastas Keila-Joad. Tallinnast tegi ta väljasõidu ka Helsingisse.

Intelligentse ja erudeeritud naisena huvitus Elisabeth Eestis viibides kõigest - ajaloost, poliitikast, majandusest, mõisnike elust-olust ja talupoegade olukorrast. Ta võttis osa siinsest seltskonnaelust, käis teatris ja kirikus ning huvitus ka aadlidaamide lugemusest. Kõigest sellest kirjutas ta kaasakiskuvalt, kohati huumoriga, tõmmates aegajalt paralleele Inglismaa oludega. Lisaks lugemisnaudingule pakuvad tema reisikirjad rohkesti teavet Eesti oludest poolteist sajandit tagasi. Kronoloogiliselt järjestatud ja nummerdatud kirjad ilmusid kahes köites, esimeses 13, teises 12 kirja. **Eesti TA Raamatukogu baltikaosakond omab esikväljaannetest (A Residence...) ainult esimese köite, teisest mõlemad. Viimast väärtustavad eriti autori illustratsioonid, millest esikväljaande esimene köide sisaldab ainult ühe frontispissina.**

Kunstimuulilise ja -andelise Elisabeth Rigby tähelepanu paelus Eestis kõik maaliline - nii arhitektuuriliselt huvitavad ehitused kui eestlaste rahvariided. Frontispissina leiame tema teose mõlema väljaande esimeses köites vaate Tallinna Toompeale Nunne värava poolt, ülejäänud 18-st nummerdatud illustratsioonist kujutavad 15 Eesti motiive: Tallinna torne (Pikk Hermann, Paks Margareeta) ja kaupmehe elamu trepikoda *Diele*, mõisate häärbereid (Valtu, Kolovere, Riisipere, Keila-Joa) ja majapidamishooneid (lambalaut ning selle interjööri), lisaks Paldiski tuletorn ja Keila-Joa pargis asunud varemed. Etnograafia valdkonda kuulub kõrtsihoone, mõneti J. Köleri "Ketrajat" meenutav ketrav eesti neiu, vikatile toetuv noor eesti talupoeg ja rahvariides piiga poolfiguur. Viimast on muide kasutatud sama autori *Livonian Tales*'i (1846) eestikeelse tõlke "Liivimaa jutud" (Tallinn, 1930) kaanepildina.

Talumehe portreerimist kirjeldav lõik tekstis on vägagi huvitav:

"Ta kandis tavalisi talupojariideid, pikk juus õlgadele langemas; mustast värvimata villasest riidest metallnööpide ja punase nahaga ääristatud nööpaukudega kuub kandadeni küündimas, jalad kängitsetud rahvuslikesse toornahast "passeldesse" ehk sandaalidesse. /.../ Esimene tutvus tehtud, seisis ta teadlikuna ja aupaklikult ja kui talle tema vähendatud kujutist näidati ja jutustati, et see Inglismaale läheb, tunnistas ta selle "vegga illosaks". Pool rubla ja klaas viina tegid ta õnnelikuks ja ta lahkus meist enda ja meiega ülimalt rahul olles. Paari päeva pärast jõudsid aga meieni kuuldused selle juhtumi õnnetustest tagajärgedest. Tema neiu, veendunud, et noormees oli olnud nõia mängukanniks, jättis ta maha, tema sõbrad pelgasid ja vältisid teda, ja lisaks kõigele oli õnnetu ohver ise täis hirmu, et tema isiku salapärase jäädvustamine võib kaasa tuua väljasaatmise Siberisse või -Inglismaale!"

LUUKAMBER II

JUHAN TÕRDU

Leo Metsar on "Postimehe" soositud kirjanik. Teda on korduvalt intervjuueritud, tihti piltegi trükitud. Kuid sel teel on jõutud ülepakkumiseni: Metsarit on tahetud sokutada ajaloo tabelisse esimeseks meheks. 5. oktoobri 1994 "Extra-Postimees" on natuke kahelnud, kuid siiski kirjutanud: "Tema "Keiser Julianus" on arvatavasti esimene kord, kui eesti kirjanik käsitleb üldajalugu."

Intervjuust ei selgu Metsari enda suhtumine säärasesse privilegieeritud kohale tõstmisesse, kuid eks igale meeldiks olla esimene. Kuid tartlaste kurvastuseks tuleb nentida, et "Keiser Julianusega" ei pääse L. Metsar küll ühestki kandist Guinnessi ega teistesse rekordiraamatutesse. L. Metsari "Keiser Julianuse" esimene raamat avaldati alles 1978. aastal, väliseestlase Ain Kalmuse romaan "Prohvet" ilmus Vadstenas juba 1950. Raamat oli üpris edukas ning on tõlgitud inglise, saksa, taani ja hollandi keelde, temast on ka mitmes keeles kirjutatud - niisiis on möödavaatamine piinlik.

L. Metsar ei ole ka kõige kaugemale ajalukku läinud kirjanik: tema Julianus Apostata elas aastatel 332-363 pärast Kristust, A. Kalmuse "Prohveti" peategelane Hosea on laenatud aga Piibli Vanast Testamendist ja tegutses VIII sajandil enne Kristust. A. Kalmus on kirjutanud üldajaloost veel romaanid "Tulised vankrid" (1953) ja "Juudas" (1969). "Tuliste vankrite" peategelane Polykarpos suri umbes 156. a. p.Kr. Juudas sattus aga ajalukku seoses Kristuse ristilöömisega meie ajaarvamise teisel veerandsajandil.

Kuid kõige kaugemale ajalukku tungimise au ei kuulu ka Ain Kalmusele. Vähetuntud eksiilkirjanik Helgi Öpik avaldas Stockholmis 1980. a. romaani "Trooja väljadel", mis põhineb Homerose "Iliase" lugudel.

Eesti eksiilkirjanduse tundmisega pole lood üldse nii head kui arvame. "Kultuurilehes" ilmub tavaliselt asjatundlikult koostatud rubriik "Kalender", kus tutvustatakse lühidalt lähi-

tuleviku juubilare. Kuid Karl Ast-Rumori (1886-1971) puhul on arvatud, et teos "Aegade sadestus" on reisikiri. ("Kultuurileht" 16. II 1996). Kuid Lundis aastail 1963-1964 kahes köites ilmunud "Aegade sadestuses" avaldab K. Ast hoopis oma mälestusi. Esimene raamat jutustab autori noorusmaast: Päevakeste talust, Setumaast, Petserist ja veidike Venemaastki. Teine raamat kujutab 1905. aasta revolutsiooni aegu. Autor jagab omapoolseid muljeid H. Treffneri koolist, tööst ajakirjanduses, revolutsioonilisest võitlusest Tartus ja mujalgi, jõudes välja põgenemiseni Šveitsi ja sealt tagasitulekuni. Kuna memuaaridel on viimasel ajal raamatuturul hea minek, siis võiks ka mõni kirjastus kavva võtta "Aegade sadestuse" uusväljaande.

Parvlaeva "Estonia" hukkimise kohta on korduvalt kirjutatud, ka viimasel ajal, et see oli kõige ohvrirohkem laevakatastroof Läänemerele. Säärased väited näitavad eksiilkirjanduse ja pagulasajalehtede info vähest tundmist.

Teise maailmasõja ajal oli Läänemerele rohkesti laevade uppumisi, kuid mitmesugustel põhjustel pole need küllaldaselt teatavaks saanud. Vahel ei kõneldud Eestis säärastest õnnetustest poliitilistel motiividel, vahel puudusid väljaanded, kus neid kohekselt käsitleda - lahingute Eestisse jõudmise ajal lõpetasid saksaüksused ajalehed ilmumise, nõukogude ajalehti hakati alles rajama.

Hiljem on siiski mitmel pool kirjutatud **Eestist põgenikke vedanud laevade "Moero" ja "Nordstern" uputamistest nõukogude rünnaku tagajärjel.**

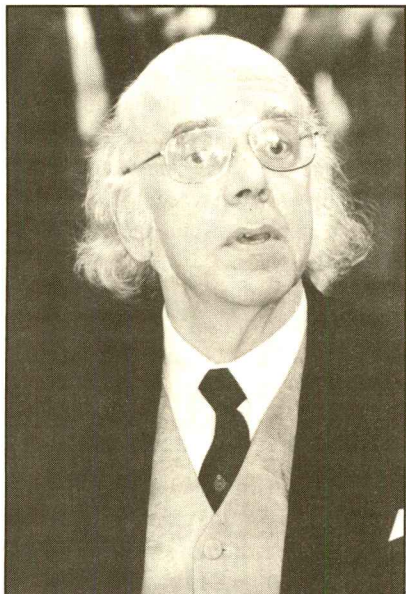
Lennukipommidest uppus Liibavi (Liepāja) lähedal Poola suunas tüüriinud sanitaarlaev "Moero". Kuna pagulaslehtigi alles hakati rajama, jõudis teade suurest õnnetusest ka eksiilajakirjandusse suure hilinemisega. Nõukogude lehed aga vaikisid Moskva käsu kohaselt sellest merekuriteost. Stockholmis ilmuma hakanud "Teataja" jutustas alles 10. jaanuaril 1945

lugejatele juhtunust: "Laev oli veel neljapäeval, 21. sept. peale lõunat kell 4 Tallinna sadamas. "Moero" oli ilus suur laev, umbes 7000 tonni, kahe tekiga, märgatavalt suurem kui meie "Eestirand". Minu andmetel laaditi siia kolm eesti sõjaväehaiglat - Helme Ortlazarett, Haapsalu haigla ja Hiiumäe haigla."

Peale haavatud eesti ja saksa sõdurite lahkus "Moerol" ka rohkesti tsiviilpõgenikke. "Moero" kui sanitaarlaev oli tähistatud suurte punaste ristidega, kuid sellest hoolimata pidasid Nõukogude Liidu lennukid võimalikuks seda pommitada. Laev murdus keskelt pooleks ning vajus sügavusse kümnekonna minuti jooksul. Hukkunute arvu suurendas ka asjaolu, et purunes peatrepp ning isegi need reisijad, kes kõndida suutsid, ei pääsenud laeva sisemusest välja. Lennukid tulistasid aga kuulipildujatest päästepaate auklikuks. Ülo Koit, kes tugineb ellujäänud Alf Kubbo mälestustele, väidab, et "Moerolt" pääses ainult 654 inimest, nende hulgas 157 eestlast. "Seega hukkus 2700 inimest. See on 1200 võrra rohkem, kui rekordkatastroofi ohvreid "Titanicul". ("Õhtuleht" 8. X 1990). Nii on ületatud ka muidugi "Estoniaga" hukkunute kurb arv. Koguteose "Pool sajandit eestlust paguluses" (Stockholm, 1994, lk.7) andmeil hukkus "Moerol" umbkaudu 1500 eestlast, sest kolmes evakueeritavas haiglas asusid peamiselt haavatud eesti sõjamehed.

"Moero" hukkimisest on püüdnud pilti luua kirjanik Pedro Krusten oma pagulastriloogia esimeses romaanis "Üle parda" (Augsburg, 1946). Raamat on väga haruldane, Eestisse on jõudnud vähe eksemplare ning mõni ettevõtlik kirjastus võiks P. Krusteni selle raamatu või koguni triloogia uuesti avaldada. Triloogia järgmistes osades "Ihaldatud silmapilk" (Vadstena, 1950) ja "Inimese hoidja" (Lund, 1952) jutustab Krusten pagulaste elust Saksamaa põgenikelaagrites.

AJAVIITEKIRJANDUST OSTES TULEB VALIDA VÄÄRTUSLIKUMA JA VÄHEMVÄÄRTUSLIKU VAHEL

Meie tänane Jututoa külaline ENN SOOSAAR on tuntud tõlkija ning suurepärase ameerika ja inglise kirjanduse tundja. Viimasel ajal on ta ajakirjanduses avaldanud artikleid ka poliitilistel teemadel. Meie vestlus keskendub aga tõlkekirjandusega kaasnevatele muredele ja vaevadele.

Raamatukogud peavad komplekteerimisel arvestama iga krooniga, seepärast peaksid nad olema eriti nõudlikud ajaviitelise tõlkekirjanduse valimisel. Teatavasti võib tulla aga ingliskeelse ajaviitekirjanduse ostmisel ette karisid, millega on isegi paljulugenu raamatukoguhoidjal raske toime tulla. Ilmub arvukalt kehvasti tõlgitud ja täiesti tundmatute autorite raamatuid - mida nendega peale hakata?

Ma soovitan selliseid raamatuid mitte osta. Kogu maailm, eriti ingliskeelne raamatuturg, on üle ujutatud igasugusest pahnast, allakeskpärasusest, mis jääb tavaliselt täiesti tähelepanuta. Nii Ameerikas kui Inglismaal produtseeritakse nn. kiosikirjandust, mida inimesed rongi peale joostes või metroosse rutates ostavad, läbi lehitsevad ja siis prügikorvi viskavad. Neid

raamatuid ei retsenseerita, nende vastu ei tunne huvi ka kirjandust ja kirjanduslugu paikapanevad institutsioonid. Rikkaks neid trükkides küll ei saada, ent nähtavasti tasub neid siiski välja anda. Ja nähtavasti on hulk tänapäeva Eesti kirjastajaid sama meelt: odav ja kesine küll, aga midagi sisse toob. Säärane ajaviitelektüür ei esita tõlkijale mingeid erilisi nõudeid. Usun, et Eestis läheb asi ajapikku paremaks, ehkki päriselt ei kao vilets ajaviide edaspidigi müügilt.

Teatavasti võttis Riigikogu 1994. aastal vastu otsuse liituda Berni autoriõigusekonventsiooniga. Esimest korda ühines Eesti Vabariik sellega 1927. aastal, kuid vahepeal ta meie jaoks ei kehtinud. Konventsiooniga esitatakse kirjastajatele nõue, et raamatutele, mille autori surmast on möödunud vähem kui viiskümmend aastat, tuleb osta *copyright*, vastasel juhul on võimalik väljaandja kohtulikule vastutusele võtta.

Kuni viimase ajani oli meil laialt levinud piraatlus: autorilt või ta pärijatelt ei küsitud tõlkimisluba ega makstud neile tõlke eest pennigi. Võiks oletada, et kui selle aasta algusest peale peab vahendusõiguse eest maksma, muutub tõlgete valik mõnevõrra asisemaks.

Eelkõige tuleks vaadata ja osta raamatuid, millel on kirjanduslooline tähendus või tähtsus. Ma ei arva sugugi, et raamatukogud ei peaks muretsema ka kergemakaalulist kirjandust. Raamatuid kirjutatakse, trükitakse, ostetakse ja loetakse ju kahel põhjusel: esiteks ajaviiteks-meelelahutuseks, mida ei tasu peljata ega põlastada, ja teiseks, inimese - nii kirjutaja kui lugeja - intellektuaalsete ja esteetiliste vajaduste rahuldamiseks. Nn. väärtkirjanduses, mille vastu tunnevad huvi kirjandusuurijad ja kriitikud, manifesteerivad eriti andekad inimesed oma võimeid ja geniaalsust. Nad aitavad meid, lugejaid, aru saada maailmast, kus me elame, püüavad leida säära- stele eksistentsiaalsetele küsimustele

vastuseid nagu kes me oleme, kust me tuleme või mis meist saab. Kirjanduslikud vastused võivad olla aktsepteeritavad või mitte, nad võivad aidata näha ja pakkuda lahendusi erinevatele tunnetusliku väärtusega probleemidele. Aga selle intellektuaalsema külje kõrval on alati huvitav teada, kuidas üks või teine kirjanik oma ainele läheneb, kuidas üht või teist küsimust on tehniliselt, vormiliselt arendatud ja lahendatud.

Kui vaatame teoseid, mis on eesti keeles pikema perioodi jooksul ilmunud, siis raamatukoguhoidjad võiksid teatud huvilisele osale lugejaskonnast pakkuda välja ekskursiooni läbi sajandite, nägemaks, kuidas proosa põhivorm romaan on evolveerunud aegade jooksul. Kui piirduda ainult inglise kirjandusega, siis nende tõlgete põhjal, mis meil juba on, saaksime suhteliselt korraliku pildi romaanist viimase nelja sajandi jooksul. **Lähemal ajal peaks ilmuma 17. sajandi teisel poolel kirjutatud John Bunyani "Palveränduri teekond"**. Seda teost peetakse inglise romaani esimeseks tõsiselt võetavaks näiteks. Huvitav on siinjuures märkida, et juba sadakond aastat hiljem pandi too teos eesti keelde ümber. 18. sajandi lõpul levisid vennastekoguduse ringkondades selle käsikirjalised mugandused. Trükki jõudis Bunyani raamat eelmise sajandi esimesel poolel ja teadaolevalt on selle erinevaid tõlkeversioone ning uustrukke ilmunud meil ühtekokku üheksateist. Paraku on kõik olnud mugandused või tõlkija suhteliselt vabad ümberjutustused. Tänavu ilmuv on õieti esimene, mis rangelt jälgib originaali. 18. sajandist leiame Defoe, Swifti, Fieldingi, Smoletti teosed, **aasta või kahe pärast peaks ilmuma romaani arenguloos väga oluline Lawrence Sterne "Tristram Shandy"**. 19. sajand toob Scotti ja Austeni. Loetletu põhjal näete, kuidas on muutunud kirjaniku lähenemine ainele ja selle käsitlemine. Edasi tulevad Thackeray,

Dickens, õed Brontëd, George Eliot. Jõuame sajandi vahetusse, kus kirjutavad Stevenson, Wilde, Wells, Hardy, Conrad. 20. sajandi romaani suurte muudatuste tekitajaid on avaldatud küll piiratud arvul, aga leiame, valikuid tehes, niisugused nimed: Joyce, Woolf, Lawrence. Edasi veel Huxley, Forster, Waugh. Tänapäeva laiemas mõttes esindavad Golding, Greene, Murdoch, Fawles ja mõned teised. Seda ekskurssi võib teha ka saksa ja prantsuse kirjandusele toetudes ja neid ühitades. Euroopa kirjandused mõjutasid üksteist pidevalt - 17. sajandil liiguti sentimentalismist romantismi, sealt realismi oma mitmesugustes eri vormides kuni nn. moodsa kirjanduseni välja. Tõsi, kõige värske, st. viimase kahekümne, kahekümne viie aasta väliskirjanduse väärtuslikum osa on meil häirivalt halvasti esindatud. Valik on kesine ja piiratud. Põhjus on iseenesest labane ja kurb. Nõukogude Liit ei maksnud väga pikka aega välismaa kirjanikele nende teoste tõlkimise eest midagi. Jätkuva Lääne surve all jõuti 1972. aastal "kompromissile" ehk Genfi autoriõigustekonventsiooni allakirjutamisele. Vahenduste eest, mille originaal oli ilmunud pärast 1972. aastat, lubas Moskva maksta *copyrighti*. Kõiki varem avaldatud teoseid võisid N Liidu kirjastused edasi pirateerida. Valuutakott ja otsustusõigus jäi mõistagi Moskvasse. Seepärast tõlgiti ja avaldati Eestis seitsmekümnendatel ja kaheksakümnendatel aastatel ainult näpuotsatäis seitsmekümnendate ja kaheksakümnendate aastate Lääne uudisteoseid.

Raamatukogude komplekteerimisel tuleks lähtuda soovituselt - valida neid kirjanikke, kes on leksikonidesse ja entsüklopeediatesse jõudnud, kellest on midagi teada või kuulda. Viimastel aastatel on tõlkeraamatute arvustamine Eesti ajalehtedes ning ajakirjades märgatavalt tõhustunud. Vaevalt, et ükski huvitav raamat jääb retsensioonita. Mis puutub ajaviitekirjandusse, siis siingi saab ja tuleb teha vahet väärtuslikuma ja vähemväärtusliku lektüüri vahel. On terve rida põnevuskirjanikke, kelle nimi garan-

teerib, et meelelahutust pakutakse tasemel, mis peaks huvilist rahuldama. Raamatuturu kireva ning ebaühtlase valiku puhul on raamatuost pahatihti seesama mis põrsa kotis ostmine, aga muud ma soovitada ei oska, kui valida autoreid, kes on mingil moel teada. Tundmatuid ning kahtlasi nimesid tuleks lihtsalt vältida.

Mida arvate aastatetaguste raamatute kordustrükkidest, mille tõlgetest pole toimetajakäsi üle käinud?

Niisugustesse väljaannetesse suhtun täiesti negatiivselt. Eesti keel on kirjakeelena suhteliselt noor keel. Viimase kolmveerand sajandi jooksul on toimunud kiire ja intensiivne areng. 20.-30ndate aastate tõlked on keeleliselt vananenud. Väidetakse, et tõlgete eluiga on viiskümmend-kuuskümmend aastat. Seega peaks tähteoseid iga kahe või kolme supõlve järel uuesti tõlkima. Eelmise Eesti Vabariigi aastatel ilmus, nagu praegugi, üsna palju ebakvaliteetseid ümberpanekuid, kasutati algajaid ja saamatuid tõlkijaid. Ka puudus või oli nõrgal järjel toimetamine ehk kehvapoolse tõlke järeleaitamine. Pahatihti vaadati tõlke adekvaatsusele ja kvaliteedile läbi sõrmede, sest valmimistähtaeg sundis tagant ja ega see keeleoskusi paljudel iseõppijatel hea olnud, seda enam, et kakskeelseid sõnaraamatuid nappis igas mõttes. Isegi säärase tolleaaja tipptõlkija nagu Sillaotsa vahendusi ei tohiks toimetamata uuesti välja anda ja sedasama arvan ma ka Tammsaare ja teiste kohta. Muidugi võib mõnele lugejale huvi pakkuda Tammsaare kohendamata keelekasutus ja kasvõi tema tõlkevead ning originaalist möödalugemised. Siiski on tõlkija ja tõlget väljaandva kirjastuse esmakohustus vahendada algupärandi sisu ja vormi nii täpselt ja korrektselt, kui see on eesti keeles võimalik. Toonaste kohmakuste, oskamatuste ning vigade säilitamine ehk vanade tõlgete kohendamata väljaandmine ei ole aus originaali autori suhtes. Paljudel puhkudel on need rohkem kui poole sajandi tagused ümberpanekud nii viletsad, et päästaks ainult uus tõlge.

Lugejatel on igatahes palju etteheiteid tänastele tõlkijatele. Milliseid probleeme Te süün esile tõstaksite, ehk nimetate ka parimaid tõlkijaid?

Ajas tagasi vaadates näeme, et nõukogude ajal tehti umbes pooled tõlked vene keele vahendusel. Oletan, et praegu tõlgitakse inglise keelest rohkemgi. Nii tekkiski väga lühikese aja vältel erakordselt suur vajadus inglise keelest tõlkivate inimeste järele. Varem oli mul ülevaade enam-vähem kõigest inglise keelest tõlkijatest, nüüd loen pea iga teise raamatu tiitlipõrdelt nime, keda ma ei tunne. See ei tähenda veel, et kõik uued tõlkijad oleksid saamatud või halvad. Tõlkija amet nõuab nii filoloogilist ettevalmistust kui ka pühendumist. On oluline, et noor tõlkija satuks hea toimetaja käe alla. Esimeste tõlgete puhul on väga raske end võorkeele lum-musest välja murda. Teksti kiputakse formaalselt-täpselt eesti keelde üle kandma, mis teeb tõlke kohmakaks, või vastupidi: oletatakse, et tõlkimine on ümberjutustus. Paraku on paljud, eriti väikekirjastused loobunud toimetajast, vahel isegi korrektorist. Vaid erandjuhul võib algaja tõlge tulla hea. Peale perfektse võorkeele oskuse peab tõlkija valdama korralikult ka emakeelt. Keele formaalne oskus ei taga kahjuks veel korralikku tõlget. Tõlkimine on teatud mõttes sarnane klaverimänguga - mida rohkem harjutad, seda paremini hakkab minema. Tõenäoliselt puudub päris paljudel meie tõlkijatel filoloogiline haridus, nii mõnigi lehekülg paneb pead vangu-tama. Viimase kolme-nelja aastaga on muutunud raamatu välimus, nähtavasti muutub prestiižsemaks varsti ka see, mis kvaliteedi astmes pakutakse kaante vahel olevat teksti. Ma pole uusi tõlkeid niipalju lugenud, et oskaksin uusi nimesid nimetada, aga kirjastajad väidavad, et andekaid ja perspektiivseid tõlkijaid on olemas. Inglise keele juurde jäädes nimetaksin ise vanu tegijaid Rajandit, Kaera ja Rähesood.

Viimasel ajal on mul endal tõlkimine jäänud mõnevõrra tahaplaanile. Aeg on praegu äärmiselt dünaamiline ja põnev. Ikka veel on ühese vastuseta

meie suur küsimus: kas Eesti suudab välja mängida seda mängu, mille võimalust pakub ajalugu meile ühel sajandil nüüd juba teist korda, nimelt kujundada Eestist stabiilne ja jõukas Euroopa riik, kus inimestel oleks hea elada. Sõnaga (mitte teoga) poliitikas kaasalöömine igatahes peibutab. Seda enam, et viimased viis aastat on minu elus esimene šans üldse, kus ma olen saanud avaldada oma mõtteid, spekulatsioone, kriitikat poliitilistes küsimustes. **Siiski ilmub sel suvel minu tõlkes ameerika nüüdiskirjaniku E. L. Doctorow' värskel romaan "Billy Bathgate"**. Viisteist aastat tagasi tõlkisin samalt autorilt romaani "Ragtime", mis, nagu ma aru sain, võeti toona lugejate poolt päris hästi vastu.

Mul on hea meel, et tasapisi on hakanud jälle tulema maailmakirjanduse tipp-teoseid ja filosoofilisi tekste. Viimaste avaldamise suhtes oli eelmine poolsajand eriti tõrges ja meil on selles vallas auk augu kõrval. Sorosi fondi toetusel ilmuv "Avatud Eesti Raamat" töötab kujuneda arvestatavaks filosoofiasarjaks. Tõsisemat proosat on leidmas või taasleidmas "Varrak", "Kupar", "Ilmamaa", aga ka endisaegsetest kirjastustest poeginud või väljakasvanud "Eesti Raamat", "Olion", "Kunst", väiksematest kirjastustest tuleks nimetada "Vagabundi", "Tuuma" ja "Katerinet" -viimasel on kavatsus avaldada eesti keeles kõik kahe sõja vahelise ameerika kirjanduse ühe huvitavama ja omanäolisema kirjaniku F. Scott Fitzgeraldi romaanid ühes kujunduses. "Teisel pool paradiisi" ja "Suur Gatsby" on juba ilmunud, järgnevad "Ilus ja Neetu", "Sume on öö", "Viimane magnaat". Muide, "Suur Gatsby" oli minu teine tõlge, mis ilmus 1966. aastal. Uueks väljaandeks käisin ma teksti lause lauselt üle, kohendasin ja viimistlesin üsna põhjalikult eesti keelt. Ka sihtasutus "Hortus Litterarum" on ilmutanud kümnekond teost vana klassikat ning esseistikat ja sealtki on lisa tulemas.

Vastilmunud bibliograafia "Inglise kirjandus eesti keeles" küll rõõmsustab lugejat, aga seal puudub rubriik eesti kirjanduse inglise keeles nagu leiame oma kirjanduse Põhjamaade kirjanduse bibliograafiates. Kas Teil on andmeid, kuidas ameeriklased ja inglased üldiselt väikerahvaste kirjandust vahendavad?

Inglastel ja ameeriklastel on niipalju oma autorite originaaltekste, et neil puudub otsene huvi ja vajadus tõlgete, eriti ilukirjanduse vastu. Suured maad tõlgivad üsna vähe ja väga valivalt. Tõlgitakse niisuguseid raamatuid, millest on loota bestsellerit, ma ei mõtle siinkohal ainult ajaviitekirjandust. Rohkem huvitatakse prantsuse, saksa, itaalia, hispaaniakeelsete maade kirjandusest, vähem Põhjamaade, veelgi vähem soome belletristikast. Eesti tõlkenäiteid inglise keelde võib ühe või kahe käe sõrmedel üles lugeda. Ma mõtlen kirjandust, mida on sealsed kohalikud kirjastused trükinud. Siinsed nõukogudeaegsed tõlked polnud pahatihti tasemel. Ma ei usu, et midagi olulist tõlkimise osas inglise keelde muutub. Ainukene põhjus võiks olla Krossile Nobeli preemia andmine, mis tekitaks erihuvi tema ja eesti kirjanduse vastu. Ka mingi poliitiline sündmus võiks võimendada välismaiste kirjastajate tähelepanu meie maa vastu. Osutada saab ka isiklikele sidemetele ja suhetele, mis avavad mõnikord pääsu võõrkeelde (Kaplinski). Saksa keele vahendaja Cornelius Hasselblatt ütles viimasel välistõlkijate kokkusaamisel, et hetkehuvil Baltikumi vastu on raugenud. Üha raskem on leida Saksa maal kirjastajat, ja kuigi viimase viie aasta jooksul ilmus saksa keeles eesti kirjanikelt umbes kakskümmend teost, oli ta tuleviku suhtes pessimistlikult meelestatud. Väga oluline on Eesti-poolne toetus, ka rahaline abi tõlkijatele eesti raamatu viimisel maailma.

Juttu ajas Maire Liivamets

Järgnevalt tutvustame lühidalt Eesti Rahvusraamatukogu bibliograafiaväljaannet "Inglise kirjandus eesti keeles" (koostaja Kai Ellip, toimetajad Krõõt Liivak ja Inna Saaret), mis registreerib eesti keeles aastail 1816-1995 ilmunud inglise ja iiri ilukirjanduse ning valikuliselt publitsistika tõlkeraamatuid. Pange tähele, puudub rubriik eesti kirjanduse inglise keeles. Niisiis koosneb bibliograafianimestik kahest osast: inglise kirjandus ja iiri kirjandus eesti keeles. Mõlemal on veel alajaotused: kogumikud, üksikautorite teosed ja anonüümsed teosed. Väljaande sissejuhatava artikli "Eesti raamatulugu algab tõlgetega" kirjutab Enn Soosaar. Loeme, et esimesed teadaolevad inglise autorite teoste eestindused ulatuvad XVIII sajandi keskpaika ja on säilinud käsitõlkijate koopiadena. 1758. aastast pärineb arvatavasti eestikeelne Thomas Wilcoxi vagajuturaamat "Kalli mee maggusad tilkad sest Kaljust Kristusest" ja samasse perioodi kuulub ka John Bunyani "Ristiinnimesse teekond Taewa pole". Enn Soosaar annab tabeli kujul arvandmed inglise ja iiri kirjanduse eestikeelsete tõlgete kohta ja lisab, et esimese iseseisvusaja jooksul anti eesti keeles välja inglise kirjandust ligi 150 nimetuse võrra rohkem kui nõukogude korra viiekümne aastaga. Viimasel viiel aastal on inglise raamatute tõlkeid ilmunud kokku aga ligemale 50 teose võrra rohkem kui eelnenud poole sajandi jooksul.

M. L.

P.S. Veel ilmus sel suvel Eesti Rahvusraamatukogu väljaanne "Eesti raamatusarjad. Ilukirjandus I 1918-1940", koostaja Virve Ennosaar, toimetaja Kai Ellip.

OTSIMISVÕIMALUSTEST INTERNETIS

MAI PÕLDAAS

RRi teatme ja infoanalüüsi keskus

e-post: mai@nlib.ee

Üldistades on **informatsiooni leidmiseks Internetis kahte tüüpi otsivahendid: vahendid sirvimiseks** (*subject trees & hierarchies*) ja **märksõna järgi otsimiseks** (*search engines*).

Esimene on võimalus sirvida informatsiooni, mis on kellegi poolt kogutud ja temaatiliselt reastatud. Teemad on enamasti alfabeetilises järjestuses, kuid esineb ka UDK-l põhinevaid loetelusid (*BUBL*). Enamike sirvivahendite juures on otsimisvõimalus märksõna abil. Praegu on populaarseim sirvivahend *Yahoo*, kus antakse kümneid tuhandeid info asukohti.

Märksõna järgi otsimine toimub selleks loodud arvutiprogrammide abil (*search engines*). Vastavad robotid koguvad meie poolt esitatud päringule sobivad vastuse asukohad ja esitavad need küllaltki lühikese aja möödudes. Robotid otsivad asukohti lähtudes indeksist, mis on moodustatud antud programmi ehk otsivahendi juurde.

Vahendid märksõna järgi otsimiseks erinevad üksteisest indeksi suuruse ja täienemise sageduse, otsivõimaluste, tulemuste esitamise kiiruse ja sobivuse ning ka kasutamismugavuse poolest. Tuntumad sellised programmid on *AltaVista*, *Lycos*, *MetaCrawler*, *WebCrawler*, *InfoSeek*. Eestikeelset otsingut võimaldab *ZZZ Search*.

Kuigi otsivahendeid on palju, võib nende kasutamisel soovitada üldiselt järgmist:

* sisestage võimalikult täpne termin või väljend, et otsing oleks võimalikult piiritletud. Otsingutulemuste suurimaks probleemiks on "müra" - so. materjal, mis sisaldab samu sõnu, kuid ei vasta soovitud teemale. Nõutavate ja piiravate terminite kasutamine tehtmärkidega (+/-) aitab müra hulka vähendada. Näiteks: *+radio* -radio-logy*;

* sisestage ainulaadne termin. Enamik otsivahendeid leiab ka sõna

teised vormid, näiteks: *rivers* sõnale *river*. Teema üldistamiseks kasutada metamärke termini laiendamiseks, näiteks: *surg** sõnadele *surgery*, *surgeries*, *surgical*;

* ärge kasutage väga levinud ja sageli esinevaid sõnu. Kui see on vältimatu, kasutage seda spetsiifilise termini kujul. Näiteks: sõna *book* puhul *book binding*;

* kui te ei tea sõna õigekirja või see on sõna, mis võib esineda mitmel kujul, siis esitage võimalikult palju variante, muidu võib tulemus olla liiga napp. Näiteks: *Dostoyevski*, *Dostoevski*, *Dostoevsky*;

* soovitatav on kasutada vajaliku päringu koostamisel Boole'i tehtmärke (**AND**, **OR**, **NEAR**, **NOT**, **ADJ**);

* olulisim aga on olla kannatlik ja loov, kuna võrk on suur ning otsivahendid ei pruugi sugugi kõikehõlmavad olla. Vajalik tulemus ei tarvitse tulla esimeste küsimiste peale.

Otsimis- ja sirvimisvahendite aadressid:

* AltaVista: <http://altavista.digital.com/>

* BUBL: <http://www.bubl.bath.ac.uk/BUBL/>

* excite: <http://www.excite.com/>

* Galaxy: <http://galaxy.Einet.net/galaxy.html>

* InfoSeek: <http://www.infoseek.com/>

* Inktomi: <http://inktomi.berkeley.edu/>

* Internet Public Library: <http://ipl.sils.umich.edu/>

* Internet Sleuth: <http://www.intbc.com/sleuth/>

* Lycos: <http://www.lycos.com/>

* Magellan: McKinley's Internet Directory: <http://www.mckinley.com/>

* MetaCrawler: <http://metacrawler.cs.washington.edu:8080/>

* Planet Earth: http://www.nosc.mil/planet_earth/

* SavvySearch: <http://www.cs.colostate.edu/~dreiling/smartform.html>

* Scott Yanoff's Internet Services List: <http://spectracom.com/islist/>

* The Argus Clearinghouse: <http://www.clearinghouse.net/>

* WebCrawler: <http://webcrawler.com/>

* WebSurfer: <http://www.infohiway.com/way/>

* Yahoo: <http://www.yahoo.com/>

Kirjandust:

* December, J. New spiders roam the Web. URL: <http://www.december.com/cmcmag/1994/sep/spiders.html>

* Fletcher, J. Internet robots - structure from anarchy? URL: <http://lorne.stir.ac.uk:80/~jf1/papers/signidr.html>

* Gallagher, J. Web search tools: An Educational Evaluation. URL: <http://cnet.unb.ca/clrn/nb1/pages/enfe/evaluate/>

* Gray, T. How to search the Web: A Guide to Search Tools. URL: <http://issfw.palomar.edu/Library/TGSEAR-CH.HTM>

* Koch, T. Searching the Web - systematic overview indexes. URL: http://www.ub2.lu.se/tk/websearch_systemat.html

* Liu, J. Understanding WWW search tools. URL: <http://www.indiana.edu/~librcsd/search/>

* University of Michigan, School of Information and Library Studies (SILS). Matrix of WWW indices: A comparison of Internet indexing tools. URL: <http://www.sils.umich.edu/~fprelect/matrix/matrix.shtml>

* Webster, K., Paul, K. Beyond Surfing: Tools and Techniques for searching the Web. URL: <http://magi.com/~mmelick/it96jan.htm>

* Winship, I. World Wide Web searching tools - an evaluation. URL: <http://www.bubl.bath.ac.uk/BUBL/IWinship.html>

VALLAELANIKELE JAGAB INFORMATSIOONI RAAMATUKOGU TEABETUBA

Külaliikumise programm "Kodukant", mis käivitus Eestis rootslaste eeskujul 1993. aastal, on riigi regionaalpoliitiline arenguprogramm. Selle programmi eesmärk on muuta küla kaasaegseks ja külgetõmbavaks elupaigaks ning äratada ja toetada külaelanike omaalgatust. Tuge vajab väikeettevõtluse areng ja maainimeste kohanemine uute põllumajanduslike oludega. Iga vallaelanik peaks tundma kohapealseid olusid ja võimalusi ning osalema valla ühistegevuses, täienduskoolituses ja seltsielus.

Üks "Kodukandi" toetatavaid tegevussuundi on teabetoad. Kuna teabelevi maal ei saa hinnata praegu rahuldavaks, on teabetubadel suur tulevik. Teabetoa põhiülesanne on päästa maainimene infovaegusest. Teabetuba peaks olema kõigile avatud arvutiga varustatud ruum, kust saab infot eelkõige oma valla, maakonna, aga ka muu maailma kohta. Praegu tegutseb Eestis paarkümmend teabetuba. Aktiivsemad on olnud nende loomisel hiidlased ja võrulased. Kõigis maakondades on praegu arutlusel teabetubade sisustamine ja avamine.

Tegelikult on meil pea igas Eestimaa paigas teabetuba juba olemas ja sisustatud, paiguti vajavad nad vaid remonti ja täiendavat sisustust ning veidi rohkem raha infoväljaannete ja töövahendite ostmiseks.

Raamatukogu on igas külas see asutus, mis on täitnud pikemat aega teabetoa funktsioone.

Toon näitena Rakke raamatukogu, kus on asunud teabetoa rajamisele. Raamatukogu sai enda käsutusse äsjaremonditud maja, milles asub ka saal õppuste, infopäevade jm. ürituste läbiviimiseks. Lugenud maakonnaajalehes ilmunud Lääne-Virumaa maavalitsuse arenguosaakonna juhataja Anne Lindmaa artiklist, et külaliikumise programmi raames on igale maakonnale eraldatud külaprojektide toetamiseks 52 000 krooni. Raha

saamise taotlus tuli esitada vallavalitsuse kaudu maavalitsusele. Toetuse summa on kuni 5000 krooni. Otsustasin ka ise taotluse esitada. Soovitajaks nõustus hakkama vallasekretär, kes toetas ettepanekut kasutada taotletav summa koopiomasina ostmiseks raamatukogus loodava teabetoa jaoks. Ka vald nõustus ettepanekuga vallaelanike parema infoteeninduse nimel. Teabetuba täidaks ühtlasi valla ja vallaelanike lähendamise ülesannet. Kui maakonnas kiidetakse meie projekt heaks, on lõpliku otsuse tegemine programmi juhtimisgrupil.

Nii jääb meil puudu veel arvuti, mille muretsemiseks astume varakult samme. Arvuti ees tekkinud aukartustunne hakkab raamatukogutöötajate seas taanduma. Võimalusi arvutiga tutvumiseks leiab kindlasti igaüks kohapeal. Meie vallas pakub selleks võimalusi Rakke Keskkooli hästisisustatud arvutiklass aktiivse arvutiõpetajaga. Pärast algteadmiste omandamist on otstarbekas osaleda põhjalikumatel õppustel, ka väljaspool Eestit.

Eestis on loodud Hiiumaal asuva Palade teabetoa juhi Tõnu Otsasoni ja harjumaalase Endel Ervini eestvedamisel Maarahva Teabetubade Ühing. Kindlasti on need inimesed nõus kogemusi jagama teabetoa loomisest huvitatud raamatukogutöötajaile. Kasutada võiks ka meretagustest sõprusvaldadest toetajate abi. Vahel juhivad nemad meie tähelepanu asjaoludele, mida oma silm ei märka. Nende abil on mõnikord võimalik isegi oma madalat enesehinnangut tõsta.

Kõigis raamatukogudes on olemas nõuetekohaselt komplekteeritud teatmekogud. Järjepidevalt täiendatakse uute materjalidega olemasolevaid kartoteeke. Üha mahukamaks muutuvad kodulookartoteegid. Alates käesolevast aastast on meie raamatukogus väljas vallavalitsuse otsused ja määrused. Lähiajal jõuavad raamatukogusse ka vallavolikogu materjalid. Säilitame

mitme seltsi ja ka üksikisikute ajaloolise väärtusega dokumente ja fotosid. Meile on hoida antud endise riigimajandi infolehe kõik ilmunud numbrid. Tutvustame vallaelanikele ja säilitame praegugi ilmuvat valla infolehte "Rakke Kaja". Raamatukogu juhataja koostas vallavalitsuse palvel Rakke Valla voldiku, mis annab ülevaate valla ajaloost, elanikest ja vaatamisväärsustest. Samuti sisaldab see infot valla asutuste ja tegutsevate aktsiaseltside kohta.

Loodavas teabetoas on oluline kasutada kõiki vahendeid, mis toovad küla-inimese probleemid esile ja suunavad teda lahenduste leidmisel.

Selleks on vaja:

- koguda piirkonna kohta igakülget informatsiooni (seda on raamatukogudes juba olemas);
- tutvustada olemasolevaid infoväljaandeid ja hankida juurde uusi (seda on raamatukogud oma töös järjekindlalt teinud);
- panna välja elanikele tutvumiseks vallavalitsuse otsused ja määrused (mitmes raamatukogus on nii);
- luua side seltside ja ühingutega, ettevõtjate ja talupidajatega (seltside ja ühingutega teevad raamatukogud koostööd);
- luua sidemed teiste valdade ja maakondadega;
- abistada inimesi dokumentide vormistamisel, vajadusel suunata abivajaja isiku juurde, kes saab teda aidata (sellise palvega pöördutakse raamatukogutöötaja poole sageli);
- korraldada loenguid, kursusi, teabepäevi ja -tunde, õppereise;
- pakkuda keeleõpet ja arvutikoolitust, mis avardaks maainimese õppimis- ja teenimisvõimalusi.

Teabetuppa tuleb koondada kogu hariduse-, kultuuri-, äri-, ettevõtluse- ja turismiinfo.

Sobivaim paik teabetoa jaoks on Eestimaa külas raamatukogu.

Aime Kinnep

Rakke raamatukogu juhataja

ÕNNITLEME ARDA-MARIA KIRSEL - 70

Arda-Maria Kirsell on kolleeg, kellega võib arutada kõiki raamatukogusse ja raamatukogundusse puutuvaid küsimusi. Tema sügavad erialased teadmised ja rikkalikud kogemused loovad selleks head eeldused. Ta teab, mis toimub maailma raamatukogudes, sest jälgib erialakirjandust ja kasutab oskuslikult Interneti võimalusi. Tema raamatukogunduslik tutvusringkond on lai, hõlmates kolleege Eesti raamatukogudest, aga ka Leedust, Lätist, Venemaalt, Soomest, Inglismaalt ... Ja kõigele lisaks on tal ka hea analüüsivõime ja oskus väljendada oma mõtteid nii sõnas kui kirjas. Arda-Maria Kirsellilt on ilmunud hulgaliselt artikleid nii kodu- kui välismaal, ta on esinenud paljudel konverentsidel. Ettekannetes käsitletud probleemid on alati põhjalikult läbi mõeldud ja loogiliselt esitatud, järeldused on asjalikud ja konstruktiivsed.

Oma rikkalike kogemusi on Arda-Maria Kirsell lahkelt jaganud nii kolleegidele kui üliõpilastele. Viimastel aastatel on leidunud palju entusiastlikke noori inimesi, kes pole end lasknud hirmutada sõnadest "kataloog", "liigitamine", "UDK" ... ja kes on leidnud Arda-Maria Kirsella

hea kontakti. Neid on tema töökohas TA Raamatukogus ja teistes raamatukogudes, ERÜ liigitamise ja märksõnastamise töögrupis, üliõpilastepraktikantide hulgas. Meeldivate tööalaste suhete tekkele on kindlasti hästi mõjunud raamatukogude avardunud võimalused kasutada kaas-aegseid side- ja töövahendeid. Arda-Maria Kirsella sõnul ei kujuta ta enam hästi ette liigitamist ilma UDK arvutivariandita või võimaluseta Interneti abil järele vaadata, millisesse liiki on konkreetse teose paigutanud kolleegid Tartu Ülikooli või Kongressi raamatukogus. Et siis ise otsus langetada.

Lisaks tulemuslikule tööisele tegevusele on Arda-Maria Kirsell leidnud aega omandada mitu võõrkeelt, lugeda läbi suur osa raamatukogusse saabunud ilukirjandusest, laulda naiskooris, käia kontsertidel, teatris, turismireisidel.

Soovime Arda-Maria Kirsella jätkuvat jõudu ja head tervist, et tunda rõõmu tööst ja nautida puhkehetki.

Kolleegide ja õpilaste nimel austusega

Aili Normak

KATALOOGIMISKORÜFEE ARDA-MARIA KIRSEL

Arda-Maria Kirsell on sündinud 11. septembril 1926. aastal Tallinnas kooliõpetaja perekonnas. Keskhari-duse omandas ta Viljandi 1. Keskkoolis. 1945. aastal asus Arda-Maria Kirsell õppima inglise keelt TRÜ ajaloo-keeleteaduskonnas. Alates 3. kursusest spetsialiseerus ta bibliograafia erialale ja tegi paralleelselt läbi nii filoloogiat kui bibliograafia täiskursuse, lõpetades ülikooli 1950. aastal inglise filoloogiat ja bibliograafia erialal.

1950. aasta augustis läks Arda-Maria Kirsell tööle TRÜ Raamatukokku. Sel perioodil toimus raamatukogus trükiste ümberinventeerimine nõukogulike põhimõtete järgi. A.-M. Kirsella esimeseks tööülesandeks oli inventariraamatute lõplik kontroll. Hiljem töötas ta mõnda aega laenu-tuses. 1952. aastal sai temast kataloogimis-sektori juhataja. See aeg oli raamatukogu ja ka selle kataloogisüsteemi jaoks murranguline. 1951. aastal hakati koostama raamatute süstemaatilist kataloogi kümnendliigituse alusel. Endisi sõnastikkatalooge enam ei jätkatud. Süstemaatilisele kataloogile pani aluse ja esimesed raamatud liigitas Astrid Kaarna (Vehik). Poolteist aastakümnet jätkas kataloogi korraldamist Arda-Maria Kirsell, kelle sõnul oli algus väga raske - tundma õppimist vajas raamatukogu kataloogide süsteem, puudus liigitamiskogemus, kasutada oli venekeelne liigitustabel. Suureks abiks olid venekeelse raamatu UDK indeksiga varustatud trükikaardid - see andis ülevaate, millised liigid olid kasutusel ühel või teisel juhul.

Kui raamatukogu 1951. aasta aruandes märgiti kataloogimis-sektori üheks peamiseks ülesandeks täiendada kataloogisüsteemi uute kataloogidega, siis 1952. aasta aruandes toodi esile palju õigem põhimõte: süsteemi lihtsustada - kataloogide paljusust hakkas takistama nende kasutamist (Riives 1977). 1959. aastal määrati Arda-Maria Kirsell direktori asetäitjaks teadusalal. See oli talle pingeline aeg,

kuna ta jätkas ka siis juba omaseks saanud liigitustööd, liigitades üksi kogu raamatukokku saabuva kirjanduse. 1963. aastal palus ta end üle viia kataloogimisosakonna juhataja ametikohale.

1. oktoobril 1965 asus Arda-Maria Kirsell Tallinnasse, Eesti TA Raamatukogu töötlusosakonna juhatajana. Töötlusosakonna korraldada olid raamatukogu kõik kataloogid - peakataloog, lugejate süstemaatilised ja tähestikkataloogid. 1979. aastal, kui raamatukogu struktuur muutus, sai A.-M. Kirsell süstematiseerimisosakonna juhataja. Osakonna korraldada jäi kaks süstemaatilist kataloogi: üldine lugejakataloog ja autoreferaatide kataloog. 1981. aastal lisandus neile uudiskirjanduse kartoteek. 1991. aasta lõpus moodustati süstematiseerimisosakonna liigitajate grupist töötlusosakonna süstematiseerimissektor. Alates 1993. aasta detsembrist töötab A.-M. Kirsell selle sektori juhataja ametikohal.

Eesti TA Raamatukogu kataloogisüsteem on kompaktnel, erikatalooge on alati olnud võimalikult vähe. Omaette kataloogid on praegu vaid baltikaosakonnal ja väliseesti kirjanduse osakonnal. 1967.-1969. aastal ühendati erikeelsed süstemaatilised kataloogid ühtseks süstemaatiliseks kataloogiks. Selles on algusest peale kasutusel UDK ja liigitamisel on taotluseks leida trükiste võimalikult adekvaatsed UDK indeksid. Teistest Eesti raamatukogudest erinevalt on kasutusel rubriigisisene nn. puhtindeksiline järjestus, kus rubriigi piires on käardid reastatud UDK indeksite ametlikult kehtestatud järgnevuses, mida on vaid pisut muudetud. Selliselt moodustuvad rubriigisisestel temaatilised kirjade rühmad, mis hõlbustab otsingut kitsama teemapäringu puhul (Kirsell 1996). A.-M. Kirsellil on olnud oluline roll raamatukogu kataloogide kujundamisel, osakondade töö korraldamise kõrvalt on ta alati aega leidnud ka muuks tööks.

1956-1964 oli Arda-Maria Kirsell TRÜ eesti kirjanduse ja rahvaluule kateedri raamatukogunduse ja bibliograafia eriala mittekoosseisuline õppejõud, luges üliõpilastele kataloogimise ja liigitamise kursust. Liigitamist õpetas ta mittekoosseisulisena ka TPedI raamatukogunduse kateedris aastatel 1966-1968 ja 1981-1987. Viimatinimetatud perioodil luges ta üliõpilastele ka erikursusi UDK erimeetodikast ja töötlusprotsessi korraldusest.

A.-M. Kirsell on pidanud arvukalt ettekandeid Eesti TA Raamatukogu teaduskonverentsidel, Eesti, Läti ja Leedu TA raamatukogu töötajate teaduslik-praktilistel konverentsidel "Bibliopolis", erialapäevadel; tutvustanud UDKd loengutel eri asutustes, kursustel ja seminaridel. Ta on avaldanud palju artikleid, põhiteemadeks raamatu tee raamatukogus, liigitamine ja raamatukogu kataloogid. Aastatel 1970-1989 oli ta väljaande "Raamatukogu" toimetuskolleegiumi liige.

Põhitöö kõrvalt on A.-M. Kirsell osalenud erialakomisjonide töös: aastatel 1965-1988 vabariiklikus kataloogimiskomisjonis, 1974-1988 vabariiklikus koondkataloogide komisjonis. Aastatel 1976-1989 oli ta vabariikliku kataloogide komisjoni esimees. Selle komisjoni töö kujunes võrreldes teiste komisjonide tööga tulemusrikkamaks. Komisjoni põhiülesanne oli abistada raamatukogusid kataloogimise, liigitamise, märksõnastamise ja kataloogide korralduse meetodika ühtlustamisel ja täiustamisel; üheks töösuunaks oli käia kohapeal tutvumas raamatukogude kataloogimisüsteemiga.

Arda-Maria Kirsell on ERÜ liige selle taasisutamise alates. 1992. aastast on ta ERÜ liigitamise ja märksõnastamise töögrupi kaasesimees. Töögrupp algatas UDK tabelite eesti keelde tõlkimise. Aluseks võeti UDK keskmine rahvusvaheline väljaanne (*Universal Decimal Classification. - International medium ed.* - London, 1985-1988). Selleks, et tööd alustada, loodi IFLA liigitamise ja märksõnas-

tamise sektsiooni vahendusel kontakt UDKd valdava konsortsiumiga (UDCC). Praeguseks on Arda-Maria Kirsellil kujunenud konsortsiumiga vastastikust huvi pakkuv koostöö. UDCC väljaandes *Extensions and Corrections to the UDC* on ilmunud A.-M. Kirsellilt kaks artiklit (ühe kaasautoriks Jüri Järs), kus valgustatakse UDK ja selle arvutiversiooni MRF kasutamist Eesti raamatukogudes. Konsortsiumi kaudu on tehtud ka ettepanekuid UDK tabelite täpsustamiseks (Eesti kohamäärajad, soomeugri keelte määrajad). Tabelid on tõlgitud raamatukogudevahelise ühisprojektina. Töö korraldamine on suurel osalt olnud projekti ühe käivitaja A.-M. Kirselli hooleks. Ta on värvanud tõlkijaid ja eksperte, neid esialgselt juhendanud, lahendanud meetodikaprobleeme, pidanud kirjavahetust, valmistanud ette ja viinud läbi töögrupi koosolekuid, teinud ka ise tõlketööd (liigid 54, 64 jt.). A.-M. Kirsell osaleb UDK eestikeelsete tabelite tööeksemplari arvutisse sisestamisel ja UDK tabelite eestikeelse väljaande peatoimetajana korraldab valminud osade trükiks ettevalmistamist.

Koostöös Maara Ükstiga Rahvusraamatukogust on Arda-Maria Kirsell koostanud abivahendeid rahvaraamatukogudele, hõlbustamaks nende tööd üleminekul UDK kasutamisele.

Arda-Maria Kirsell on teinud pedagoogi, teadustöötaja ja praktikuna talle omasel tagasihoidlikul moel suure tööd eesti raamatukogunduse arendamisel. Meie parima UDK spetsialistina arvab ta: "UDKst leiab alati midagi uut, ta ei saa kunagi lõpuni selgeks."

Aurika Kruus

RRi komplekteerimisosakond

ALLIKAD

Kirsell A.-M. (1996) Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu kataloogid läbi aegade: tähiseid ja suundumusi. Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu 50: 56-67.

Riives H. (1977) Kataloogid ja kirjanduse töötlemine. Teadusliku raamatukogu töid: 5: TRÜ Teadusliku Raamatukogu tegevus aastatel 1940-1976: 57-65.

BOBCATSSSi VIIES SÜMPOOSION BUDAPESTIS

27.-30. jaanuarini 1997. aastal peetakse Budapestis rahvusvaheline viies BOBCATSSSi sümposion *New Book Economy*. Tähekombinatsioon BOBCATSSS tähistab Euroopa juhtivate raamatukogu- ja infoteaduse õppeasutuste ühendust ja tuleneb osalevate õppeasutuste asukohalinnade algustähtedest - Budapest, Oslo, Barcelona, Kopenhaagen, Amsterdam, Tampere, Sheffield, Stuttgart ja Szombathely. 1995. aastal liitusid BOBCATSSSiga Moskva Riiklik Kultuuriülikool, Harkovi Riiklik Kultuuriinstituut, Sofia Raamatukoguteaduse Instituut ning Tallinna Pedagoogikaülikool. Ühenduse esialgne nimekuju otsustati siiski säilitada selle dünaamilisuse tõttu (*bobcat* on inglise keeles punailves).

Sümposion peeti esmakordselt 1993. aastal Hollandi ja Ungari infoteaduse õppeasutuste ning raamatukoguhoidjate teadusüritusena. Rohkem kui saja osavõtjaga üritus osutus edukaks ja inspireeris koostööd infoteaduse õppeasutuste vahel kogu Euroopas. 1994. aasta jaanuaris toimus teine sümposion *The Future of Librarianship*, millest võtsid osa üheksa infoteaduse õppeasutust, kes on jäädvustanud oma asukohalinna algustähe ka ühenduse nimes. 1995. aasta sümposion kandis nimetust *Marketing & Developing (New) Information Products & Services in Europe* ning neljas sümposion 1996. aasta jaanuaris nimetust *Quality of Information Services*. Lühikese aja jooksul on üritus omandanud rahvusvahelise prestiiži. Silmapaistev ja unikaalne on tudengite osalus sümposiooni ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Viies rahvusvaheline BOBCATSSSi sümposion Budapestis peetakse Euroopa Nõukogu ja EUCLIDI (*European Association for Library and Information Education and Research*) toetusel. Korralduskohaks on Ungari Rahvusraamatukogu (*National Szechenyi Library of Budapest*). Sümposion on mõeldud infotöötajatele, raamatukoguhoidjatele, raamatukaubandustegelelastele, kirjastajatele, raamatukogu- ja infoteaduse eriala üliõpilastele ja kõigile neile, kes on huvitatud sümposiooni temaatikast.

Sümposiooni põhiteema on "RAAMATUTOOTMISE UUED PÕHIMÕTTED". Kavas on käsitleda järgmisi alateemasid:

1. Muutuvad vajadused ja nõudlus:

- * muutused info kasutamises;
- * muutused infoturul (üldised, hariduslikud, erialased, teaduslikud);
- * turunduse arengusuunad (kõrvaltegevusest struktureeritud turunduseks).

2. Muutused info pakkumises:

- * trükiväljaannetelt elektronkirjastamisele;
- * muutused infovahendusprotsessis;
- * juurdepääs infotoodetele ja säilitusprobleemid tulevikus;
- * informatsiooni kvaliteedi kontroll.

3. Muutused infosektori struktuuris:

- * traditsioonilistelt mudelitelt piiride kadumiseni (võimalused ja ohud);
- * kirjastajate, raamatukaupluste ja raamatukogude uued rollid;
- * ametkondlike väljaannete tähtsus;
- * ettetellimisagentide rollid tulevikus.

4. Muutused tööhõives ja tööpakkumistes:

- * arengutendentsid infosektoris;
- * uute organisatsioonide teke;
- * muutused ametites, uute ametite loomine kirjastustes, raamatukauplustes ja raamatukoguorganisatsioonides;
- * töötajate välja- ja ümberõpe töökohas;
- * eelpooltoodust tulenevad muutused raamatukogu- ja infoteaduse eriala õppekavades.

5. Uute infotoodete ja -teenuste sotsiaalmajanduslik mõju:

- * kultuurilised muutused kaasaegses ühiskonnas;
- * majanduslikud väärtused; informatsiooni hind: lõpp-produktid/teenused ja vaheproduktid;
- * seadusandlikud probleemid (rahvuslikud/rahvusvahelised).

Eelpoolnimetatud teemasid käsitletakse plenaaristungitel ja töögruppides.

Osalemine

BOBCATSSS kutsub infoprofessionaale ja üliõpilasi osalema sümposioonil ja/või töögruppides. Osalejail oodatakse ettekandeid eelpoolnimetatud teemadel. Ettekandele ja sellele järg-

nevale arutelule on ette nähtud 20-25 minutit.

Ettekandetaotlus peab sisaldama järgmisi andmeid:

- * ettekande pealkiri;
- * autori nimi, tiitel/kraad ja ametinimetus/amet;
- * andmed institutsiooni kohta;
- * postiaadress;
- * ettekande kokkuvõte (150-250 sõna).

Korralduskomitee vastutab ettekannete valiku eest. Plenaaristungil ja töögruppide ettekanded avaldatakse 1997. aasta juulis.

Osalemismaks

Registreerimistasu on 150 hollandi kuldnat (üliõpilastele 75 hollandi kuldnat). Registreerimistasu sisaldab osalemise sümposioonil, vastuvõtu, eine ja toimetiste väljaande. Ooperietenduse külastamine ja mõned ekskursioonid sümposiooni neljandal päeval 30. jaanuaril korraldatakse BOBCATSSS sümposiooni viienda aastapäeva tähistamiseks. Sümposiooni sponsoreerib BOBCATSSS ning teised tulenduslikud ja mittetulenduslikud organisatsioonid.

Registreerimine

Osalemiseks ja ettekande esitamiseks tuleb täita registreerimisankeet. Täiendavat informatsiooni sümposiooni ja registreerimisankeedi kohta saab BOBCATSSSi kontaktisikult Eestis:

Sirje Virkus

Infoteaduste osakond

Tallinna Pedagoogikaülikool

Narva mnt. 27

EE0001 Tallinn

Tel. 6 409 480

Faks: 6 409 118

e-mail: sirvir@lin.tpu.ee

või sümposiooni koordinaatorilt:

dr. Ruud Bruyns

Herengracht 266

Post Box 10895

1001 EW Amsterdam

The Netherlands

Tel. 00-31-20-5552361

Faks: 00-31-20-5552315

e-mail: r.bruyns@ai.fei.hva.nl

1. Virkus, S. Infoteeninduse sümposion Budapestis. Arvutimaailm 4:3-5, 1995.

Rahvaraamatukogude seminar-laagreid korraldatakse 1963. aastast alates. Esimene neist peeti Karksi-Nuias, järgnevad Kauksis (1964), Paralepas (1965), Viitnal (1966), Toris (1967), Järve rannas (1969), Karujärve ääres (1981), Saunametsas (1984), Alajõel (1986), Õngus (1988), Laulasmaal (1994) ja Kihnus (1995). Veel Õngu laagris osales tublisti üle 60 raamatukogutöötaja. Hiljem on osalejate arv olnud poole võrra väiksem. Seminaridele on kutsutud põhiliselt keskraamatukogude esindajaid, kuna arutatavad probleemid on puudutanud peamiselt neid. Näiteks 1994. aastal käsitleti raamatukogude töökorraldusjuhendit ja 1995. aastal rahvaraamatukogude automatiseerimise küsimusi.

Sellesuvine **rahvaraamatukogude seminar-laager toimus 8.-10. augustini Vormsi saarel**. Kultuuriministeeriumi ja Rahvusraamatukogu raamatukogunduse osakonna poolt korraldatud üritusel oli 28 osavõtjat.

Tiiu Valm tutvustas seminaril osalejatele mitmeid projekte: raamatukogude arengukava aastani 2005, paikkondliku kultuuriseaduse II varianti ja raamatukogude hoonete projekteerimisjuhendit. Rahvaraamatukogude teatmiku koostamisel tekkinud probleeme arutati Margit Jõgi eestvedamisel, rahvaraamatukogude rollist ühiskonnas kõneldi ERÜ raamatukogupoliitika töörühma liikme Ilme Sepa juhtimisel. Ene Riet kõneles erialaajakirjast "Raamatukogu". Lisaks tööjuttudele tutvuti põgusalt Vormsi raamatukoguga. Kuulati Läänemaa lalunnaiste Vaike Kippi ja tema lapselapse Kelly ning Piia Ansko esinemist ning 85-aastase vormsilase Maria rootsikeelseid laule. Nauditi saare kaunist loodust ja päikeseloojangut mere ääres.

Seminaril kolmandal päeval tutvuti Läänemaa Keskraamatukogu teeninduse ja kaasaegse sisustusega lugemissaaliga ning kiideti keskkogu populaarseid perepäevi. Kuulati Mare Ektermanni sisukat ülevaadet Haapsalus elanud luuletaja Ernst Enno elust ja loomingust.

Rahvaraamatukogude seminar-laagritel on oma traditsioonid: laagrilipp, kroonika ja embleem. Praegu peetakse suviti 2 laagrit - rahvaraamatukogudele (keskraamatukogudele) ja maaraamatukogudele (seksioonile), mida mõlemat toetab rahaliselt kultuuriministeerium.

Majanduslikult oleks ehk otstarbekam toetada üht suurt laagrit, sest arutatavad teemad ja lektoridki on enamasti samad. Kas korraldada laagreid kahe, kolme või nelja aasta tagant, on kokkulepitav. **Kas taastada tõelise rahvaraamatukogude laagri, suure ühissettevõtmise traditsioon? Iga ettepanek on oodatud.**

K.T., E.R.

Teaduslike keskraamatukogude suveseminar "Raamatukogud ja infouhiskond aastal 2000" toimus Ojaäärsel 19.-21. augustini ligi neljakümne osavõtjaga. Kahel päeval arutleti varahommikust hilisõhtuni oluliste raamatukogundusprobleemide üle. Raamatukogudest arenevas Eestis esitas Riigikogu liikme visiooni Ülo Vooglaid. Ta leidis, et rääkides raamatukogust ei eristata tavaliselt seda kui organisatsiooni ja kui institutsiooni. Ootused raamatukogule ei tulene aga mitte raamatukogust endast, vaid neist institutsioonidest, kelle tarbeks raamatukogu on. Ustus Agur arvas, et Eesti riigil pole infopoliitikat, kuigi juhtiv roll riigis läheb info tootjate, levitajate ja kasutajate kätte. Info pakkujaks on raamatukogu tüüpi asutused, massimeedia, valitsusasutused, teabefirmad. Raamatukogu peab muutuma universaalseks infokeskuseks, oluline osa on elektroonilistel raamatukogudel. Põnevust tekitas Erik Tergi

ülevaade Eesti Tuleviku-uuringute Instituudi uuringust "Eesti areng aastani 2010", mille initsiaatoriks on keskkonnaministeerium. E. Terk rääkis lähemalt neljast tulevikustsenaariumist (aeglinastunud Singapur, ülevedaja, infoaas ja Lõuna-Soome), millel igapähe oma head ja halvad küljed. Raamatukogude arengukava aastani 2005 tutvustas Tiiu Valm, raamatukogupoliitikast ja rahvusvahelisest programmist "Info 2000" andis ülevaate Elviine Uverskaja, Interneti arengust Eestis rääkis Toomas Mölder, teadusraamatukogude automatiseerimisest ja konsortsiumi tööst kõnelesid Mihkel Reial ja Asko Tamme, rahvaraamatukogude automatiseerimisest Jüri Järs, Rahvusraamatukogu lugejauuringust Aili Norberg, teadusraamatukogude arvnäitajajaid võrdles Anu Nuut. Öhtuses vestlusringis tekitas elevust Konrad Kikas ettekandega teaduslikest keskraamatukogudest meil ja mujal tuues näiteid Saksamaalt, Hollandist ja Soomest. Ta tegi ettepaneku vaadata uuesti üle teaduslike keskraamatukogude komplekteerimise koordineerimise plaan ja luua selle töö edendamiseks teaduslike keskraamatukogude konsortsium.

Seminaril ei puudunud ka kergem pool. Muljeid Iisraeli reisilt jagas Ivi Eenmaa, vanadusest ja noorusest, karmaseadusest ja õnnelik olemisest vestles Milvi Tedremaa. Pingelise seminari lõpetas ekskursioon Lahemaa mõisatesse.

E.R.

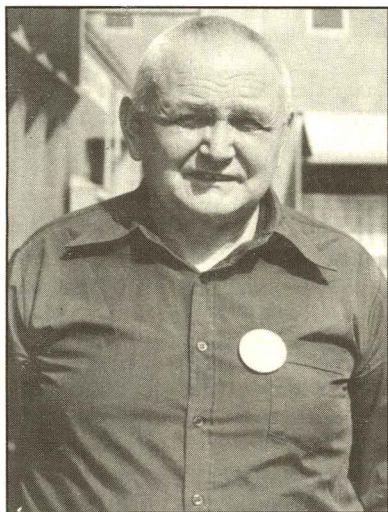

Teaduslike keskraamatukogude töötajad Ojaäärsel.

MÄLESTAME UNO ROMAN OJA

14. 08. 1915 Tartu - 11. 05. 1996 Stockholm

Suve hakul saime Stockholmist kurva sõnumi. 81. eluaastal lahkus meie seast Uno Oja, kirglik raamatuseõber ja kirjanduse suurannetaja Eesti raamatukogudele.

Saabunud sõjaaastatel Soome kaudu Rootsi, lõi Uno Oja aastakümnetepikkuse visa kogumistööga väga mahuka isikliku raamatukogu, milles peegeldus nii tema lai huvidering kui soov päästa ühiskondlik-poliitiliste konjunktuurikõikumiste ja ajutiste moemuutuste tõttu ohustatud raamatuid enneaegsest hävitamisest.

Kuna meie raamatukogudel oli vaja täiendada kogusid puuduoleva kirjandusega aastatest, mil oldi välismaisest raamatust ära lõigatud, saatis Uno Oja kokkuleppel Rahvusraamatukoguga Eesti lugejale ligi 50 000 trükist. Peamiselt teaduslikku ja populaarteaduslikku kirjandust selle sajandi kolmekümnendatest aastatest kaheksa-

kümnendate lõpuni. Alates esimesest saadetisest, mis sisaldas võõrkeelte süvaõppeks vajalikke väljaandeid ning Skandinaavia kirjandusklassikute teoste kogumi, saabus viimase kümnekonna aasta jooksul Uno Ojalt hulgaliselt teoseid bibliograafia, raamatukogunduse ja raamatuteaduse vallast, Läänes ilmunud *rossica*´t, Teise maailmasõja ja sõjajärgsete aastate rahvusvahelise poliitika käsitlusi, Rootsi ja Soome õiguskirjute tegevusega seotud trükiseid, silmapaistev kogu balletti käsitlevat kirjandust ja palju muud.

Tundes elavat huvi kodumaa raamatukogude käekäigu vastu, oli Uno Oja siin sagedaseks suviseks külaliseks, kuni halvenev tervis sundis teda möödunud aastal sõidust loobuma. Teda ennast ei ole enam tulemas, kuid arvukate annetatud raamatute kaudu jääb Uno Oja paljudes raamatukogudes Eesti lugejat teenima.

*Eesti Rahvusraamatukogu
Tallinna Tehnikülikooli Raamatukogu*

Rahvusvahelised TEATMETEUSED soodsalt, kuni kaupa jätkub, raamatukauplusest Tartu mnt 3, tel 64 10 812 EURO PUBLICATION EESTI AS

	hind	soodushind
30-kõitelised, lisaks indeksite CD-ROM:		
• Encyclopedia Americana 1994	10 000	7 000 kr
• Encyclopedia Americana 1995	14 000	10 000 kr
20 (1) kõitelised		
• Lexicon Universal Encyclopedia 1995	8 500	7 000 kr
• New Book of Knowledge 1995	8 500	5 000 kr
• Grolier Encyclopedia of Knowledge	8 500	7 000 kr
6-kõitelised:		
• Lands and Peoples 1995	3 500	3 000 kr
• New Book of Popular Science	3 500	3 000 kr
CD-ROM Multimedia entsüklopeediad (Win):		
• Grolier 1995	2 900	1 450 kr
• Grolier 1996	2 900	1 900 kr
• Encyclopedia Americana 1995	8 000	7 000 kr
• Hutchinson 1995	1 115	900 kr
• Hutchinson 1996	973	950 kr
Inglise keele seletavad sõnaraamatud:		
• Lexikon Webster Dictionary (2 osa)	795	695 kr
• Business Reference set (3 osa)	600	500 kr

TULGE VALIMA JA OSTMA E - L 11-19

MEENUTAME NIKOLAI PÄTS

5. september 1871 - 20. november 1940

Hariduse sai Riia vaimulikust seminarist, mille lõpetas 1894. Teenis mitmel pool - Rāpinas jm. õigeusu preestrina, lõpuks Tallinnas Aleksander Nevski katedraalis. Selle kõrval võttis osa karskuse-, hariduse- ja ühistegevuse seltside tegevusest. Oli ajakirja "Elutõde" toimetaja ning avaldas usuõpetuse raamatuid ja luulekogusid. Aastail 1920-1924 oli Riigiraamatukogu juhataja. Sel ajal kasvas 1918. aastal mõne tuhande raamatuga asutatud raamatukogu ligi 40 000 eksemplariliseks.

Hans Jürman

Toimetus vabandab:

Ajakirja eelmisesse numbrisse on sattunud eksitavad vead:

lk. 3 sisukorras peab olema: Mälestame: Therese Edari

lk. 35 fotode autor on Veiko Valgepea

lk. 36 peab pildiallkiri olema: Pildil vasakult: Ira Lember, Hans Christian Andersen alias Andres Jaaksoo, Kersti Linnamägi, Ulvi Kuusk.

РЕЗЮМЕ

Инспектор библиотек Министерства культуры Литвы Витаутас Антанас Гулайтис дает обзор работе библиотек Литвы после восстановления независимости. Из-за тяжелого экономического положения Литвы, несовершенных и часто меняющихся законов, неумения многих библиотекарей идти в ногу с реформами библиотеки оказались в трудном положении. В 1990-1995 годах было закрыто 200 сельских библиотек, столько же было объединено со школьными библиотеками, в результате возврата здания библиотеки правопреемному владельцу, библиотекам часто приходилось переселяться в менее пригодные помещения. Показатели трудовых результатов библиотек из года в год ухудшаются - число читателей уменьшилось за пять лет на 22,8 %, число выдачи 15,4 %. Из-за нехватки средств на комплектование новые книги не доходят до школьных и университетских библиотек, положение массовых библиотек немного лучше, так как они дополнительно получают средства из госбюджета - в 1996 году эта сумма составляет 2,125 мил. лит / 532 200 \$ / Литовский библиотечный закон был утвержден в июне 1995 года, в настоящее время подготавливаются акты, которые уточняют и выясняют применение закона. Утверждены типовые уставы подчиняющихся самоуправлению массовой библиотеки и библиотеки общеобразовательной школы, стандарты МБА и библиотечной статистики. Изданы таблицы УДК для малых библиотек. Готов проект для создания автоматизированной библиотечной системы Литвы LIBIS.

Лэирда Шмита в своей статье "Массовые библиотеки в современной Латвии" пишет о том, как в Латвии пытаются в рамках органических ресурсов сделать из библиотек краеугольный камень дальнейшего культурного, общественного и политического развития Латвии. В Латвии 969 массовых библиотек. Число читателей уменьшается, посещаемость библиотек растет. Так же прирост фондов и число выдачи увеличивается. Таким образом, массовые библиотеки Латвии работают все эффективнее. В настоящее время в библиотеке могут работать только те люди, которые готовы изменить свою трудовую среду, в свои отношения с читателями, и прежде всего свой образ мыслей. Лучше всего это проявляется на комплектовании. Хотя библиотеки, утратившие идеологическую функцию советских времен, свободны от цензуры, добывать можно и зарубежные издания, но денег для комплектования меньше, что вынуждает к тщательному выбору добываемых изданий и источников комплектования. Для улучшения доступа к фондам необходима их чистка. 10. января этого года Министерство культуры Латвии и латвийская частная фирма ALISA заключили договор, который рассматривает внедрение автоматизированной системы массовой библиотеки. Массовые библиотеки будут автоматизироваться координированно, что уменьшит расходы. В автоматизированной библиотеке у библиотекаря должно больше оставаться времени для работы с читателями, что является его первичной задачей.

Статья советника библиотек Министерства культуры Эстонии Тийу Вальм "Эстонские библиотеки вчера, сегодня, завтра" так же как и статьи представителей других Балтийских государств сосредоточиваются на заботах и достижениях нашего молодого государства. Она указывает на недостатки, которые оставило после себя предыдущее общество и пишет о том, что уже сделано для их преодоления. По-прежнему очень многое приостанавливается из-за финансовых трудностей, но тем не менее, в библиотеках Эстонии есть большие достижения. Факт, что сегодня библиотеки посещает 50% жителей Эстонии (в 1990 году - 35 %). Автор статьи выделяет изменения в библиотечной сети, перечисляет документы, на которые библиотеки опираются в современной работе, а так же подробнее останавливается на развитии автоматизации библиотек. Естественно самыми успешными во внедрении новой технологии являются Национальная библиотека Эстонии, Библиотека Академии наук, Библиотека Тартуского университета, но решительный первый шаг сделала Центральная библиотека Вырусского уезда, которая в 1995 году ввела в действие информационную систему Kirjasto 3000. В данный момент очень актуальным является развитие регионального информационного центра, так как сельские

библиотеки часто единственное культурное и развлекательное место в деревне. Кроме того, они ещё и бесплатно доступны. Ещё Тийу Вальм останавливается на проблемах дополнительного обучения и внешних сношениях. И заканчивает статью оптимистично - 32 короткий срок (5 лет) многое продвинулось в лучшую сторону - сотни библиотек переведены в новые помещения, ремонт и обстановка всегда проделаны в соответствии с нуждами библиотек. В течение 1995-1997 гг. из 21 центральной библиотеки 12 будут переведены в реконструированное здание.

О работе консорциума автоматизации библиотек Эстонии, Латвии и Литвы подробнее пишет директор технологии Национальной библиотеки Эстонии Михкель Рейд. В начале девяностых годов возникли межбиблиотечные рабочие группы автоматизации для решения технических вопросов. В 1993 году в Литве и в 1995 - в Эстонии и Латвии были созданы консорциумы для автоматизации библиотечной сети, главной деятельностью которых стала выработка стратегии развития республики. Выработаны проекты для создания государственных информационных систем, которые гарантировали бы единый доступ ко всем каталогам библиотек. К 1995 году в большинстве библиотек Балтийских государств были созданы локальные сети и связь с Интернетом. 2-ого марта того же года был подписан протокол замыслов, целью которого является создание единой стратегии развития информационной технологии в библиотеках Балтийского региона. До сих пор сотрудничество проходило прежде всего на уровне обмена информацией. Одна цель проекта сотрудничество - это сделать доступной on-line баз данных национальной библиографии Балтийских государств и выпустить в дальнейшем общий CD-ROM.

Три короткие и компактные статьи усведомляют о сотрудничестве библиотек Академии наук Эстонии, Латвии и Литвы. Сотрудничество трех республик получило начало уже в конце шестидесятых и до сих пор не прекращалось, просто возникли иные формы сотрудничества. Научный секретарь БАНЭ Айта Краут в своей статье "30-летний Bibliopolis" представляет давнюю традицию совещаний работников библиотек АН Балтийских государств, которая началась в 1967 году на маленьком острове посреди озера Вийтина. Таким образом, летом 1997 года исполнится 30 лет с совместной и успешной трудовой и культурной недели, проходившей каждый год. Автор добавляет статистические данные и описывает среду их встреч, называет самых активных участников с Эстонской стороны. Маре Хорма и Йоозеп Кари в своей статье вспоминают о всесоюзном социалистическом соревновании, проходившем в 70-ые и 80-ые годы между библиотеками АН Балтийских республик, и о его результатах. Библиотека АН Эстонии была довольно успешной в этом соревновании, хотя условия и устройство труда трех государств не всегда были сравнимы. В добавок к названному, по предложению латвийской в 1978 году получило начало соцсоревнование между библиотечной сетью АН Балтийских государств, в рамках которого тщательно знакомились как с народом так и с культурой друг друга. Милитса Старовойтова пишет статью "О совместных выставках". Первую совместную выставку организовали в 1990 году под названием "Изданные в 1918-1940 гг. в Балтийских Республиках взаимные литературные переводы". Идея выставки исходила из Балтийской цепи, состоявшейся в августе 1989 года. Вторая выставка проходила в 1992 году под общим названием "Эстонские, Латвийские и Литовские журналы 1918-1940". Сейчас есть надежда когда-нибудь провести и третью совместную выставку, чтобы показать и посмотреть, к чему пришли три республики за пять лет в условиях демократии и свободы.

Лагерям-семинарам LiLaEst Национальной библиотеки Эстонии, Латвии и Литвы, которые проводились по очереди в этих республиках начиная с 1968 года уже 25 раз, подводит итог участница всех этих лагерей-семинаров Сильвия Линина. Она кратко рассматривает возникновение идеи семинара, рассказывает о географии, традициях проведения лагерей-семинаров, о выдающихся персонах, принимавших участие в них, останавливается на культурных программах. Останавливаясь на тематике семинаров и перечисляя обсуждаемые там проблемы, она находит,

ОГЛАВЛЕНИЕ

что несмотря на возможность обменивания информацией посредством компьютера, все же продолжают традицию LiLaEst.

В своей рубрике "Луукамбер" литературовед Юхан Тырду продолжает выявлять литературные прогрессности. В этот раз он называет эстонских писателей, которые своими произведениями перенесли в самую глубь истории. Рядом с известным писателем-историком Лео Метсаром он приводит писателей-эмигрантов Айна Калмуса, в романе "Пророк" которого главный герой жил в 332-363 годах до рождения Христа, и роман Хельги Епик "На Троянских полях", который основывается на рассказах "Илиады" Гомера. Таким образом произведение Метсара "Император Юлианий" не относится к самому раннему периоду истории. Автор статьи говорит так же о проблемах, связанных с гибелью корабля-парома "Эстония" и утверждает, что во время войны в результате атаки советских войск на корабль беженцев "Моэро" количество погибших было гораздо больше, но об этом долгое время умалчивали. О гибели "Моэро" написал писатель-эмигрант Педро Крустен в первом романе своей трилогии "За бортом" /Аугсбург, 1946/.

Известный переводчик и проиходный знаток английской и фмкриканской литературы Энн Соосаар в данном интервью останавливается на качестве англоязычной переводной литературы и на исходящих из этого проблемах. А именно, как и во всем мире, так и у нас малые издательства переводят и издают довольно много т.н. киоскной литературы, авторов, имена которых невозможно ийти ни в одном литературном лексиконе. Соосаар советует библиотекарям и увлеченным читателям проделать экскурсию по Европейской литературе на основе до сих пор издававшихся переводов, чтобы изучить историю развития романа Европы. Еще он объясняет возникновение пиратских переводов во времена Советского Союза и указывает на то, что и в первоначальной Эстонской Республике были сперва беспомощные и неуклюжие переводчики. Наконец он советует делать выбор между ценной и менее ценной развлекательной литературой и добавляет, что такой литературы не стоит бояться и презирать. Переводы же неизвестных и плохоньких авторов - вообще избегать.

Давний работник библиотеки Академии наук Эстонии Арда-Мария Кирсель отмечает в этом году свое 70-летие. В 1950 году она окончила Тартуский университет по специальности английской филологии и библиографии. Сперва она работала в университетской библиотеке, где первой ее обязанностью была окончательная проверка инвентарных книг. С 1952 года она стала заведующей сектором каталогизации. В 1959 году А.-М. Кирсель назначили заместителем директора по науке, в то же время она продолжала работу классификации, классифицируя в одиночку всю поступающую в библиотеку литературу. В 1936 году она стала заведующей отделом каталогизации. 3-го октября 1965 года А.-М. Кирсель начала работать в Таллинне заведующей отделом обработки БАНЭ. В 1979 году, в связи с изменением структуры библиотеки, она продолжила в качестве заведующей отделом систематизации. Работник НБ Аурика Круусе, давшая обзор жизни и деятельности Кирсель, ближе останавливается на системе каталогов БАНЭ и знакомит с деятельностью Кирсель в качестве преподавателя каталогизации и классификации в течение многих лет. А.-М. Кирсель часто выступала с докладами и статьями по специальностям. Юбилярша участвовала так же в работе комиссий: в 1965-1988 года - в республиканской комиссии сводных каталогов. В 1976-1989 года - в работе республиканской комиссии каталогов. Главной задачей названной комиссии была помочь библиотекам в унификации методики упорядочения каталогизации, классификации, предметизирования и каталогов. С 1992 года она является сопредседателем группы ОБЭ, работающей над классификацией и предметизированием. По инициативе этой группы начали переводить таблицы УДК на эстонский язык. Деятельность и руководство Кирсель в этой области были довольно ошутимы. Как главный редактор эстоноязычного издания таблиц УДК, она подготавливает к печати и сама переводит часть разделов.

Вступительная строка	Анне Вальмас	4
В ПРЕДДВЕРИИ КОНГРЕССА БИБЛИОТЕК ПРИБАЛЬТИКИ		
Обзор работы библиотек Литвы	Витаутас Антанас Гудайгис	5
Массовые библиотеки в современной Латвии	Дэидра Шмита	8
Эстонские библиотеки вчера, сегодня, завтра	Тийу Вальм	10
База данных LITTEPA Национальной библиотеки Эстонии		12
Доклад консорциума Эстонии, Латвии и Литвы о развитии автоматизации библиотек в Балтийском регионе	Михкель Рейал	13
О сотрудничестве библиотек АН Эстонии, Латвии и Литвы	Маре Хорма, Йоозеп Кари, Милитса Старовойтова	15
30-летний BIBLIOPOLIS	Айта Краут	17
LiLaEst вчера, сегодня, завтра	Сильвия Линина	18
x x x		
Обзор книгопроизводства Эстонии в 1995 году: статистика		21
Массовые, отраслевые и научные библиотеки Эстонии в 1995 году: статистика		22
Отраслевые и научные библиотеки Эстонии в 1995 году: статистика		27
ИСТОРИЯ КНИГИ		
Книги отдела балтики БАНЭ: Англичанка в Эстонии 19 века	Кира Роберт	28
НАBENT SUA FATA LIBELLI		
Луукамбер II (костяная комната)	Юхан Тырду	29
КОМНАТА БЕСЕД		
Покупая развлекательную литературу, следует выбирать между ценной и менее ценной: беседа с Энном Соосааром	Майре Лийваметс	30
КОМПЬЮТЕРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ		
О поисковых возможностях в Интернете	Май Пыльдаас	33
Мнение читателя:		
Житель уезда получает информацию в справочно-информационной комнате библиотеки	Айме Киннеп	34
Поздравляем:		
Арда-Мария Кирсель - 70	Аурика Круус, Айли Нормак	35
ВЕСТИ		
Пятый симпозиум BOBCATSSS в Будапеште		37
В память: Уно Роман Оя		39
Николай Пятс		
РЕЗЮМЕ		40
SUMMARY		42

Vytautas Antanas Gudaitis, Inspector for Library Affairs of the Lithuanian Ministry of Culture, gives a survey of the activities of Lithuanian libraries after the re-establishment of independence. Difficult economic situation, inaccurate and altering laws, inability of many librarians to follow the reforms have created unfavourable conditions for libraries. In 1990-1995, 200 village libraries were closed. The same number of village libraries were united with school libraries because their buildings were returned to their former owners and libraries had to move into worse rooms. Library statistics shows that the number of readers has decreased 22.8 per cent and the number of loans 15.4 per cent during last five years. The shortage of money does not enable to supply school and university libraries with necessary literature. The situation is better with public libraries - they get money from state budget too. For 1996 they got 532,200 \$. The Lithuanian Library Law was passed in June 1995, now the legal documents are being prepared to specify and comment the Law. The standards of international loan and statistics, the statute of public libraries and libraries of comprehensive school are passed. The UDC tables for small libraries have been published. The project for creating Lithuanian automated library system LIBIS is completed.

Dzidra Šmita in her article "Public Libraries in Latvia" writes how, in spite of the limited resources, the librarians try to turn the libraries into a cornerstone for further cultural, social and political development in Latvia. There are 969 public libraries in Latvia. The number of readers is decreasing but the number of visits, books and loans is increasing. The activities of Latvian public libraries become more and more effective. At present, a person who wants to work as a librarian must be able to change her/his way of thinking, working environment and relations to readers. First of all this requirement exercises an influence on acquiring. The libraries have lost their Soviet ideological function and are uncensored but the shortage of money enforces to select carefully the sources of acquisition and the literature available there. It is necessary to weed out the collections to get better access to them. On the 10th of January, 1996 the Latvian Ministry of Culture and private firm ALISE made a contract for introducing an automated public library system. Public libraries will be automated in co-ordination to make it cheaper. The new system will enable a librarian to have more time to commune with readers. It is their main task.

In her article "The Past, the Present and the Future of Estonian Libraries" Tiitu Valm, Counsellor for Library Affairs of the Ministry of Culture, concentrates, as the other representatives of the Baltic states, on the problems and achievements of our young state. She refers to the faults made by the Soviet regime and what have been done to overcome them. The libraries have financial difficulties but much has already been achieved. 50 per cent of the inhabitants of Estonia visit libraries (in 1990 - 35 per cent). The author emphasizes the changes in library network, mentions the documents that are used by libraries in their current activities and gives a thorough survey of library automation. In the application of the new technology the most successful have been the National Library of Estonia, the Library of the Academy of Sciences, Tartu University Library, but the first decisive step was performed by Võru County Library that installed the library information system KIRJASTO 3000. Now the developing of the libraries as regional information centres is very actual because the libraries in rural districts are the only centres of cultural activities free of charge. Tiitu Valm discusses the problems of continuing education and foreign relations. She is optimistic

because much has been achieved for last 5 years - hundreds of libraries have been moved into new rooms or buildings that have been repaired and furnished in the way appropriate for libraries. In 1995-1997, 12 central libraries from 21 are being moved into reconstructed buildings.

Mihkel Reial, Director of Technology Services of the National Library of Estonia, writes about the activities of the Consortium of Automation of Estonian, Latvian and Lithuanian Libraries. At the beginning of the 1990s interlibrary automation working groups came into being for solving technical problems. In 1993 a consortium for the automation of library network was founded in Lithuania in order to work out the development strategy for the libraries of the republic. The analogical consortiums were founded in Estonia and Latvia in 1995. The projects for creating national information systems have been worked out. These systems enable the access to the catalogues of all libraries. For 1995 local area networks and Internet connections have been created in the greater part of the libraries in the Baltic states. On March 2, 1995 a memorandum of understanding was signed. Its aim is to work out an integral strategy for developing information technology in the libraries in the Baltic region. Up to now the Baltic states have co-operated in the exchange of information. One of the aims of the co-operation project is to make accessible on-line databases of national bibliographies of the Baltic states and later on to publish a common CD-ROM.

Three short and compact articles describe the co-operation between the libraries of Estonian, Latvian and Lithuanian academies of sciences. It began at the end of the 1960s but by now the form of co-operation has changed. Aita Kraut, learned secretary in LEAS, in her article "30 Years-Old Bibliopolis" describes the long tradition of the meetings of the Baltic states academic librarians that began on a little island in the middle of Lake Viitina in 1967. In the summer of 1997, 30 years will pass from the beginning of successful annual one week's meetings. The author adds statistical data, describes the milieu of the meetings and gives the names of the participants from Estonia. Mare Horma and Joosep Kari remind of the socialist competition between the academic libraries of the Baltic states in the 1970s and 1980s and their results. Estonia was quite successful though the working conditions of the three socialist republics were not always comparable. In 1978 the Latvians proposed to organize a socialist competition between library nets of the academies of sciences of the Baltic states. Within the framework of this competition each other's people and culture were introduced. Militsa Starovoitova writes an article "About Joint Exhibitions". The first exhibition was organized in 1990 - "Mutual Translations of the Literature Published in the Baltic States in 1918-1940". The idea to organize this exhibition emerged in the Baltic chain in August 1989. The second exhibition "Estonian, Latvian and Lithuanian Journals in 1918-1940" took place in 1992. The third exhibition will be organized in order to show how the three independent republics have developed during last five years of freedom and democracy.

Silvija Linina makes a survey of LiLaEst - the seminar-camp of the national libraries of Lithuania, Latvia and Estonia. She has taken part in all of them. The camps have been held for 25 years since 1968 by turns. S. Linina speaks about the idea of organizing these camps, about the traditions, the geography of their realization and gives the names of outstanding people who have taken part in this camp, describes cultural programmes and

CONTENTS

problems discussed there. She finds that the information obtained there was unique and hopes that the tradition of LiLaEst will be carried on regardless of the possibility to change information by computer systems.

Juhan Tõrdu, scholar of literature, in his column ‘‘Luukamber’’ (Ossuary) continues to discuss the errors made in Estonian literature. He mentions the writers who have described the events of the distant past: Ain Kalmus (the main character of his novel ‘‘Prohvet’’ (Prophet) lived in 332-363 AD.), Helgi Õpik (her novel ‘‘Trooja väljadel’’ (In the Fields of Troy) is grounded on the stories of Homer’s ‘‘Iliad’’). So Leo Metsar’s novel ‘‘Keiser Julianus’’ (The Emperor Julian) is not the description of the earliest period. The author discusses the problems connected with the catastrophe of the ‘‘Estonia’’. He also affirms that there were much more perished fugitives on the ‘‘Moero’’, attacked by the Soviet Army, than it was mentioned at first. An Exile author Pedro Krusten has written about the ‘‘Moero’’ catastrophe in his refugee trilogy ‘‘Üle parda’’ (Overboard), published in Augsburg in 1946.

In this number of our journal the interview is given by Enn Soosaar, a well-known translator and an excellent expert on English and American literature. He speaks about the quality of translated literature and how to select English light literature because the translations are bad and many author’s names cannot be found in any literary lexicon. Enn Soosaar advises the librarians together with their readers to look through European literature on the basis of existing translations in order to learn the history of the European novel. He explains also the emerging of ‘‘pirate’’ translations during the Soviet times. He says that clumsy and unskilful translators acted in Estonia before WWII too. He advises not to condemn light literature on the whole but to select out the best part of it and not to buy the books of unknown authors.

On the 11th of September, 1996 Arda-Maria Kirsell, librarian in the Library of Estonian Academy of Sciences (LEAS), celebrated her 70th birthday. She graduated from Tartu State University in 1950 as a bibliographer and English philologist. At first she worked in the Library of Tartu State University; her first work was the final control of the accession register. In 1952 she became head of the cataloguing sector, in 1959 deputy librarian and at the same time continued to catalogue all the literature that arrived into the library. In 1963 she became Head of the Cataloguing Department. On October 1, 1965 A.-M. Kirsell became Head of the Processing Department. After structural changes of LEAS in 1979 she continued to work as head of the Department of Classification. Aurika Kruus, librarian in the National Library of Estonia, has written a survey of Arda-Maria Kirsell’s activities as a lecturer of cataloguing and classification speciality for many years. She has written many articles and read papers on librarianship. She has taken part in the work of professional commissions - in 1976-1989 in the Commission of Catalogues; its aim was to help the libraries to unify the methods of cataloguing, classifying, subject indexing and catalogue development. In 1965-1988 she was a member of the Commission of Union Catalogues. Since 1992 she been Head of the Classification and Subject Indexing Working Group of the Estonian Librarians Association. This working group started the translation of UDC tables into Estonian. She is chief editor of this publication and prepares the printing and has translate some indexes herself.

First Column	Anne Valmas	4
BEFORE THE CONGRESS OF THE BALTIC STATES LIBRARIES		
A Survey of the Activities of Lithuanian Libraries	Vytautas Antanas Gudaitis	5
Public Libraries in the Latvia Today	Dzidra Šmita	8
The Past, the Present and the Future of Estonian Libraries	Tiiu Valm	10
LITERA Database in the National Library of Estonia		12
Estonian, Latvian and Lithuanian Consortium’s Report on the Development of Automation in the Baltic Region	Mihkel Reial	13
On the Co-operation between the Libraries of Estonian, Latvian and Lithuanian Academy of Sciences	Mare Horma, Joosep Kari, Militsa Starovoitov	15
30 Years Old BIBLIOPOLIS	Aita Kraut	17
LiLaEst Yesterday, Today and Tomorrow	Silvija Linina	18
* * *		
A Survey of the Estonian Book Publication: Statistics		21
Estonian Special and Scientific Libraries in 1995: Statistics		22
Estonian Public, Special and Scientific Libraries 1995: Statistics		27
BOOK HISTORY		
Some Books from the Baltic Literature Department: An Englishwomen in the Estonia of the 19th Century	Kyra Robert	28
HABENT SUA FATA LIBELLI Luukamber II (Ossuary)...	Juhan Tõrdu	29
INTERVIEW		
When You Buy Light Literature You Must Select between Valuable and Less Valuable Books: An Interview with Enn Soosaar	Maire Liivamets	30
COMPUTER EDUCATION		
Searching Possibilities in the Internet	Mai Põldaas	33
Reader’s Column: Commune People Get Information in the Information Room of the Library	Aime Kinnep	34
NOTABLE DAYS		
Arda-Maria Kirsell 70	Aurika Kruus, Aili Normak	35
NEWS		
The 5th Symposium of BOBCATSSS in Budapest		37
In Memoriam		
Uno Roman Oja		39
Nikolai Päts		40
PE3IOME		40
SUMMARY		42

